

Türkiye

Protestoyu terör suçu saymak

Göstericileri Yargılamak ve Hapsetmek İçin Terörle Mücadele Yasalarının Keyfi Kullanımı

H U M A N
R I G H T S
W A T C H

Protestoyu terör suçu saymak

**Göstericileri Yargılamak ve Hapsetmek İçin
Terörle Mücadele Yasalarının Keyfi Kullanımı**

Copyright © 2010 Human Rights Watch
All rights reserved.
Printed in the United States of America
ISBN: 1-56432-709-4
Cover design by Rafael Jimenez

Human Rights Watch
350 Fifth Avenue, 34th floor
New York, NY 10118-3299 USA
Tel: +1 212 290 4700, Fax: +1 212 736 1300
hrwnyc@hrw.org

Poststraße 4-5
10178 Berlin, Germany
Tel: +49 30 2593 06-10, Fax: +49 30 2593 0629
berlin@hrw.org

Avenue des Gaulois, 7
1040 Brussels, Belgium
Tel: + 32 (2) 732 2009, Fax: + 32 (2) 732 0471
hrwbe@hrw.org

64-66 Rue de Lausanne
1202 Geneva, Switzerland
Tel: +41 22 738 0481, Fax: +41 22 738 1791
hrwgva@hrw.org

2-12 Pentonville Road, 2nd Floor
London N1 9HF, UK
Tel: +44 20 7713 1995, Fax: +44 20 7713 1800
hrwuk@hrw.org

27 Rue de Lisbonne
75008 Paris, France
Tel: +33 (1)43 59 55 35, Fax: +33 (1) 43 59 55 22
paris@hrw.org

1630 Connecticut Avenue, N.W., Suite 500
Washington, DC 20009 USA
Tel: +1 202 612 4321, Fax: +1 202 612 4333
hrwdc@hrw.org

Web Site Address: <http://www.hrw.org>

Protestoyu terör suçu saymak Göstericileri Yargılamak ve Hapsetmek İçin Terörle Mücadele Yasalarının Keyfi Kullanımı

I. Özet	1
Temel Tavsiyeler	6
Metodoloji	7
II. Arkaplan	8
Güneydoğu Anadolu'da Kürt Hakları ve Çatışmalar	8
Türkiye'de Azınlık Hakları	9
AKP Hükümetinin "Demokratik Açılım"ı ve Azınlık Hakları	11
III. Siyasi Protesto Kültürü	14
IV. Terörle Mücadele Yasaları ve Göstericiler	18
2005 tarihli Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'na 2006 Tarihli Değişiklikte Terör Suçları	18
220/6 ve 314/2-3. Maddelerle ilgili Emsal Karar (İçtihat): Felat Özer Davası	21
Özer Davası Arkaplan Bilgisi: 28-30 Mart 2006 Diyarbakır Gösterileri	22
Yargıtay Genel Ceza Kurulu'nun Özer Davası Kararı	23
Çocuk Göstericilerle İlgili Temmuz 2010 Tarihli Yasal Değişiklikler	27
Terör Yasalarıyla Yargılanan Çocuk Göstericiler Hakkında İstatistik Veri	31
Terör Yasalarıyla Yargılanan Göstericiler Hakkında Detaylı İstatistiklerin Bulunmaması	32
V. İfade ve Toplanma Özgürlüğü Haklarının Kısıtlanması	33
Veysi Kaya Davası	33
Murat Işıkırık Davası	35
Mehmet Kocakaya ve Diğerleri Davası	36
Anadilde Eğitim Hakkı Kampanyası Yapan Üç Dicle Üniversitesi Öğrencisi Davası	37
Vesile Tadik, Medeni Aydın ve Selahattin Erden Davası	39
Rihan Yıldız Davası	41
VI. PKK Üyeliği ile Bir Tutulan Taş Atma Fiili: Orantısız suçlama ve cezalar	43
Feyzi Aslan, Fatma Gökhan ve Tufan Yıldırım Davası	43
H.A. Davası	44
B.S. Davası	45

VII. Yalnızca Polis Teşhisine Dayanılarak Verilen Mahkumiyet Kararları	48
Murat Baran Davası	48
Abdulcelil Karaş Davası	49
Salih Özbek, Seyithan Akbal ve diğerleri Davası.....	49
Ramazan Uçgün and İdris Üzen Davası.....	50
M.Ö. and İ.S. Davası.....	51
VIII. İnsan Hakları İhlalleri	54
İfade ve Toplanma Özgürlüğü.....	54
Kanunilik, Adil Yargılama ve Usule Uygunluk İlkeleri	56
BM Özel Raportörü'nin Terör Yasalarının Muğlaklığına Dair Kaygıları	57
IX. Çocuk Göstericilerin Yargılanmasına İlişkin Özel Kaygılar	60
Çocukların Duruşma Öncesi Gözaltında Tutulması.....	60
Çocuk Şüphelilere Kötü Muamele ve Usule İlişkin Sorunlar.....	62
X. Tavsiyeler	65
Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine.....	65
Yargıya.....	65
Polis ve Kovuşturma Görevlilerine	66
Avrupa Birliği ve ABD gibi Uluslararası Müttefiklerine	67
EK: İlgili Kanun Maddeleri: 2005 Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanununa yapılan 2006 tarihli Değişiklik.....	68
Teşekkürler.....	70

I. Özet

Türkiye’de yüzlerce kişi terör bağlantılı suçlardan yargılanıyor ya da hali hazırda ağır cezalar almış durumda. “Suçları” ise barışçıl protesto eylemlerine katılmak ya da gösterilerde taş atmak veya lastik yakmak gibi fillerde bulunmak. 2005’ten bu yana yapılan yasal değişiklikler ve 2008’den beri varolan içtihatlar sayesinde Türkiye’de mahkemeler göstericileri ağır terörle mücadele yasaları uyarınca, Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) iki maddesini Terörle Mücadele Kanunu’yla birlikte kullanarak, mahkum edebiliyor. Bu raporun tamamlandığı Temmuz 2010 tarihinde hükümet çocuk göstericilere muamelenin iyileştirmesi amacıyla yasal düzenlemeler yaptı; ancak bu raporda ağırlıklı olarak yetişkin göstericiler konu ediliyor ve bu kişilerin durumu ağır, oransız ve birçok insan hakları normunu ihlal eder nitelikte olmaya devam ediyor.

Terörle mücadele yasaları çerçevesinde yargılanmakta olan göstericilerin büyük çoğunluğu Kürt ve bu yasalara başvuran mahkemeler genellikle Kürtlerin yaşadığı Güney Doğu Anadolu bölgesi ile Adana ve Mersin gibi yoğun Kürt nüfusun bulunduğu iller. “Kürt sorunu” üzerine yazı ya da yorumları yasadışı Kürdistan İşçi Partisi’nin (PKK) görüşlerini destekler nitelikte olarak algılanan kişiler uzun zamandır Türkiye yasalarınca ağır cezalarla karşı karşıya kalmaktaydı. Mahkemeler şimdi de benzer ve hatta daha ağır cezaları, sokaklara çıkararak devletin nezdinde PKK’nın görüşleriyle benzerlik taşıyan görüşleri destekleyen kişilere de uygulamaya başladı. Bu raporda yer alan vakaların çoğunda gösteriler sırasında taş atma ya da lastik yakma gibi olaylara karıştığı iddiaları yer alsa da, Kürt göstericilerin giderek daha ağır cezalar almasının sebebinin göstericilerin şiddet içeren fiillerinden ziyade PKK’ya ideolojik destek verdikleri inancına bağlı olduğu anlaşılıyor. Yürürlükteki yasalar insan hakları hukukunun gerekleri ve cezai suçların açık ve anlaşılır bir biçimde tanımlanması gereğine (kanunilik gereği) dair hukuk kuralına aykırıdır. Bu raporda belgelenen uygulamalar ise ceza kanununun uluslararası insan hakları standartlarına ve hukuk kurallarına aykırı bir biçimde keyfi olarak kullanıldığını gözler önüne sermektedir. Kanaat ve ifade özgürlüğü ile gösteri yapma özgürlüğünün meşru kullanımını da suç olarak addeden bu yasalar bu nedenle uluslararası hukuku da ihlal etmektedir. Bir kişinin siyasi görüşünü ifade etmesinden dolayı Terörle Mücadele Kanunu bağlamında kanun dışı fiilin ağırlığına karşılık ağırlaştırılmış cezaya maruz kalması, uluslararası insan hakları hukukunu ihlal etmektedir.

Terörle mücadele yasaları uyarınca hüküm giymiş ve hapis cezasına çarptırılmış yetişkin ve çocukların sayısıyla ilgili resmi bir istatistik bulunmamakla birlikte İnsan Hakları İzleme Örgütü bu sayının yüzlerce olduğunu tahmin ediyor. Avukatlarla yapılan görüşmelerden elde edilen gayri resmi veriler bu rakamın, 2008’de konuyla ilgili verilen önemli bir hukuki kararın ardından son iki yılda artmakta olduğunu gösteriyor.

Türkiye'nin Kürt vatandaşları hükümetin kültürleri, statüleri ve haklarına yönelik politikaları ve son yıllarda Abdullah Öcalan'ın hapsedilmesine dair rahatsızlıklarını ifade etmek için sık sık sokak protestoları düzenledi. Örneğin Öcalan'ın hapis hane koşulları ve kötü muamele gördüğü iddialarına tepki olarak 14 Temmuz 2008'de ve 18 - 21 Ekim 2008 tarihleri arasında Türkiye'nin çeşitli illerinde protesto gösterileri düzenlendi. Ayrıca her yıl Türkiye yetkililerinin Öcalan'ı Kenya'da yakalayıp yurda getirdiği tarih olan 15 Şubat'ta da gösteriler düzenleniyor. Kürtlerin Yeni Yılı Newroz/Nevruz (Kürtçe ve Türkçe yazılışları) olan 21 Mart da kültürel kutlamaların yanı sıra sık sık gösterilere de sahne oluyor. 29 Mart 2009'daki belediye seçimleri öncesi de protesto gösterileri düzenlendi. Tüm bunlar dışında güneydoğu Anadolu'daki illerde ve Adana gibi yoğun Kürt nüfusun yaşadığı şehirlerde de oldukça sık protestolara tanık olunuyor. Bu gösterilerde gençler ve çocuklar Öcalan ve PKK lehine sloganlar atıyor, sokaklarda lastik yakıyor ve polisin dağılması yönündeki uyarılarına taş atarak karşılık veriyorlar.

Geçmişte Türkiye'de mahkemeler bu protestocuları kamu düzeniyle (asayiş) ilgili yasalar uyarınca ya da "terör örgütü propagandası yapmak"tan (Terörle Mücadele Kanunu Madde 7/2) mahkum ederdi. Ancak son yıllarda ceza yargı mensupları Türkiye'nin Kürtlere yönelik politikalarını protesto eden Kürt göstericilerinin "örgütün üyesi olmamakla birlikte PKK adına suç işlediklerine" (TCK, Madde 220/6) kanaat getiriyor. Sonuç olarak, adeta silahlı PKK "üyeleri" olarak devlete karşı savaşıyor muşcasına (TCK Madde 314/2) yargılanıyorlar. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nu ihlal etmek gibi daha sıradan suçlamaların üstüne bir de bu ağır suçlamaların eklenmesi 28 yıl, suçun tekrarlanması halinde ise daha da fazla hapis cezasıyla sonuçlanabiliyor. Bugüne dek bu yasalar uyarınca yargılanan yetişkinlerin çoğu yedi ila 15 yıl arası hapis cezasına mahkum edildiler. Temmuz 2010'daki yasal düzenleme öncesinde çocuk protestocular 4-5 yıl hapis cezasına çarptırılıyorken 2010 yılında çok sayıda çocuk 7,5 yıl hapis cezası aldı.

Kolluk görevlileri ve mahkemeler PKK ve temsilcilerinin bu gösterileri Kürtleri Türkiye çapında sivil bir karmaşa ve hatta ayaklanma için kışkırtmayı amaçlayan daha kapsamlı bir politikanın parçası olarak düzenledikleri iddiasındalar. Kanıt olarak da çeşitli kongrelerdeki PKK açıklamalarını ve üst düzey PKK temsilcilerinin yandaş medya aracılığıyla Kürt halkına sokaklara dökülmeleri yönünde çağrı yaptıklarını öne sürüyorlar. Bu nedenle kişiler hakkındaki iddianamelerde şablon olarak PKK tarihi ve politikalarının kısa bir özetinin ardından sanığın cezai fiilleri hakkındaki iddialar yer alıyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün incelediği vakaların hiçbirinde savcılar sanığın PKK'nın çağrısından haberdar olduğu ya da gösteriye katılmak için doğrudan PKK'dan talimat aldığı ya da teşvik edildiği, veya PKK ile özel bir bağlantısı bulunduğu ya da emri altında suç işlediğine dair kanıt sunmamıştır.

Savcılık makamının sanık hakkında PKK'nın yasadışı faaliyetlerini desteklemek ya da yardım etmek gibi özel bir niyeti olduğuna dair kanıt sunmaması Türkiye mahkemeleri, için mahkumiyet kararı vermenin önünde bir engel teşkil etmiyor. Yargıtay Ceza Genel Kurulu yandaş medyanın PKK “çağrılarını” – PKK lider kadrosunun Kürt halkını çeşitli konularda protesto etmeye ya da seslerini yükseltmeye çağırdığı konuşmalar - yayınlamış olmasını yeterli bulmuştur. Bu durumda sanık gösteriye katılarak doğrudan PKK emri altında hareket etmiş sayılıyor. Hatta son derece yerel düzeyde, medyada daha önceden duyurulmamış gösterilerde bile göstericiler düzenli olarak PKK emri altında hareket etmekle suçlanıyor. Bazı vakalarda mahkemeler gösterilere katılmaları yönündeki PKK “çağrılarının” süregelen genel durum olması sebebiyle halka belli bir durum için özel bir çağrı yaptıklarına dair kanıta gerek olmadığına hükmetmiştir.

Bu hukuki çerçeve silahlı bir PKK savaşıyla sivil bir gösterici arasında hiçbir ayırım yapmamaktadır. Aslında göstericiler daha ağır cezalandırılabilirler çünkü teslim olan savaşçılar TCK'da yer alan “Etkin Pışmanlık Yasası” uyarınca kısmi affa tabi olabilmelerine rağmen, eline hiç silah almamış barışçıl göstericilerin cezalarında indirim yapılmasını sağlayacak böyle bir hüküm bulunmuyor. Sonuç olarak net bir PKK bağlantısı bulunmayan barışçıl göstericiler gerilla olarak savaşmış PKK üyelerinden daha ağır ceza alabiliyorlar.

Sivil toplum girişimlerinin çocukların terörle mücadele yasalarıyla yargılanmasına karşı yürüttükleri yoğun kampanya sonucu, bu yasaların çocuk göstericilere uygulanabilirliğini kısıtlayan birçok maddede yapılan değişiklik 22 Temmuz 2010 tarihinde Meclis'te onaylandı. 25 Temmuz 2010'da Resmi Gazete'de yayınlanan 6008 Nolu yasa bundan böyle tüm çocukların çocuk mahkemelerinde ya da çocuk mahkemesi gibi yargılama yapan yetişkin mahkemelerinde yargılanacağını; “propaganda suçunu işleyen” ya da polisin dağılması yönündeki ihtarına karşı koyan çocuk göstericilerin ”bir terör örgütü adına suç işlemek”le, dolayısıyla “bir terör örgütüne üye olmak”la suçlanmayacağı ve çocuklara ağırlaştırılmış ceza verilmeyeceği ve kamu düzenini ihlal suçları için kullanılan ceza erteleme ve benzeri tedbirlerden faydalanabileceklerini ifade ediyor.

Bu düzenlemelerle, gösteriler sırasında polisin dağılması yönündeki ihtarına cebir yoluyla direnme ve taş dahil “silahlı direniş” gösteren çocuklar ve yetişkinler için Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nda öngörülen cezalar da azaltıldı.¹ Ancak yeni yasa, çocukların “terör

¹ Yasanın tamamı için bkz. “Terörle mücadele kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun”, *Resmi Gazete*, 25 Temmuz 2010, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2010/07/20100725.htm&main=http://reg a.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2010/07/20100725.htm> (Erişim tarihi: 26 Temmuz 2010).

örgütü propagandası yapmak” (gerek TMK 7/2 gerekse TCK 220/8 uyarınca) ile suçlanmalarını önleyecek herhangi bir hüküm içermiyor.

Yasanın yürürlüğe girmesinin ardından diğer mahkemelerin yanı sıra Adana, Diyarbakır ve Van mahkemeleri aldıkları hapis cezalarını yatmakta olan ya da terör bağlantılı suçlarla tutuklu yargılanmakta olan çocukları derhal serbest bıraktı. Önümüzdeki aylarda Yargıtay’ın Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemesi’nde yargılanmış tüm çocuk göstericilerle ilgili mahkumiyetleri reddetmesi bekleniyor. Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemesi çocuklarla ilgili görevsizlik kararı vererek davaları çocuk mahkemelerine gönderecek. Çocuklar çocuk mahkemelerinde yeniden yargılanacaklar ve çocuk mahkemeleri yeni yasaya göre “örgüt adına suç işlemek” (TCK 220/6) ve “silahlı örgüt üyeliği” (TCK 314/2) suçlarından hüküm giymiş çocukların aleyhindeki bu suçlamaları düşürmek zorunda kalacak. “Terör örgütü propagandası yapmak” (TMY 7/2) gibi diğer suçlardan hüküm giymiş çocukların çoğu da büyük olasılıkla ceza ertelemesinden faydalanacak. Bu rapor yayına hazırlanırken adli tatil dönemi idi ve yeniden yargılamalar henüz başlamamıştı. 2010 sonbaharından itibaren yasanın yeni açılacak ve sürmekte olan davalarda olduğu kadar cezaları onaylanmış davalarda da nasıl uygulandığını izlemek gerekecek.

Kuruluşundan bu yana Türkiye Cumhuriyeti azınlıklara, özellikle de en büyüklerinden biri olan Kürtlere yönelik baskıcı ve asimilasyonist politika izlemiştir. Hükümetin Kürtleri ayrı bir grup olarak tanımaması ve uzun yıllardır nüfus sayımlarında etnik kökene ilişkin veri toplanmaması sebebiyle resmi bir rakam bulunmasa da, bugün Türkiye’de 12 ila 20 milyon Kürdün yaşadığı tahmin ediliyor. Kürtlerin bugün yaşadığı sorunlar onyıllardır karşı karşıya kaldıkları yoksulluk, ayrımcılık, az gelişmişlik ve 25 yıldır süren yerinden edilme ve silahlı çatışmayla büyüdü. Geçmişte Kürt dili ve kültürünü kullanmak keskin bir yasakla engellendiyse de bu kısıtlar gevşedi. Yine de yasa ve düzenlemeler hala okullarda Kürt dilinde eğitim ve kamusal alanda Türkçe’den başka bir dilin konuşulmasını engellemekte ve siyasi temsil ve katılım hakkını kısıtlamaktadır.

2009 yılında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti Kürt sorununun acilen çözülmesi gerektiğini vurgulayarak çözüm için somut adımlar atmaya taahhüt etti. Mayıs 2009’da Cumhurbaşkanı Gül şöyle dedi: “İster terör, ister Güneydoğu, ister Kürt meselesi deyin. Bu, Türkiye’nin birinci meselesidir. Mutlaka halledilmeli... Fırsat kaçmamalı”. 29 Temmuz 2009 tarihinde ise İçişleri Bakanı Beşir Atalay meselenin “vatandaşlarımızın demokratik haklarının genişletilmesi ve pekiştirilmesiyle, nerede yaşarsa yaşasın her vatandaşımızın kendisini devletin eşit ve hür ferdi olarak hissetmesini sağlamakla” çözülebileceğine inandığını söyledi. Hükümet bu projeye “demokratik açılım” adını verdiyse de basın bunu “Kürt açılımı” olarak tanımladı. Hükümet sürecin resmi açılışını 13 Kasım

2009 günü Meclis'e sunduğu planla başlattı. Diğer reformların yanı sıra, Bakan Atalay hükümetin ayrımcılıkla mücadele komisyonu kuracağını ve özel televizyonların Türkçe dışında tüm gün yayın yapmalarının önündeki engelleri kaldıracağını ifade etti. İkinci söylediği konu, açıklamayı yaptığı gün yapılan bir düzenlemeyle mümkün oldu.

Hükümetin planına ilk darbe Aralık 2009'da Anayasa Mahkemesi'nin Demokratik Toplum Partisi'ni (DTP) ayrılıkçı bir parti olmakla suçlayarak kapatma kararı vermesiyle geldi.

Mayıs 2010'da ise PKK, askeri ve polis hedeflerine yönelik ölümcül saldırılarını arttırdı ve yaz boyunca saldırılar devam etti. (Ağustos 2010 ortasında örgüt, Ramazan ayı boyunca saldırıları durduracağını ilan etti.)

İzleyen aylarda hükümetin “açılım” üzerinde çalıştığını gösterecek herhangi bir gelişme yaşanmadığı gibi süreçle ilgili ciddi geri adımlar görüldü. Haziran 2010'da, yasaklı DTP ve devamı olan Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) 151 üyesi hakkında PKK bağlantılı, Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) “Türkiye Meclisi” üyesi oldukları iddiasıyla soruşturma açıldı. Ekim 2010'da mahkemeye çıkacaklar arasında Güneydoğu'daki belediyelerde halen görev başında olan sekiz ve dört eski belediye başkanı da bulunuyor. Raporun yazımı sırasında görev başındaki belediye başkanlarından yedisi sekiz aydır tutuklu. Savcılık iddianamesi onaylanmadan önce, yargılanmayı bekleyen 151 kişiden 53 parti görevlisi, avukat ve aktivist Nisan 2009'da, hükümet “demokratik açılım” projesini açıklamadan hemen önce yapılan bir operasyonla gözaltına alınmış ve bir yılı aşkın süredir KCK/PKK ile bağlantılı oldukları iddiasıyla mahkemeye çıkarılmayı bekliyordu.

Ayrıca hükümetin “demokratik açılım” vaadine cevaben Türkiye'ye dönen Irak'ın kuzeyindeki PKK kamplarından sekiz PKK üyesi ile Irak'taki Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği yönetimindeki Mahmur kampından 22 sivil hakkında da Haziran 2010'da “PKK üyeliği”, “PKK propagandası yapmak” ve “PKK adına suç işlemek” iddialarıyla dava açıldı.

Haziran 2010'daki olumsuz havaya rağmen Başbakan Erdoğan “demokratik açılım”ı gerçekleştirme konusunda ısrarlı olduklarını her fırsatta tekrarladı.² 2009'da hükümet Kürtçe yayın yapma önündeki kısıtları kaldırdı; Temmuz 2010'da da çocukların yetişkin mahkemelerinde yargılanmaları uygulamasını sona erdirdi ve çocuk göstericilerin ağır terör suçlarıyla yargılanmasını kısıtlayan değişiklikleri kabul etti. Ancak Ağustos 2010'a gelindiğinde

² Örneğin bkz Meclis'teki AKP grup toplantısında yaptığı konuşma: <http://www.beyazgazete.com/video/2010/06/18/erdogan-acilim-bitmedi-ayni-kararlilikla-devam-cnnturk.html> (Erişim tarihi: 23 Ağustos 2009).

hükümet planını uygulamaya koyma yönünde başka hiç bir adım atmamıştı. Eğer hükümet “demokratik açılım” konusunda samimi ve kararlıysa yapması gereken işlerden biri de terörle mücadele yasalarının göstericiler aleyhine keyfi olarak kullanılmasını sona erdirmek olmalıdır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü bu raporda barışçıl gösterilere katılmış ya da taş atmış, lastik yakmış ve diğer hafif şiddet fiillerine karışmış yetişkin göstericileri yargılamak için terörle mücadele yasalarının kullanılmasını inceliyor. Her ne kadar bu tür kabahatlere karışmış kişilerin yargılanması ve cezalandırılmasının meşru zemini olabilse de, bu sanıkların büyük çoğunluğunun tipik ya da anlaşılır bir “terör” suçu işlediğine dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Bu göstericilere yöneltilen “terör” suçlamaları son derece belirsiz ve özensizdir ve işlenen suçların doğası ya da ağırlığıyla orantılı değildir. Bu yüzden kanunilik ilkesine aykırıdır ve kullanılmaları ceza yasalarının keyfi kullanımı anlamına gelmektedir ve bu da insan hakları ve hukuk düzeninin ihlalidir.

Bunun yanısıra, uluslararası hukukta yer alan adil yargılanma gereklerine de aykırıdır. Bir devletin kişilere saik yakıştırarak sonra da bu kişileri yalnızca bu varsaydığı saikle yargılaması adil yargı normlarına aykırıdır, ki Türkiye devletinin herhangi bir kanıt göstermeden göstericilerin PKK emriyle hareket ettiğini iddia etmesi tam da budur. Hükümetin göstericiler hakkında, yalnızca barışçıl bir gösteriye katıldıkları için suç işleme amacı güttüklerini iddia etmesi toplanma ve gösteri yapma hakkının ihlalidir. Gerçek olan şudur ki, bu vakaların birçoğunda göstericiler görüşlerini özgürce ifade etme haklarını kullanmaktan başka birşey yapmamıştır; bu da uluslararası hukuk tarafından demokratik bir toplumun yapı taşlarından biri olarak koruma altına alınmıştır.

Temel Tavsiyeler

İnsan Hakları İzleme Örgütü Türkiye hükümetine acilen, Türkiye’deki Kürt vatandaşların insan haklarını iyileştireceğine dair yaptığı taahhütün bir parçası olarak, göstericilerin terör suçlamalarıyla yargılanmasında kullanılan yasaları değiştirmesi için çağrıda bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi de Türk Ceza Kanunu’nun 220/6 ve 220/7. Maddelerinin (“örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek” ve “örgüte bilerek ve isteyerek yardım etmek”) ve benzer bir hüküm içeren Terörle Mücadele Kanunu’nun 2/2.Maddesi’nin (terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusı sayılır ve örgüt mensupları gibi cezalandırılırlar) kaldırılmasıdır.

Metodoloji

Bu rapor Diyarbakır ve Adana mahkemelerinde yargılanan yetişkin ve çocuk göstericiler hakkındaki 50 davanın incelenmesine dayanılarak hazırlanmıştır. Son yargılamaların çoğu bu iki bölgede gerçekleştiği için bu illere odaklandık.

Terör suçları ve organize suçlar Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250.Maddesi uyarınca Ağır Ceza Mahkemelerinin görev kapsamına girmektedir. (Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi gibi özel bir mahkemeye atıf yapılmadığı takdirde bundan böyle "Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri" olarak anılacaktır). Diyarbakır ve çevresindeki Urfa, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt ve Bingöl'de işlenen suçlara Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemeleri bakmaktadır. Her ne kadar Adana Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinin yetki alanına Mersin, İçel, Gaziantep ve Hatay illeri de girmekteyse de, bu rapordaki davaların birçoğu Adana'da işlenen suçlarla ilgilidir.

Raporda savunma avukatları, savcılar, baro başkanları, polis memurları, yargılanan göstericilerin aileleri, şartlı tahliye edilmiş sanıklar, çocuk hakları ve insan hakları grup temsilcileriyle yapılan görüşmelerden yararlandı.

Raporda mahkemelerin uygulamalarını gözler önüne sermek ve yasaların uygulanmasındaki sorunları göstermek amacıyla 26 kişi hakkındaki 18 dava daha ayrıntılı olarak incelenmektedir.

Rapor Türkiye'nin sınırlı olan çocuk yargı sistemi ile ilgili derinlemesine bir araştırmaya girişmiyor. Türkiye hükümeti Temmuz 2010'da yaptığı bir yasal değişiklikle 18 yaşın altındaki çocukların Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanması uygulamasına bir son verdi ve gelecekte tüm çocukların çocuk mahkemelerinde yargılanmasını garanti altına aldı. Bu yasal değişikliklerle savcıların çocuk göstericileri en ağır terör suçlarıyla suçlamalarının da önüne geçildi. Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen, bu raporda dile getirilen adaletsizliklerin giderilmesi için terörle mücadele yasalarında daha fazla iyileştirmeye gidilmesi gerekiyor.

Araştırma Ocak 2009 – Mart 2010 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Tahliye edilen çocuklarla Mayıs ve Haziran 2009'da Adana'da görüşüldü. Tüm görüşmeler Türkçe yapıldı.

Bu raporda "çocuk" ve "çocuklar" sözcükleri uluslararası hukuktaki kullanımına uygun olarak, 18 yaş altındaki herkes için kullanılmaktadır. Tüm çocukların isimleri, özel hayatlarını korumak amacıyla kısaltılarak yalnızca baş harfleri kullanılmıştır. Türkiye'deki STK ve çocuk hakları grupları da aynı şekilde hareket etmektedir. Anılan yetişkilerin ise isimleri tam ve gerçektir.

II. Arkaplan

Güneydoğu Anadolu'da Kürt Hakları ve Çatışmalar

Geçtiğimiz 25 yıl boyunca ülkenin doğu ve güneydoğu bölgelerinde Türk Silahlı Kuvvetleri ile Kürdistan İşçi Partisi (PKK) arasında bir çatışma sürmektedir. Çatışmalarda asker, PKK üyesi ve siviller olmak üzere yaklaşık 44,000 kişinin öldüğü tahmin ediliyor.³ 1990'lı yıllarda insan hakları örgütleri gerek Türk güvenlik güçleri gerekse PKK'nın işlediği ağır insan hakkı ihlallerini belgelemiştir. Devlet güçlerince yapıldığından şüphelenilen binlerce zorla kayıp edilme ve faili meçhul cinayet gerçekleşti. Devletin görünürde PKK tarafından üs olarak kullanılmasını önlemek amacıyla yaptığı köy yakma politikası sonucu 950,000 ila 1,2 milyon kişi yerlerinden edildi.⁴ Devlet birimleri yoğun olarak işkenceye başvurdu ve hem devlet güçleri hem de PKK sivillere yönelik saldırılar gerçekleştirdi.⁵

Güneydoğu ve Doğu bölgeleri uzun yıllar boyunca örgütlenme, toplanma ve ifade özgürlüğünü ciddi olarak kısıtlayan olağanüstü hal yasalarıyla yönetildi. PKK lideri Abdullah Öcalan'ın 1999 yılında yakalanması ve PKK'nın ateşkes ilan etmesinin ardından çatışmalar azaldı. Ne var ki 2004 ile 2010 yılı ortalarına kadarki sürede şiddet dönem dönem yükseldi; çatışmalar yoğun olarak yerleşim bölgelerinden uzakta, dağlık bölgelerde PKK ve ordu arasında silahlı çatışma olarak yaşandı. PKK ya da PKK ile bağlantılı gruplar zaman zaman şehir ve tatil bölgelerinde sivillere yönelik saldırılar düzenledi. Son dönemde, Mayıs 2010'dan bu yana PKK askeri ve polis hedeflerine yönelik bir dizi ölümcül saldırıda bulundu.

Son on yıldır (Kasım 2002'den bugüne iki dönemdir iktidarda olan) Adalet ve Kalkınma Partisi ile ondan önceki koalisyon hükümeti temel hak ve özgürlüklerin iyileştirilmesini hedefleyen önemli reformlara imza attı. Ancak bu dönemde yasaların kaleme alınışında ve

³ Temmuz 2008'de Genelkurmay Başkanı basına yaptığı bir konuşmada 24 yıl içindeki kayıp sayısından söz etti: bkz http://www.tsk.tr/10_ARSI/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_7_Konusmalar/2008/org_ilkerbasbug_iletisim_16092008.html (erişim tarihi: 29 Nisan 2010). İfade edilen resmi rakamlar şöyle: 6,482 asker, 32,000 PKK üyesi, 5,660 sivil. Hükümet dışı örgütler bu resmi rakamların doğruluğu konusunda şüpheleri olduklarını ifade etti; özellikle de PKK üyesi ile ilgili sayının önemli oranda PKK üyesi olarak tespit edilmiş sivilleri de içerebileceğine inandıklarını söylediler.

⁴ Bkz. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün Ocak 2006 tarihli çalışması <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tyona/TGYONA-AnaRapor.pdf> (Erişim tarihi 30 Nisan 2010).

⁵ Bkz. örneğin Türkiye İnsan Hakları Vakfı yıllık raporları, <http://www.tihv.org.tr/index.php?turkiye-insan-haklari-raporu>; "The Kurds of Turkey: Killings, Disappearances and Torture" (*Türkiye Kürtleri: Öldürmeler, Kayıplar ve İşkence*) (İnsan Hakları İzleme Örgütü, Mart 1993); "Turkey: Extrajudicial Executions," (*Türkiye: Yargısız İnfazlar*) Uluslararası Af Örgütü 1990, http://ob.nubati.net/wiki/Extra-judicial_Executions; "Listen to the Saturday Mothers," (*Cumartesi Annelerini Dinleyin*) Uluslararası Af Örgütü, 1998: bkz, <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR44/017/1998/en/3ccea6b6-d9a5-11dd-af2b-b1f6023af0c5/eur440171998en.html>; ve Kürtlerin yerlerinden edilmeleri üzerine raporlar, örneğin "Turkey: Displaced and Disregarded: Turkey's Failing Village Return Program," (*Türkiye: Yerinden Edilmiş ve İhmal Edilmiş: Türkiye'nin Köye Dönüş Programının Başarısızlığı*) İnsan Hakları İzleme Örgütü, Ekim 2002, bkz, <http://www.hrw.org/en/node/78636> (tümünü için erişim tarihi: 29 Nisan 2010).

mahkemelerin yasaları yorumlayışında bu çatışmaların etkisi büyüktü. Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'nu değiştiren yasama ve mahkemeler –özellikle de Yargıtay- insan hakları pahasına güvenliğin güçlenmesine yönelik tedbirlere odaklandı.⁶ Bu raporda yer alan yargılama ve hükümler bu çatışmanın doğrudan etkisi altındadır: muğlak ve aşırı geniş yorumlanabilen yasalar ve Yargıtay'ın bu yasaları ağır ve ayrımcı nitelikte yorumlaması.

Her ne kadar önceki AKP hükümeti (Kasım 2002-Temmuz 2007) çok sayıda yasal reforma imza attıysa da birçok yasa Kürtleri ve diğer azınlık gruplarını oransız olarak etkilemeye, anadillerini kamusal alanda kullanma haklarını, etnik ve dini kimlikleri temelinde siyasi örgütlenmeye girişmelerini ve kültürel haklarını kullanmalarını engellemeye devam ediyor.⁷ Son zamanlara kadar Türkiye hükümeti ve devlet görevlileri Kürt sorununu yalnızca PKK ile bağlantılı bir güvenlik ve toprak bütünlüğü sorunu olarak gördü. Sorunun kökenine odaklanmak ya da bunlarla ilgilenmeye çalışmak konusunda herhangi bir girişimde bulunmadı. Türkiye'nin azınlık hakları ve özellikle de Kürt hakları tarihi başka yerlerde araştırıldı. Bir sonraki bölüm bununla ilgili kısa bir bilgi vermektedir.

Türkiye'de Azınlık Hakları

Türkiye, Türk çoğunluğun yanı sıra aralarında Kürt, Laz, Çerkes, Roman, Alevi, Süryani, Arap, Rum, Ermeni, Yahudi ve diğerlerinin bulunduğu dini ve etnik gruplardan oluşan heterojen bir ülkedir. Türkiye Cumhuriyeti tarihi iyi belgelenmiş, etnik ve dini azınlık gruplarına yönelik çeşitli asimilasyonist ve baskıcı politikalarla doludur.⁸ Devlet 1923 Lozan Anlaşması'nda azınlık olarak tanınan üç grup (Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler) dışındaki azınlık gruplarının kültürel tanınma, dil hakları ve etnik ya da dini kimlik altında siyasi katılım haklarını da içeren haklar bütününe tanımamaktadır. Cumhuriyetin 87 yıllık tarihi boyunca devlet başka hiçbir grubu

⁶ Terörle mücadele ederken insan haklarının korunması ve geliştirilmesine dair BM özel raportörü, Kasım 2005 Türkiye ziyaretinin ardından yaptığı açıklamalarda Terörle Mücadele Kanununun bazı unsurlarını eleştirmiştir. A/HRC/4/26/Add.2: <http://daccess.un.org/doc/UNDOC/GEN/G06/149/42/PDF/G0614942.pdf?OpenElement>, Kasım 16, 2006 (erişim tarihi 8 Eylül 2009).

⁷ Nisan 2010'da Seçim Kanunu değiştirilerek partilerin seçim kampanyaları sırasında Türkçeden başka dil kullanmaları suç olmaktan çıkarıldı. (Kanun no 5980, Resmi Gazete'de yayınlanma tarihi 10 Nisan 2010). Ancak Siyasi Partiler Kanunu'nun 81.maddesi hala Türkçe dışındaki dillerin kullanılmasını yasaklamaktadır.

⁸ Cumhuriyetin ilk yıllarında hükümet ülkenin Kürt nüfus ağırlıklı bölgelerinde merkezi yönetime karşı ayaklanan bir dizi silahlı isyanı güç kullanarak bastırdı. Bu ayaklanmaların bazılarında yeni filizlenmeye başlayan Kürt milliyetçiliğinin izleri de vardı; bazıları yeni laik düzene karşı dini itirazlar da içeriyordu; diğerlerindeyse uç bölgelerde yaşayanlar yeni devletin merkezileşmesi ve homojenize haline katılmaya direniyordu. Devlet yetkilileri Kürt varlığını, kültürel ve dilsel kimlikleriyle birlikte reddediyordu. PKK ile çatışmalar sırasında resmi görevliler Kürtleri bir etnik grup olarak görmeye başladı. Bu konudaki literature için: Robert Olson, *The emergence of Kurdish nationalism and the Sheikh Said rebellion* (Kürt milliyetçiliğinin doğuşu ve Şeyh Sait isyanı) (Austin: University of Texas Press, 1989); Martin van Bruinessen, *Agha, Shaikh and State: The Social and Political Structures of Kurdistan* (Ağa, Şeyh ve Devlet: Kürdistan'ın Sosyal ve Siyasi Yapıları), (London: Zed Books, 1992); Hamit Bozarslan, *La Question Kurde: Etats et minorités au Moyen-Orient* (Kürt Meselesi: Orta Doğu'da devletler ve azınlıklar) (Paris, 1997).

resmi azınlık olarak kabul etmemiştir.⁹ Azınlık olarak kabul edilmeyen gruplar arasında nüfus olarak en büyük olanlar Kürtler ve heterodoks Müslüman Alevilerdir.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca Türk vatandaşlığı ve kimliği Türk ve Sünni Müslüman çoğunluk mensupluğuyla tanımlanmıştır ve vatandaşların diğer etnik ve dini bağ ve aidiyetlerini unutmaları beklenmiştir.¹⁰ Türkiye'nin eğitim sistemi tüm vatandaşlar için tek bir Türk kimliğine vurgu yapmakta ve 1923'te tanınan azınlık grupları dışındaki azınlıklardan söz etmemektedir. Azınlık haklarının tanınması talebinde bulunanlar sıklıkla devletin bütünlüğüne karşı suç işlemekten adli kovuşturmaya uğramış ve yazılı görüşleri sansürlenmiştir. Bugün bile Kürt meselesiyle ilgili görüşlerini barışçıl yollarla açıklayan, Kürt tarihini tartışan ve devletin azınlık politikalarını ve daha genel anlamda azınlıkların yakın tarihini tartışanlar kovuşturmaya uğramaktadır.

Türkiye'deki Kürt milliyetçiliği Türkiye sol hareketi ve Irak Kürt ulusal hareketinin etkisi altında, 1960'ların sonlarında gelişmeye başladı ve 1970'lerde farklı kültürel ve siyasi gruplanmalar olarak filizlendi. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından sağ ve sol örgütlerin yanı sıra tüm Kürt milliyetçi kültürel ve siyasi gruplar da yasaklandı. Bu da meydanı o dönem Marksist-Leninist bir yeraltı örgütü olan Kürdistan İşçi Partisi'ne (PKK) bıraktı. PKK 1984 yılında Türkiye devletine karşı silahlı bir mücadele başlattı. O günden bugüne Türkiye ordusu 1980 ve 90'larda bağımsız bir Kürt devleti kurma ideali güden PKK ile mücadele ediyor. PKK artık bağımsız bir devlet ideali gütmüyor. Hala silahlı olan grup şimdi Türkiye Kürtlerinin kültürel ve siyasi hakları için mücadele ediyor.¹¹

Türkiye'nin yakın tarihinde, baskıcı devlet politikaları ülkenin güneydoğusunda yaşayan sivillerin medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarına sert kısıtlamalar getirdi. PKK ile çatışmanın en yoğun olduğu dönemlerde bu, ağır insan hakları ve insancıl hukuk ihlalleri olarak yaşandı. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi birçok kararında Türkiye'yi yargısız infazlar, zorla yerinden etmeler, işkence ve güneydoğu illerindeki mülklerin tahrip edilmesinden sorumlu buldu.¹²

⁹ Baskın Oran, *Türkiye'de Azınlıklar, Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama* (İstanbul, 2004).

¹⁰ Kemal Kirişçi, "Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices," (*Türk Vatandaşlığı ve Göç Uygulamalarıyla Hesaplaşma*) *Middle Eastern Studies*, vol. 363, (2000), s.122. Martin van Bruinessen, "Race, culture, nation and identity politics in Turkey:some comments," (*Türkiye'de İrk, kültür, ulus ve kimlik politikaları: bazı yorumlar*) http://www.let.uu.nl/~Martin.vanBruinessen/personal/publications/Identity_politics_in_Turkey.pdf.

¹¹ Aliza Marcus, *Blood and Belief: The PKK and the Kurdish Fight for Independence* (Kan ve İnanç: PKK ve Kürt Özgürlük Mücadelesi) (New York: New York University Press, 2007).

¹² Bkz e.g. *Akdivar and Others v. Turkey*, 16 Eylül 1996 tarihli karar, Hüküm ve Karar Raporları 1996-IV, *Avsar v. Turkey*, 10 Temmuz 2001 tarihli karar, Raporlar 2001- VII; *Bilgin v. Turkey*, 17 Temmuz 2001 tarihli karar, Raporlar 2001- VIII; *Çakıcı v. Turkey* [GC], no. 23657/94, AIHM 1999-IV ; *Ergi v. Turkey*, 28 Temmuz 1998 tarihli karar, Raporlar 1998-IV, *Ertak v. Turkey*, no. 20764/92, AIHM 2000-V; *Güleç v. Turkey*, 27 Temmuz 1998 tarihli karar, Raporlar 1998-IV; *Ilhan v. Turkey* , [GC] no.

Kürt sorununun çözülmemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi insan hakları araçlarında belirtilen insan haklarına saygı ile karakterize edilen demokrasinin ve hukuk düzenine uygun bir siyasi düzenin gelişmesi önündeki en temel engellerden biridir. Avrupa Komisyonu olağan raporlarında defalarca Türkiye'nin azınlık haklarının korunmasına dair uluslararası sözleşmeleri imzalaması ve ulusal yasalarını düzenlemesi gereğini dile getirdi. Yıllar boyunca birbiri ardına gelen hükümetler bu sorunla baş etmek konusunda birçok fırsatı kaçırdı.

AKP Hükümetinin “Demokratik Açılım”ı ve Azınlık Hakları

2009 yılında Türk hükümeti geçmişin sorunlarıyla ilgileneceğine dair bir taahhütte bulundu. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül bunu gerçekleştirmek için somut adımlar atacıklarına dair söz verdi. Mayıs 2009'da Cumhurbaşkanı Gül şöyle dedi: “İster terör, ister Güneydoğu, ister Kürt meselesi deyin. Bu, Türkiye'nin birinci meselesidir... Mutlaka halledilmeli.”¹³ 29 Temmuz 2009 günü ise İçişleri Bakanı Beşir Atalay hükümetin “Türkiye'nin geleceği açısından ne kadar hayati olduğunu hepimizin bildiği” konunun çözümü için bir plan üzerinde çalışmaya başladığını duyurdu ve “vatandaşlarımızın demokratik haklarının genişletilmesi ve pekiştirilmesinin, nerede yaşarsa yaşasın her vatandaşımızın kendisini devletin eşit ve hür ferdi olarak hissetmesini sağlamanın” gereğini vurguladı. Atalay, “bu mesele sadece partimizin ya da hükümetimizin değil tüm toplumun meselesidir” diye adlandırdığı sorunun çözümü yolunda kapsamlı bir istişare süreci yaşanacağını da taahhüt etti.¹⁴ Hükümet bu projeyi “demokratik açılım” olarak tanımlasa da basın “Kürt açılımı” olarak adlandırdı.

13 Kasım 2009'da hükümet Kürt konusunu tartışmak amacıyla Meclise sundu. Bakan Atalay ayrımcılıkla mücadele komisyonu kurulması, özel kanalların Türkçe dışında tam gün yayın yapmasının önündeki engellerin kaldırılması ve yeni bir anayasa yapılması gibi birçok reform taahhüdünde bulundu.¹⁵ Başbakan Erdoğan süreci “Türkiye için yeni bir başlangıç” olarak tanımladı.

22277/93, AİHM 2000-VII; *Kaya v. Turkey*, 19 Şubat 1998 tarihli karar, Hükümler ve Kararlar Raporları 1998-I, s. 324; *Kılıç v. Turkey*, 20 Mart 2000 tarihli karar, Hükümler ve Kararlar Raporları 2000-III; *Mahmut Kaya v. Turkey*, no. 22535/93, AİHM 2000-III; *Kurt v. Turkey*, May 25 Mayıs 1998 tarihli karar, Raporlar 1998-III; *Selçuk and Asker v. Turkey*, 24 Nisan 1998 tarihli karar, Hükümler ve Kararlar Raporları; 1998-II, *Tanrikkulu v. Turkey* [GC], no. 23763/94, AİHM 1999-IV .

¹³ <http://www.ntv.com.tr/id/24964940/> (erişim tarihi 21 Kasım 2009).

¹⁴ 'Konuşmayla ilgili daha detaylı bilgi için bkz. *Radikal* gazetesi, 30 Temmuz 2009, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=947208&Date=30.07.2009&CategoryID=77> (erişim tarihi: 14 Ağustos 2009).

¹⁵ 13 Kasım 2009 tarihli meclis görüşmelerinin detayları için, hükümetin ve muhalefetin konuşmalarıyla ilgili basın haberlerine bakınız: <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=964199&Date=13.11.2009&CategoryID=78> (erişim tarihi 13 Kasım 2009).

Girişime yönelik tepkinin ilk işareti Aralık 2009'da Anayasa Mahkemesi'nden geldi; Mahkeme Demokratik Toplum Partisi'ni (DTP) bölücülüğü savunduğu gerekçesiyle kapatma kararı verdi.¹⁶ Bunu izleyen aylarda hükümetin “açılım”la ilgili çalıştığını gösteren herhangi bir gelişme yaşanmadı. Aksine sürece ilişkin ciddi gerilemeler görüldü.

Mayıs 2010'da PKK askeri ve polis hedeflerine yönelik ölümcül saldırılarını arttırdı. Bu saldırılar yaz boyunca sürdü. (Ağustos 2010 ortasında örgüt Ramazan ayı boyunca bu saldırılarını durduracağını ilan etti.)

Haziran 2010'da yetkililer yasal Kürt siyasi faaliyetlerine göz açtırmadı ve Diyarbakır savcılığı uzun bir soruşturmanın ardından aktif siyasetin içindeki çok sayıda Kürt aleyhine hazırladığı iddianameyi sundu.¹⁷ O sırada DTP ve DTP'nin devamı olan Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) aktivistleri ve görevlileri ile bu partilere yakın olduğu düşünülen avukatlar bir yıldan fazladır tutuklu bulunuyordu. Haziran'da aralarında demokratik seçimlerle göreve gelmiş güneydoğu illerinden sekiz belediye başkanı ile dört eski belediye başkanının da bulunduğu 151 kişi PKK'ya bağlı bir organ olduğu iddia edilen Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) “Türkiye Meclisi” üyeliği ile suçlandı. Davanın ilk duruşması için 18 Ekim 2010 günü tespit edildi.¹⁸ Bu rapor yayına hazırlanırken görevde olan belediye başkanlarından yedisinin tutukluluğu devam ediyordu. Diyarbakır savcısının DTP ve BDP ile 20 milletvekili ve silahlı PKK örgütü arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmayı hedefleyen teşebbüsü, Kürt sorununun demokratik yollarla çözümüne dair varolan beklentiyi açıkça tehdit etmektedir.

Ayrıca, hükümetin “demokratik açılım” taahhüdüne cevaben Haziran 2010'da Türkiye'ye gelen kuzey Irak'taki PKK kamplarından sekiz PKK üyesi ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nce idare edilen Irak'taki Mahmur Kampından 22 sivil hakkında “PKK üyeliği”, “PKK için propaganda yapmak” ve “PKK adına suç işlemek” suçlarıyla dava açıldı.

Ortaya çıkan bu olumsuz iklime rağmen Başbakan Erdoğan Kürt sorununun çözümü konusundaki kararlılığını defalarca dile getirdi.¹⁹ Hükümet 2009'da Kürtçe yayın önündeki engelleri kaldırdı, Temmuz 2010'da çocukların yetişkin mahkemelerinde yargılanmasını sona erdirdi ve çocuk göstericilere en ağır terörle mücadele yasalarının uygulanmasını kısıtladı.

¹⁶ Bkz İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün DTP'nin kapatılmasıyla ilgili basın açıklaması ve Soru-Cevap belgesi: <http://www.hrw.org/en/news/2009/12/11/t-rkiye-demokratik-toplum-partisi-kapat-ld> (erişim tarihi 1 Temmuz 2010).

¹⁷ Bkz. İnsan Hakları İzleme Örgütü basın açıklaması, <http://www.hrw.org/en/news/2010/01/12/t-rkiye-nsan-haklar-savunucusu-tutukland> (erişim tarihi 1 Temmuz 2010).

¹⁸ Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nce 18 Haziran 2010'da kabul edilen 9 Haziran 2010 tarih ve E 2010/1109 nolu iddianame.

¹⁹ Bkz, örneğin, meclisteki AKP grup toplantısındaki konuşma: <http://www.beyazgazete.com/video/2010/06/18/erdogan-acilim-bitmedi-ayni-kararlilikla-devam-cnnturk.html> (erişim tarihi 23 Ağustos 2009).

Ancak İçişleri Bakanı'nın "demokratik açılım" sözünü ilk kez vermesinin üstünden bir yıldan fazla zamanın geçtiği 2010 Ağustos'una kadar, hükümet bu planı uygulamak konusunda başka hiçbir somut adım atmadı.

Hükümet reform konusunda ciddiye, diğer birçok somut adımın yanısıra, göstericilere karşı terörle mücadele yasalarının keyfi uygulanmasını sona erdirmelidir. Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu ve son içtihat bu uygulamaya izin vermektedir.

III. Siyasi Protesto Kültürü

Kültürleri, statüleri ve haklarıyla ilgili ve hapisteki silahlı Kürdistan İşçi Partisi (PKK) Abdullah Öcalan'a yönelik hükümet politikalarından usanmış olan Kürtler son birkaç yıldır giderek daha çok protesto gösterileri düzenlemeye başladı. Örneğin 14 Temmuz 2008'de ve 18-21 Ekim 2008 tarihleri arasında Öcalan'a kötü muamele yapıldığı iddiaları ve hapisane koşulları ile ilgili Türkiye'nin çeşitli illerinde protesto gösterileri düzenlendi.²⁰ Medeni, kültürel ve siyasi sebepler nedeniyle Kürt mahalleleri, köy ve şehirlerinde düzenli gösteriler yapılıyor. Her yıl 15 Şubat'ta, Öcalan'ın Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirilip hapsedilmesinin yıldönümü sebebiyle protestolar düzenleniyor.²¹ Kürtlerin Yeni Yılı olan 21 Mart Newroz/Nevruz şenlikleri de kültürel etkinliklerin yanı sıra gösterilere sahne oluyor.²² Belediye seçimlerinin yapıldığı 29 Mart 2009 öncesinde de protesto gösterileri gerçekleştirildi. Türkiye'nin güneydoğu illerinde ve Adana gibi yoğun Kürt nüfusunun yaşadığı diğer illerde de yerel düzeyde spontan protesto gösterilerine de sık sık rastlanıyor. Protestolarda Öcalan ve PKK lehine sloganlar atan, sokaklarda lastik yakan ve polislin dağılma emrine taş atarak cevap veren genç ve çocuklardan oluşan gruplar da bulunuyor.

Ancak göstericilerin çoğunluğu aslında 18 yaşından büyük ve esnaf, tüccar ya da işçi olarak geçimlerini sağlayan sıradan vatandaşlar. Diğer göstericiler ise öğrenciler, evin geçimini sağlayan anneler ya da işsizler olabiliyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Adana'da göstericilerle yaptığı görüşmelerde, görüşülenlerin tamamı 1990'lı yılların başlarında güneydoğudaki köylerinden zorla sürülmüş, aslen çiftçilikle sürdürdükleri geçim kaynaklarını kaybetmiş ve fazla iş olanağı sunmayan yeni bir yaşama zorlanmış ailelerdendi. Diyarbakır ve güneydoğunun diğer illerindeki göstericilerin birçoğu da benzer bir geçmişi paylaşıyor.

Son yıllarda Kürt meselesiyle ilgili konularda protestoların artma eğilimiyle birlikte Türk hükümetinin protestocuları yargılama arzusu da arttı. Geçtiğimiz beş yıl içinde yasa yapıcılar Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'nun kapsamını protestoları daha çok içerecek şekilde genişletti. Şimdi Kürt göstericiler düzenli olarak yargılanıyor ve uzun süreli hapis cezalarıyla karşı karşıya kalıyor. Kürt meselesi hakkında beyanlarda bulunan parti

²⁰ Güneydoğudaki illerin yanı sıra İstanbul ve Mersin gibi illerdeki gösterilerle ilgili bilgi için bkz. Özgür Politika gazetesi, 15 Temmuz 2008, <http://www.yeniozgurpolitika.org/yazdir.php?hid=34988> (erişim tarihi 8 Temmuz 2009).

²¹ 15 Şubat PKK lideri Abdullah Öcalan'ın 1999 yılında Türk güvenlik güçlerince Kenya'da yakalanarak Türkiye getiriliş tarihi ve her yıl Türkiye'nin başta güneydoğu olmak üzere çeşitli illerinde PKK sempatanları ve Öcalan destekçilerince izinsiz gösterilerle anılıyor.

²² Newroz (Kurtçe)/ Nevruz (Türkçe) İran takvimine göre Yeni Yıl geleneksel kutlamaları. Newroz 21 Mart dönencesinde baharın gelişini kutlar ve Türkiye'de özellikle Kürtler tarafından kutlanır.

görevlileri ve diğerleriyle, bu konuda yazan gazeteciler ve özellikle de PKK'nın görüşleriyle ideolojik benzerlik taşıyan ya da taşıdığı düşünülen görüşleri ifade edenler aynı yasalar uyarınca kovuşturmaya uğrayabiliyorlar. Her ne kadar istatistik veri eksikse de İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün araştırması, sadece Kürt meselesiyle ilgili gösterilere katıldığı ya da bu konuda konuştuğu ya da yazdıkları için terörle mücadele yasaları uyarınca yargılananların sayısının yüzlerce olduğunu gösteriyor.

Bu raporun esas konusu konuşma ya da yazıları nedeniyle kovuşturmaya uğrayan kişilerden ziyade göstericiler; bu konuda yaptığımız araştırmalarda net bir kalıp ortaya çıktı: polis izinsiz gösteriye katıldıkları gerekçesiyle göstericiyi alanda yakalıyor ve PKK lehine slogan atmak, PKK lehine pankart taşımak ve polisin dağılın emrine taş atarak cevap vermek gibi fiillerle suçluyor. Bunun yanı sıra, polis ve savcılar PKK'nın insanlara belli günlerde belli konularda gösteri yapmaları yönünde çağrı yaptığını kanıtlamak için websiteleri ve PKK'ya yakın uydu televizyonlarının haber yayınlarından açıklamalar tespit ediyor. Bundan sonra göstericiler adeta PKK'nın silahlı üyeleriymişçesine suçlanıyor ve cezalandırılıyor. Bugüne dek bu tarz muamele gören göstericilerin önemli bir oranı ağırlıklı olarak 15-17 yaş arası olmakla birlikte, bazıları da 12 yaşındaki çocuklardı. Temmuz 2010'da onaylanan yasal değişiklikler durumu iyileştirdi ve çocukların yalnızca çocuk mahkemelerinde yargılanmalarına ve birçok fiil için silahlı militan gibi yargılanmaktan muaf tutulmalarına yol açtı. İnsan hakları örgütleri önümüzdeki aylarda bu yeni yasanın nasıl uygulandığını yakından izleyecektir.

Türkiye'de ifade özgürlüğünün kısıtlandığı ve ihlal edildiği çok sayıda belge ile ortaya konmuştur.²³ Geçmişte Kürt sorunu, azınlık hakları ve Türk devletinin politikalarıyla ilgili eleştirilerini dile getirdikleri için yargılananların çoğu belediye başkanları ve diğer siyasetçiler, yazarlar, yayıncılar, gazeteciler ve diğer kamusal kimlikler gibi az çok tanınmış kişiler ya da yayınevleri ve medya kuruluşlarıydı. Bu rapor ise, gösterilere katılmış ve slogan attıkları ya da pankart taşıdıkları ve toplanma haklarını kullandıkları için yargılanan sıradan yurttaşları konu almaktadır; bu kişilerin davaları nadiren kamunun dikkatini çekmekte ya da basında yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki sivil toplum örgütlerinin çocuk göstericilerin yargılanmasına karşı kampanyalar yürütmesine rağmen yetişkin göstericilere ve uzun yıllardır yeni bir mahkumiyet türüne yol açmış olan yasal değişikliklere ilgi çok daha az olmuştur.

Kolluk görevlileri, kamu savcıları ve mahkemeler bu gösterilerin Kürtler arasında sivil itaatsizlik ve hatta bir kalkışmayı teşvik etmeye yönelik daha kapsamlı bir politikanın parçası

²³ Bkz., örneğin Bianet online haber merkezinin üç ayda bir yayınladığı BİA Medya Gözlem raporları: 216 Sanıkla Basın Özgürlüğü Günü'nü "Kutlamak" Bianet online haber merkezi, 2 Mayıs 2010, <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/121708-216-sanikla-basin-ozgurlugu-gununu-kutlamak> (erişim tarihi 19 Mayıs 2010). Ayrıca bkz. Düşünce Özgürlüğü Girişimi'nin haftalık bülten ve raporları: <http://www.antenna-tr.org/sites.aspx?SiteID=29> (erişim tarihi 19 Mayıs 2010).

olarak PKK ve temsilcileri tarafından örgütlendiğini iddia ediyorlar. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü polis memurları, gösterilere katılan çocuk sayısının arttığını söyleyerek, bu çocukların –yetişkinlerin de- PKK temsilcilerince örgütlendiklerini ve hatta gösterilerde nerede duracaklarına kadar talimat aldıklarına inandıklarını ifade etti.²⁴ Benzer bir biçimde, Türk hükümeti Çocuk Hakları Komitesi'nin sorularına gönderdiği 2009 açıklamasında PKK ve bağlantılı grupların “şiddetin, kitlesel ayaklanmalar ve protestoların özellikle kadın ve çocuklar kullanılarak şehirlere ve kentlere yayılması gerektiğini” vurguladığını ve gençleri “kitlesel şiddet yaratmak için ya güç kullanarak, ya para vererek ya da sahte vaatlerle” sömürdüğünü ifade etti.²⁵ Ne var ki kovuşturmayla uğrayan göstericilerin çoğu 18 yaşın üzerindedir ve İnsan Hakları İzleme Örgütü yetişkin göstericileri polise mukavemeti yönetmekle suçlayan polis tutanakları görmüştür.

Kürtlerin gösteri yapmalarının altında yatan nedenin bu olduğu görüşüne Cumhuriyet savcılarının da katıldığı anlaşılıyor. Gerçekten de iddianamelerin birçoğunda gösterilerin PKK'nın protesto politikasının bir parçası olduğu yer alıyor. İddianamelerde PKK politikasının örgütün çeşitli kongrelerde aldığı bir dizi kararla biçimlendiği ve üst düzey PKK temsilcilerinin yandaş medya kanallarını kullanarak Kürt destekçileri sokaklara dökülmeye çağırdığı detaylı biçimde anlatılıyor. Yani, tekil iddianamelerde PKK'nın tarihi ve politikalarından bazı unsurlar içeren kısa bir özetin ardından sanığın işlediği iddia edilen belirli suçları anlatan bir açıklama yer alıyor. Genellikle savcılar sanığın PKK'yla herhangi bir bağlantısı olduğu ya da PKK emriyle suç işlediğine dair kanıt sunmak bir yana, PKK'nın “çağrısını” duyduğunu ya da gösteriye katılması yönünde doğrudan PKK'dan talimat aldığını ya da teşvik edildiğini kanıtlayacak hiç bir belge sunmuyor.

Savcılığın sanık aleyhine PKK'nın yasadışı faaliyetlerini desteklemek ya da yardım etmek amacını güttüğünü kanıtlayacak herhangi bir delil sunmaması Türk mahkemelerinin sanık hakkında mahkumiyet kararı vermelerini engellemiyor. Yargıtay Ceza Genel Kurulu PKK “çağrılarının” ve PKK liderlerinin konuşmalarının yandaş medya tarafından yayınlanmış olduğunu göstermenin yeterli olduğuna hükmetmiştir. Böylece mahkeme de gösterilere

²⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacının Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele ve Güvenlik Şubesi ve Mersin Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli polis memurlarıyla yaptığı konuşmalar, Ankara, 26-27 Şubat 2009, sohbetler Avrupa Komisyonu TAIEX polisin kuvvet kullanımı üzerine atölye çalışması sırasında gerçekleştirilmiştir

²⁵ “Written replies by the Government of Turkey to the list of issues (crc/c/opac/tur/q/1) to be taken up in connection with the consideration of the initial report of Turkey under article 8, paragraph 1, of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict (crc/c/opac/tur/1)”: CRC/C/OPAC/TUR/Q/1/Add.1, September 2, 2009. (“Çocuk Hakları Sözleşmesine Ek Çocukların Silahlı Çatışmaya Dahil Olmaları Konusundaki Seçmeli Protokol'un madde 8, paragraf 1 uyarınca Türkiye Hükümetinin ilk raporunun (crc/c/opac/tur/1) değerlendirilmesiyle ilişkili olarak ele alınması gereken konular listesine (crc/c/opac/tur/q/1) Türkiye Devletinin yazılı cevabı”): CRC/C/OPAC/TUR/Q/1/Add.1, 2 Eylül 2009

katılan herkesin –gerçekten haberi olup olmadığına bakmaksızın- doğrudan PKK'nın “çağrısına” uymuş, PKK'dan talimat almış olduğunu varsayıyor. Daha önceden herhangi bir medyadan duyurulmamış so derece yerel düzeydeki gösteriler için bile göstericiler düzenli olarak PKK emri altında hareket etmekle suçlanıyor. Örneğin Adana'daki mahkemeler çocuk sanıkları “PKK adına suç işlemekten” suçlu bulurken kararını PKK'nın gösterilere katılım “çağrısının” süreğen olduğunu ve bu nedenle belli bir olay için özellikle bir çağrı yapmasına gerek bulunmadığını söyleyerek gerekçelendirmiştir.

Bu yasal çerçeve bir PKK savaşçısı ile bir sivil gösterici arasında herhangi bir ayırım yapmamaktadır. Gerçekte, hukuki bir boşluk nedeniyle bir gösterici bir militandan daha ağır ceza alabilir: Etkin Pişmanlık Yasası (TCK Madde 221) teslim olan militanlar için bir kereye mahsus olmak üzere kısmi af öngörmektedir, ancak eline hiç silah almamış barışçıl göstericiler için böyle bir hüküm bulunmuyor. Sonuç olarak bu göstericiler bir terör örgütüne üye olmak suçundan hapis cezasına çarptırılabilir ve PKK adına silahlanmış diğerleri için varolan ceza indirimi ya da suçlamaların düşürülmesi gibi olanaklardan faydalanamaz.

Bu yasalar ve emsal karar kapsamlı olarak bir sonraki bölümde ele alınmaktadır. Bu ağır suçlamalar Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu uyarınca isnad edilen suçlamalara eklenince göstericiler 28 yıl ve hatta daha ağır hapis cezalarıyla karşı karşıya kalabilirler. Bugüne dek bu yasalar uyarınca yargılanmış yetişkinlerin çoğunluğu, mahkemelerin mümkün olan en yüksek cezayı vermeyi yeğlememeleri sayesinde, yedi ila 15 yıl arasında hapis cezaları aldılar. Çocuk göstericilere ise genelde 4-5 yıl hapis cezası verilmesine karşın 2010 yılında çok sayıda çocuk yedi buçuk yıl hapis cezası aldı.

IV. Terörle Mücadele Yasaları ve Göstericiler

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümeti 2004 yılında Türk Ceza Kanunu'nu değiştirmeye başladığında birçok kişi Türkiye'nin Avrupa Birliği tam üyeliği ve daha da önemlisi tüm Türkiye vatandaşlarının yararı için kapsamlı bir yasal değişikliğe gidileceğini ummuştu. 2005'te onaylanan yeni Ceza Kanunu bazı alanlarda önemli iyileştirmeler içeriyordu (örneğin, kadına yönelik şiddet suçlarının yargılanmasıyla ilgili hükümler ve işkence suçunun tanımı ve yargılanması gibi). Ancak yeni yasa diğer alanlarda beklentileri karşılamaktan uzaktı: ifade özgürlüğünü kısıtlayan maddeler hala duruyordu ve terör suçları olarak tanımlanan suçlar net olarak ifadelendirilmemişti ve ceza kanununun gerektirdiği netliği barındırmıyordu. Daha sonra 2006'da yasama Terörle Mücadele Kanunu'nda yaptığı değişiklikle uygulama alanını, özellikle de çocuklar için ciddi sonuçlar doğuracak şekilde genişletti. Ve 2008 yılında Yargıtay'ın verdiği emsal karar 2005 Ceza Kanunu'nun yorumuna açık hükümlerinin gösterilere katılmış kişilere katı ve keyfi olarak uygulanabilmesine giden yolu açtı.

Aşağıda yeni Ceza Kanunu'nun Kürt meselesiyle ilgili gösterilere katılanlara uygulanan iki maddesi (Madde 220 ve 314) inceleniyor; ayrıca 2006 yılında yürürlüğe giren yeni Terörle Mücadele Kanunu'nun ve 2008 yılından bu yana göstericilerin slogan atmak, zafer işareti yapmak, döviz taşımak ve taş atmak gibi fiiller nedeniyle "terörist" olarak uzun hapis cezaları almalarına yol açan emsal kararın etkisi de gözden geçiriliyor. Ek olarak, Terörle Mücadele Kanunu'na 2010'da yapılan ve çocuk göstericilerin durumunu iyileştiren, ancak ne yetişkinlerin durumunda değişiklik yaratan ne de Ceza Kanunu'ndaki sorunlara değinen değişiklikleri de inceleniyor.

2005 tarihli Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'na 2006 Tarihli Değişiklikte Terör Suçları

Gerek ulusal, gerekse uluslararası hükümet dışı örgütler sık sık Türkiye'nin terör suçlarıyla ilgili yasalarını eleştirmektedir. Mahkemeler şiddet içermeyen ifadeleri sıklıkla terör propagandası ya da terör örgütüne yardım olarak nitelemekte, kişileri son derece belirsiz nedenlerle silahlı örgüt "üyesi" addetmektedir. Bu yüzden Türk Ceza Kanunu'na 2004'te yapılan ve 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren değişikliklerin durumu iyileştirmeye yetmediğini görmek son derece üzücü. Bu bölümde göstericilerin yargılanmasına zemin hazırlayan ve ağır cezalar içeren ve bu cezaların uygulanmasına sebep olan sorunlu yasaları inceleyeceğiz. Sanıklar, değişiklikten önce de var olan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu gibi (2911 nolu Kanun) yasaları ihlal etmekten de suçlanıyorlar. Bu yasa gösterilerle ilgili, göstericilerin "polisin dağılın emrine karşı koyması" ve

gösterilerin hangi koşullarda kısıtlanabileceğini ve bu nedenle izinsiz olarak algılanmasına neden olan daha standart suçlarla ilgili hükümleri içeriyor.

2005 tarihli Ceza Kanunu “Suç İşleme Amacıyla Örgüt Kurma” başlıklı 220.Madde’yi getirdi (bkz Ek 1). Bu madde genel olarak suç örgütlerini cezalandırmak amacıyla kullanılmakta ve aşağıda da tartışıldığı üzere silahlı siyasi örgüt üyeliğini ayrı bir maddeyle suç olarak cezalandırmaktadır. Ancak mahkemeler 220.Maddeyi de silahlı siyasi örgütlerle bağlantılı olduklarına inandıkları kişiler için kullanmaktadır.

Bu maddede kişilerin bir silahlı örgüt üyesi olmasa da üyemiş gibi muamele görmelerine olanak sağlayan bir hüküm de içermektedir. 220.Maddenin 6.paragrafı şöyle der:

Örgüte üye olmamakla birlikte [vurgu eklenmiştir] örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı cezalandırılır.

Böylece PKK gibi silahlı örgütler “adına suç işleyen kişi”ler savaştı gibi yargılanıp buna göre ceza alabilirler.

Benzer bir biçimde, Madde 220/7 şöyle der:

Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır.

Madde 200/7 Kürt yanlısı göstericilere henüz uygulanmadıysa da bazı durumlarda slocu göstericilere uygulanmış ve bu kişiler herhangi bir somut yardım sağlamamış olmalarına rağmen “bilerek ve isteyerek” yardım ettikleri suçlamasıyla silahlı örgüt “üyesi” gibi cezalandırılmışlardır.²⁶ Sol görüşlü göstericilere karşı kullanılan bu tam olarak tanımlanmamış ve belirsiz suçlama ayrı bir çalışmayla incelenmeyi hak ediyor.

TCK Madde 220/6-7 benzer bir hüküm içeren Terörle Mücadele Kanunu’nun 2/2 Maddesiyle de bağlantılıdır:

²⁶ Bkz. Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi gerekçeli kararı, dosya 2007/366, karar 2008/251, 22 Ekim 2008. Dava, 17 Aralık 2005 ve 19 Şubat 2006 tarihlerinde Ankara’da düzenlenen, geniş bir aktivist ve sendikacının katılımıyla gerçekleşmiş iki ayrı izinli gösteriye katılan bir grupta ilgilidir. Sanıklar bu davada yasadışı örgüte (Marksist Leninist Komünist Parti: MLKP) bilerek ve isteyerek yardım etmekle suçlanmıştır. Suçlamalarla ilgili birincil kanıtlar gösteride slogan atmaları, üzerinde sloganlar bulunan dövizler taşımaları ve üzerlerinde yasadışı örgütle ilgili yayın bulundurmalarıdır. Belgeler İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne avukat Rahşan Aytaç Sala tarafından verilmiştir.

Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır ve örgüt mensupları gibi cezalandırılırlar.²⁷

Son olarak, Madde 220/8 “propaganda”yı cezalandırır ve bu maddenin kullanılması sık sık ifade özgürlüğünün kısıtlanmasına varır:

Örgütün veya amacının propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Bir sanık silahlı siyasi örgüt adına suç işlemekten suçlu bulunduğu TCK'nın 314. Maddesine göre organize bir suç çetesi adına suç işlemiş birinden oldukça ağır bir ceza alır. Madde 314/2 silahlı bir siyasi örgüt kuran ya da üye olan kişileri konu alır. Madde 314/3 şöyle der:

Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır.

Bu paragraf ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 2. Maddesinin 2.paragrafı, 220. Madde'nin yasakladığı fiileri (220/6, siyasi gösterilere katılmak gibi) 314. maddede yer alan ağır cezalarla bağlantılandırmak için gereken yasal zemini sağlıyor.

TCK Madde 314/2'ye göre “silahlı bir siyasi örgüte üyelik” suçu 5-10 yıl arası hapis cezası öngörür. Daha sonra bu fiil aynı zamanda bir terör suçu olduğu için Terörle Mücadele Kanunu davayla ilişkilendirilerek, 5.Maddesi uyarınca ceza otomatik olarak yarı oranında arttırılır. Türk yasalarına göre PKK bir terör örgütü olduğu için, PKK “adına” işlenen her türlü suç TMK Madde 5 kapsamına girmektedir.

Bugüne dek 220 ve 314. Madde kapsamında mahkum olan yetişkin göstericiler takdiri indirimlerin uygulanmasıyla 7-15 yıl arası hapis cezalarına çarptırıldı.²⁸ “Örgüt adına suç işlediği” için “silahlı örgüt üyeliği” ile suçlanmaya ek olarak sanık ayrıca Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet suçlamalarıyla da karşı karşıya kalabilmekte.²⁹ Bu

²⁷ Terörle Mücadele Kanunu (no.3713), Madde 2/2.

²⁸ Türk Ceza Kanunu'nun 61. ve 62. maddeleri hakimlerin ceza tespit ederken indirimleri nasıl takdir edeceklerine dair kriterleri belirler. İndirim çoğunlukla beşte bir oranındadır.

²⁹ Örneğin “PKK adına suç işlemek”le yargılanan yetişkin bir gösterici 7,5 yıl hapis cezasına çarptırılabilir (indirimlerden sonra 6 yıl 3 ay); buna ek olarak “PKK propagandası yapmak”tan da bir yıl daha eklenir (indirimden sonra 10 ay). Toplam hapis cezası 8,5 yıl olacaktır (indirimlerle yedi yıl bir ay). Gösterici eğer birden fazla gösteriye katılmışsa birden fazla “propaganda yapmak” suçundan, her biri için bir yıl daha hapis cezası alabilir (indirimden sonra 10 ay). Tüm bunların üstüne, göstericilerin bir çoğu Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nu (Kanun no.2911) ihlalden ek hapis cezasına çarptırılabilir.

suçlamaların toplamında sanık 28 yıl ve üstü, ve hatta birden fazla ihlal olması durumunda bundan da daha fazla hapis cezası alabilir ve mahkeme yasanın izin verdiği üst sınırdan ceza verebilir.³⁰

2006 Temmuz’unda 1991 Terörle Mücadele Kanunu’nda yapılan değişiklikler Meclis’ten geçti. Raporun konusuyla ilişkili olan “terör örgütü propagandası yapmak”la ilgili olan Madde 7/2’de yapılan değişiklik bu madde göstericilere ve yazılı ya da yayın yoluyla ifade ile suç işlemiş kişilere daha doğrudan uygulanabiliyor (Ek 1). Bu madde bugün Kürt meselesi hakkında şiddet içermeyen ifadeyi olduğu kadar yasadışı silahlı sol örgütlerle ideolojik bağları olan yasal sol örgütlerle ilişkili kişilerin şiddet içermeyen görüşlerini yargılamak için de yaygın olarak kullanılıyor. Madde 7/2’nin sol görüşlülerin şiddet içermeyen ifadelerini kısıtlamak amacıyla yaygın biçimde kullanılması ayrı bir çalışmayı hak ediyor. Bu raporda yer alan vakalar “propaganda yapmak” suçlamasının artık şaşmaz bir biçimde Kürt göstericilere karşı, “PKK adına suç işlemek” gibi daha ağır bir suçla birlikte kullanıldığını ortaya koyuyor.³¹

Terörle Mücadele Kanunu’na 2006 yılında yapılan değişikliklerin çocuklar üzerinde önemli etkisi oldu. 2006 değişikliklerine göre terör suçlarıyla suçlanan 15-17 yaşlarındaki çocuklar çocuk mahkemelerinde yargılanma haklarından yoksun kaldılar (TMK, Madde 9). Bunun yerine Ceza Muhakemeleri Kanunu’nun 250. Maddesi uyarınca terör ve organize suç davalarına bakmakla görevli Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanmaları gerekiyordu.³²

220/6 ve 314/2-3. Maddelerle ilgili Emsal Karar (İçtihat): Felat Özer Davası

Yukarıda tartışılan hükümler göstericiler için kullanılabilen ve yasadışı bir örgüt “adına” suç işlediği varsayılan herkese karşı kullanılabilme potansiyeline sahip karmaşık ve birbirleriyle örüntülü bir hukuk normu oluşturuyor. Ancak PKK adına suç işlemek ve bunun uzantısı olarak PKK üyesi olmakla suçlanmak için başka hiçbir şey yapmadan yalnızca bir gösteriye

Gösterici “polisine dağıtmasına silahlı direnme”den (2911 nolu kanun, madde 33/c) beş yıl hapis cezası alabilir (indirimden sonra dört yıl iki ay). Bu üç suçun toplamında hapis cezası 13 yıla çıkacaktır (indirimden sonra 11 yıl 3 ay). Gösterici polisine dağıtması sırasında birden fazla durumda direndiyse her biri için ayrı ceza alacak, bu da toplam cezayı arttıracaktır.

³⁰ Olası toplam 28 yıl hapis cezası şu unsurlardan oluşmakta: TCK 314/2, 314/3 ve 220/6 uyarınca “örgüt adına suç işlemek” sebebiyle “silahlı örgüt üyeliği” için 10 yıl (TMK 5.Maddesi’ne göre ağırlaştırılmış ceza olarak yarısı kadar arttırarak 15 yıl); TMY 7/2 uyarınca “terör örgütü propagandası yapmak”tan beş yıl; ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 33/c maddesi uyarınca dağıtma sırasında polise cebren direnmekten sekiz yıl. Cezaya üç yıla kadar eklenebilecek olan “mülke zarar vermek (TCK 151/1 ve 152/1a), cezaya altı yıla kadar eklenebilecek olan “kamu malına zarar vermek (TCK 152/1a) ve cezaya üç yıla kadar eklenebilecek olan “kamu görevlisine direnmek” (TCK 265/1) gibi diğer suçlamalar bu hesaba dahil edilmemiştir.

³¹ Bu raporda çok daha ağır cezası olan “örgüt adına suç işlemek” suçunun uygulanmasına dikkat çekmek amaçlandığı için, Terörle Mücadele Kanununun 7/2. maddesinden açılan davalara odaklanmamayı tercih ettik.

³² Ancak 2006 değişikliklerinde Terörle Mücadele Kanunu’nu ihlalden suçlu bulunan 15 – 17 yaş arasındaki çocuklar ve yetişkinler için uygulanamasa da, 15 yaşından küçüklerin cezaları ertelenebilmekteydi. (madde 13)

katılmanın nasıl yeterli olabildiğini açıklamıyor. Bugün Türkiye’de mahkemelerin bu yasaları göstericiler aleyhine nasıl kullanabildiklerini anlamak için Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 2008’de emsal oluşturan kararının gerekçesini incelemek gerekiyor.³³ Felat Özer davasında Yargıtay yalnızca protesto gösterilerine katıldıkları gerekçesiyle göstericilerin “PKK adına suç işlediklerine” hükmetti. Mahkeme gerekçe olarak PKK’nin düzenli olarak yandaş medya organları aracılığıyla Kürt halkına protesto gösterilerine katılmaları yönünde “çağrı” yaptığını ileri sürdü. Bu karar diğer mahkemelerin de göstericiler aleyhine yukarıda tartışılan bu muğlak yasaları kullanmasına yol açtı.

Özer davası, 28-31 Mart 2006 tarihleri arasında Diyarbakır’daki kitlesel protesto gösterileri sırasında saldırgan fiilleri ve yaklaşık aynı zamanlarda katıldığı iki ayrı gösteri sırasındaki davranışları nedeniyle hüküm giymiş bir göstericiyle ilgilidir. Mart 2006 protestoları hakkında kısa bir bilgilendirme anlamı olacaktır; ne de olsa bu raporun konusu olan göstericilerin yargılanması ve ağır cezalara çarptırılmasına yol açan hukuki değişiklikleri başlatan daha olma özelliğini taşıyor. Mart 2006 gösterilerinin ardından hükümet vakit geçirmeden Terörle Mücadele Kanunu’nda değişiklik yapmaya girişmişti.

Özer Davası Arka Plan Bilgisi: 28-30 Mart 2006 Diyarbakır Gösterileri

24 Mart 2006 tarihinde ordu Diyarbakır, Bingöl ve Muş illeri arasındaki Şenyayla bölgesinde 14 PKK üyesini öldürdü. Bunun ardından PKK, doğrulanamayan bir iddia olarak gruba bir tür kimyasal silahla saldırıldığını ve cesetlerin yanarak tanınmaz duruma geldiklerini öne sürdü. Malatya’da yapılan otopsinin ardından militanlardan dördünün naaşları, kimyasal silah kullanıldığı iddialarına karşı halkın yoğun tepkileri arasında Diyarbakır’daki ailelerine teslim edildi. İddialara göre, PKK yandaşı olan bir uydu TV kanalı cenazeye kitlesel katılım sağlanmasını teşvik etti.³⁴ Her durumda, cenazeye katılan kalabalık giderek büyüdü ve cenaze namazının ardından göstericilerle polis arasında çatışmalar başladı ve olaylar diğer mahallelere yayıldı. Protestolar yıllardır görülmemiş derecede büyüdü ve günlerce sürdü. Gösteriler sırasında 10 kişi öldürüldü; bunlardan sekizinin güvenlik güçlerinin ateşi sonucu öldüğünden şüpheleniliyor. Bölgedeki insan hakları örgütleri ve Diyarbakır Barosu polisin aşırı güç kullanmasının gerilimi arttırdığına ve gösterilerin daha uzun sürmesine sebep olduğuna inanıyor.³⁵

³³ Ceza Genel Kurulu kararı (no. 2007/9-282; Karar no. 2008/44, 4 Mart 2008): bir nüshası İnsan Hakları İzleme Örgütü’nde mevcuttur.

³⁴ Bkz <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4160330&tarih=2006-03-28> (erişim tarihi: 12 Eylül, 2009).

³⁵ Bkz. olaylarla ilgili Mazlum Der Diyarbakır şubesinin raporu: http://www.mazlumder.org/haber_detay.asp?haberID=94; Diyarbakır Barosu raporu: <http://ortakpayda.org/makale.asp?foo=read&feox=326>; İnsan Hakları Derneği raporu: http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=106:28-mart-2006-darbakir-olaylarina-k-celeme-raporu&catid=34:el-raporlar&Itemid=90 . Ayrıca, bkz. DTP milletvekillerinin hazırladığı 14 Nisan 2006 tarihli rapor:

Gösteriler sırasında yüzlerce gösterici ve güvenlik güçleri mensubunun yaralandığı belirtildi. Çoğu çocuk olan yüzlerce kişi gözaltına alındı. Aralarında çok sayıda çocuğun da bulunduğu birçok kişinin polis gözaltında kötü muamele gördüğünü bildirdi. Bu iddialar, o dönem ildeki insan hakları örgütleri, Diyarbakır Barosu ve Uluslararası Af Örgütü tarafından belgelendi.³⁶ Bugüne dek polisin aşırı güç kullandığı ya da kötü muamele yaptığı iddialarının hiçbiri hakkında, adli kovuşturma bir yana, herhangi bir disiplin cezası verilmedi. Yalnızca biri dışında, ölümlerle sonuçlanan ateşli silah kullanımına dair soruşturmalar üstünden yaklaşık dört yıl geçmiş olmasına rağmen sonuçlanmadı.³⁷

Gösterilerin ardından yüzlerce yetişkin ve çocuk terör suçlarının yanı sıra kamu malına zarar vermek ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet (dağılma emrine direnme, izinsiz gösteriye katılma, vb) suçlarından ve yağma suçundan yargılandı. Mahkemeler göstericileri ekseriyetle Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2 maddesinden (terör örgütü propagandası yapmak), Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefetten ve yeterli kanıt olduğu takdirde "kamu malına zarar vermekten" (TCK Madde 151-52) mahkum etti.

Yargıtay Genel Ceza Kurulu'nun Özer Davası Kararı

Mart 2006'da Diyarbakır'da protesto olaylarının başladığı dönemde Felat Özer şehirde berberlik yapıyordu. Özer 28 Mart protestoları ve aynı tarihlerdeki diğer iki ayrı gösteri sırasında şiddet içeren eylemlere katılmakla suçlandı. Mahkemenin gerekçeli kararında Özer'e karşı öne sürülen esas kanıt Özer'in çeşitli gösterilerde çekilmiş video görüntüleri idi: 26 Şubat 2006 tarihinde bir PKK üyesinin cenaze töreninde boş bir tabut taşırken; Newroz gösterileri sırasında bir grup protestocunun önünde, diğerlerine el kol hareketleriyle birşeyler

<http://ortakpayda.org/boxes.asp?foo=read&feox=62&ronin=4>. İçişleri Bakanlığı'nın bir biriminin olaylarla ilgili PKK'yi suçlayan değerlendirmesi ve köşe yazarlarının eleştirel yorumlarından bir seçki için bkz., http://www.arem.gov.tr/rapor/basin/teror_son_donem_olaylar.htm (tümüne erişim tarihi 8 Eylül 2009).

³⁶ Bkz. önceki dipnotta belirtilen Mazlum Der ve İnsan Hakları Derneği raporları. Diyarbakır Barosunun raporu durumu şöyle özetlemektedir:

"On sivil vatandaş kolluk kuvvetlerinin aşırı güç kullanımı sonucunda yaşamını yitirmiş, beş yüzü aşkın kişi yaralanmış, beş yüzün üstünde işyeri zarar görmüştür. Yaşları 12 ile 18 arasında değişen 203 çocuk ve 364 yetişkin şiddet eylemlerine karıştıkları gerekçesiyle gözaltına alınmış, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının ifade alma işlemleri sonrası sorguya sevk edilen şüphelilerden 398'i tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir. Alınan beyanlar ve doctor raporlarıyla; kolluk kuvvetlerinin, şüphelilere yakalama esnasında "orantısız şiddet" uyguladıkları, gözaltı birimleri götürme esnasında ve gözaltı birimlerindeyken kötü muamele ve işkence gibi hukuka aykırı uygulamalarda buldukları tespit edilmiştir, <http://ortakpayda.org/makale.asp?foo=read&feox=326>. Bkz Uluslararası Af Örgütü'nün açıklaması, <http://asiapacific.amnesty.org/library/Index/ENGEUR440052006?open&of=ENG-TUR>, 12 Nisan 2006, ayrıca polisin kötü muamele ve işkence yaptığına dair çocukların ifadelerini içeren Uluslararası Af Örgütü'nün kısa bir brifingi için: "Europe and Central Asia: Concerns in Europe & Central Asia bulletin: January—June 2006," ("Avrupa ve Orta Asya: Avrupa ve Orta Asya'yla ilgili kaygılar bülteni: Ocak-Haziran 2006"), Türkiye bölümü, <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR01/017/2006/en/20f477d6-d3fa-11dd-8743-d305bea2b2c7/eur010172006en.pdf>, ss.84-6 (tümüne erişim tarihi: 8 Eylül 2009).

³⁷ Ocak 2010'da üç polis memuru hakkında, polisin attığı gazyaşı gazı kapsülünün kafatasına saplanmasıyla sonuçlanan 17 yaşındaki Mahsun Mızrak'ın ölümüne sebebiyet vermekle suçlandı. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne bilgiyi avukat Barış Yavuz vermiştir, Mart 2010.

anlatırken (ki mahkeme bunu polise mukavemet etmeleri için diğerlerini yönetmek olarak tanımladı) ve 28 Mart Diyarbakır protestoları sırasında, kimliğini gizlemek için yüzünün bir bölümünü kapatan kırmızı bir bezle, lastik yakan bir grupla birlikte slogan atarken. Anlaşıldığı kadarıyla Özer'in taş atarken ya da şahsen şiddet kullanırken herhangi bir video görüntüsü bulunmuyor; yalnızca elinde taşla bir fotoğrafı ve polise şiddet kullanarak direnen bir grupla birlikte olduğuna dair kanıt var. Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi, bu kanıtlara dayanarak 29 Eylül 2006 günü Özer'i polislin dağılın emrine direnerek Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefetten ve PKK propagandası yapmaktan (TMY, Madde 7/2) suçlu buldu.

Hem Özer'in avukatı ve hem de savcılık bu karara Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nde itiraz etti.³⁸

21 Şubat 2007 tarihli kararında 9. Daire Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nin Özer'i TCK'nın farklı maddelerinden yargılayıp mahkum etmiş olması gerektiğini ve Özer'in aslında PKK adına suç işlemiş olduğunu ve bu nedenle silahlı örgüt üyesi gibi cezalandırılabilmesine (TCK 220/6 ve 314/2-3) hükmetti. 9. Daire gerekçesinde Özer'in PKK'nın talimatıyla gösterilere katıldığını ve bu nedenle Özer'in PKK emri altında hareket etmiş olduğunu ifade etti.

Diyarbakır'daki mahkeme Özer'i yeniden yargıladı ama Yargıtay 9.Dairesi'nin Özer'in PKK adına suç işlemekle suçlanması gerektiği görüşünü reddetti. Mahkeme sanığın örgüte doğrudan yardım etmediğini savunarak, 31 Mayıs 2007 tarihinde Eylül 2006'da verdiği Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet ve PKK propagandası yapmak fiillerinden suçlu olduğuna ilişkin kararı değiştirmeden geri gönderdi.

Diyarbakır mahkemesinin gerekçeli kararı şöyle diyordu:

Kanaatimizce, 5237 sayılı TCY'nin 220/6. maddesi ile amaçlanan husus, taşeron olarak örgüt adına suç işleyen kişilerin hem işledikleri suçtan hem de adına suç işledikleri Örgütün üyesi olmak suçundan dolayı cezalandırılmalannı sağlamaktır. Sözelimi, Örgüt adına bombalama, adam öldürme, yol kesme gibi suçları işleyen kişiler örgüt adına suç işlemiş olup, bu kişilerin ayrıca örgüt üyesi olarak cezalandırılmaları doğaldır.

Buna karşılık örgütün soyut ve genel çağrısı üzerine bir terör Örgütü mensubunun cenazesine veya nevruz kutlamalarına katılma ve slogan atarak örgüt propagandası yapılması halinde bu suçların örgüt adına işlendiğini

³⁸ Dokuzuncu daire diğerlerinin yanı sıra devlete karşı işlenen suçlar ve terörle mücadele yasaları kapsamındaki suçlara bakar.

söylemek mümkün değildir. Örgüt adına suç işlendiğinin söylenebilmesi için örgütün eylem çağrısının muhatabı belirsiz bir topluluğa değil, doğrudan doğruya fiili icra edecek kişiye yöneltilmiş olması gerekir.³⁹

Diyarbakır'daki yerel mahkeme ile Yargıtay 9. Ceza Dairesi arasındaki anlaşmazlık yüzünden dava Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na sevk edildi. Kurulun verdiği karar konuyla ilgili kesinleşmiş hüküm oldu ve benzer davalarda mahkemeleri bağlayıcı içtihat oluşturdu.

Ceza Genel Kurulu, 9. Daire'nin silahlı bir grubun katılım "çağrısı" nın bulunduğu durumlarda kitlesel gösterilere katılan kişilerin silahlı grubun emri altında hareket ettiği görüşünü destekledi. Görüşünü şöyle gerekçelendirdi:

Örgütün genel çağrısı, örgüte ait yayın organlarının yayınları ve çağrıları ile somutlaşmış olup bu çağrılar belirli bir kişiye yapılmış olmasına gerek bulunmuyor. Örgütün bilgisi ve istemi doğrultusunda gerçekleştirilen bu eylemlerin örgüt adına gerçekleştirildiği sabittir. Örgüt adına gerçekleştirilen bu eylemlere katılan sanığın eylemi, diğer suçların yanında 5237 sayılı TCK'nın 314/3 ve 220/6 maddelerinin yollamasıyla 314/2 maddesine de aykırılık oluşturur.⁴⁰

Ceza Genel Kurulu göstericilerin PKK'nin protesto etmeleri yönündeki talimatıyla hareket ettiklerini gerekçelendirirken uzun uzun PKK'nin Kürt nüfus arasında bir sivil kalkışmayı (Kürtçe *serhildan*) teşvik ettiği yönündeki politikalarını anlatmıştır. Kurul PKK'nin üniversite öğrencilerini, öğrenci velilerini ve sivil toplum gruplarını Kürtçe eğitim talebiyle dilekçe vermeleri için örgütlediğini, bunun yanı sıra PKK üyeleri için genel af, ateşkes ve Abdullah Öcalan'ın serbest bırakılması için de kampanyalar yürüttüğünü söylemiştir.⁴¹ Ceza Genel Dairesi'nin Özer davası kararının ardından, "silahlı örgüt üyeliği" ve "örgüt adına suç işlemek"le suçlanan kişiler hakkında hazırlanan iddianamelerde, sanıkların adeta PKK emri altında hareket ettiklerinin kanıtlarını gibi PKK'nın bu talimatlarına yer verilmiştir.

Diyarbakır'daki mahkeme, örgüt bir kişiye doğrudan talimat vermemişse, "belirsiz bir kitleye" yönelik genel bir çağrıya dayanılarak o kişinin "PKK adına suç işlemek"ten suçlu

³⁹ Ceza Genel Kurulu kararında anılan Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi kararı, 31 Mayıs 2007, (no. 2007/9-282; Karar no. 2008/44, 4 Mart 2008).

⁴⁰ Ibid. Bu dava ile ilgili inceleme ve karardan alıntılar için Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi hakimlerinden birinin yaptığı yeni bir çalışmaya bakınız: Mehmet Tastan, *Terörle Mücadele Kanunu*, (Ankara: Adalet Yayınevi, Nisan 2009).

⁴¹ Ceza Genel Kurulu kararında detaylı olarak listelenmiştir. (no. 2007/9-282; Karar no. 2008/44, 4 Mart 2008).

bulunamayacağını savunmuştu. Ne var ki Ceza Genel Kurulu bunun aksini savundu ve suçun sabit görülmesi için genel bir “çağrı”nın yeterli olacağını söyledi. Ceza Genel Kurulu’nun bu kararından sonra hazırlanan iddianamelerde PKK ve lider kadrosunun yandaş websiteleri ve televizyon kanallarında yayınlanan açıklamaları, bu tür “çağrılar” hakkında kanıt olarak gösterilmeye başlandı ve belli bir göstericiyle bırakın PKK’nın kendisiyle herhangi bir bağı, bu siteler ya da TV kanalları arasında bağlantı olduğunu kanıtlamaya teşebbüs bile edilmedi.

Nihayet 16 Aralık 2008 tarihinde Diyarbakır mahkemesi ikinci yeniden yargılama sonucunda Felat Özer’i “PKK adına suç işlemek”, “silahlı örgüt üyeliği”, “PKK propagandası yapmak” ve “dağıtma sırasında cebir veya şiddet veya tehdit veya saldırı veya mukavemette bulunarak” (madde 32/c) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun (2911 nolu Yasa) üç ayrı ihlalden suçlu bularak mahkum etti.⁴² Özer 14 yıl yedi ay hapis cezasına çarptırıldı. Yargıtay biri dışında tüm cezaları 11 Kasım 2009 tarihinde onadı.⁴³

Diyarbakır Barosu Özer davasından sonra TCK’nın 220.Maddesi’nin kullanılış biçimini eleştirdi ve “yasanın son derece belirsiz ve geniş kapsamlı tanımlanmış olması” Yargıtay’ın “yasayı bu şekilde yorumlamasının yolunu açtığının” altını çizdi. Baro bu yasa maddesinin ceza hukukunun gerektirdiği netlik ve açıklıktan yoksun biçimde fazla geniş ve muğlak olması sebebiyle hukukilik ve hukuki kesinlik ilkelerini ihlal ettiğini söyledi. Yasa maddesinin adil yargılanma ilkesi ve suç ve ceza arasındaki orantılılık ilkelerini de ihlal ettiğini belirten Baro, 220.Maddenin düzeltilmesi gerektiğini belirterek, şöyle yorumladı:

Doğrudan örgüt ile bir irtibatları dahi olmayan kişilerin kitlesel gösteriye katıldıkları ve slogan veya taş atmaktan ibaret olan eylemlerinden dolayı 20 yılı aşkın bir ceza ile yargılanmaları demokratik bir toplumun gereklerine açıkça aykırıdır.⁴⁴

⁴² Bkz Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi, gerekçeli karar (no. 2008/252; Karar no. 2008/475).

⁴³ Yargıtay 9.Ceza Dairesi kararı, Karar no. 2009/11316, 11 Kasım 2009. Mahkeme Özer’e Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu 32/c maddesinden verilen üç karardan birini bozdu. Bu suçla ilgili yeniden yargılanacak ama nihai cezada yalnızca 18 aylık bir değişiklik olacak. Bilgi Baran pamuk’tan alınmıştır. Diyarbakır, 6 Mart 2010.

⁴⁴ Diyarbakır Barosu Başkan Mehmet Emin Aktar, Genel Değerlendirme [no 2009/136], Diyarbakır Barosu), Diyarbakır Barosu’nun hazırladığı yayınlanmamış belgesi, 2 Şubat 2009. 2010 yılı başlarında Diyarbakır, Van ve Şırnak baro başkanları, hükümete yayınlanmamış ve tarih atılmamış “Çocuk hakları alanında yapılması gereken yasal değişiklik ve düzenlemeye ilişkin ortak görüşümüz” başlıklı bir belgeyle çocuklar için kullanılan ilgili yasaların nasıl değiştirilmesi gerektiğine dair görüşlerini bildirdi: belge İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne verilmiştir. Özer kararıyla ilgili ilk eleştirel yorum Diyarbakır barosu avukatlarından Tahir Elçi tarafından yapıldı: “Yargının Kürt sorunu çözümü”, Radikal gazetesi, 2 Kasım 2008, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalEklerDetay&ArticleID=906290&Date=02.11.2008&CategoryID=42> (erişim tarihi 10 Aralık 2008).

TCK (Madde 220/6-7) ve TMY'nin (Madde 2/2) muğlak ifadeleri ve Özer davasındaki ağır hüküm yeni bir kovuşturma ve mahkumiyet kalıbının oluşmasına yol açtı. Bunun örnekleri bu raporun 5. ve 7. Bölümlerinde ortaya konmaktadır.⁴⁵

Çocuk Göstericilerle İlgili Temmuz 2010 Tarihli Yasal Değişiklikler

Çocukların terörle mücadele yasalarıyla yargılanması uygulaması 2006-2010 yılları arasında görülmeye başlandı; 2008 yılında kovuşturma sayısında önemli bir artış görüldü (son resmi istatistiklere ulaşılabilen dönem). 2006 yılında Terörle Mücadele Kanunu'yla haklarında yasal işlem başlatılan çocuk sayısı 299'ken bu sayı 2007'de 438'e, 2008'de ise 571'e yükseldi.

Bu 571 çocuktan 306'sı silahlı örgüt üyeliğiyle suçlandı; ceza kanununda yer alan bu suç aynı anda Terörle Mücadele Kanunu uyarınca da cezalandırılabilir nitelikte. Diğer 265 çocuk hakkında da, büyük olasılıkla esasen TMK'nın 7/2. Maddesinden ("terör örgütü propagandası yapmak") kovuşturma başlatılmıştır.

Yukarıdaki rakamlarda görülen kovuşturma sayısındaki artışa tepki olarak 2009 yılı boyunca yerel sivil toplum grupları (her ne kadar çocukların bu kadar geniş mahkumiyet ve ağır cezalara çarptırılması yalnızca TMK yüzünden olmasa da) TMK dolayısıyla çocuklara yönelik muameleyle (basın meseleyi "taş atan çocuklar" olarak tanımladı) ilgili yoğun kampanya yürüttüler. Kampanyaya, imza toplamakla başlayan "Çocuklar İçin Adalet Çağrıcıları" öncü kuvvet oldu ve ilgili gruplar arasındaki eşgüdümlü ve düzenli çalışmayla büyük bir medya kampanyası yürütüldü. Kampanyanın hedefi Terörle Mücadele Kanunu'nun ilgili maddelerinin iptal edilmesi ve çocuklara karşı terörle mücadele yasalarının ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun kullanılmasına bir son verilmesi için kamuoyu baskısı yaratmaktı.⁴⁶

⁴⁵ Geçmişte daha hafif ceza verme uygulamasıyla ilgili tipik bir örnek Yılmaz Aslan ve Osman Akın davasıdır. İkisi de 3 Nisan 2006'da Urfa, Ceylanpınar'daki bir gösteri sırasında Öcalan lehine slogan atmak ve lastik yakmakla suçlanmıştı. (Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi, Karar no. 2207/464, 11 Aralık 2007, kararın kopyası İnsan Hakları İzleme Örgütü'nde mevcuttur). TMY 7/2. Madde'den "terör örgütü propagandası yapmak" suçlanarak altı ay 20 gün hapis cezasına çarptırıldılar. Tutuksuz yargılanıyorlardı ve şu an dava temyizde. Aslan ve Akın bu raporda davaları incelenen birçok göstericiyle tamamen aynı suçtan yargılandılar ama cezaları bugün alabilecekleri cezadan çok daha düşüktü. Bir başka örnek: gösterici Hasan Bayram 11 Ocak 2006'da düzenlenen açık bir toplantıda Öcalan ve PKK lehine slogan atmakla ve polise taş atmakla suçlandı. Toplanmanın amacı cezaevinde Abdullah Öcalan'a bir disiplin cezası verildiği iddiasını protesto eden bir açıklama okumaktı. Açıklama yapıldıktan sonra toplanan kalabalık dağılmayı reddederek polise taş attı. Bayram polis kameralarına yakalandı. "terör örgütü propagandası yapmak" (TMY 7/2) suçuyla 10 ay hapis cezası aldı. Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi, Karar no. 2006/193, 29 Eylül 2006. Kararın bir kopyası İnsan Hakları İzleme Örgütü'nde mevcuttur).

⁴⁶ Çeşitli STKların oluşturduğu Çocuklar İçin Adalet Girişimi adlı koalisyonundan da söz etmek gerekir. Bu grup medya ve savunuculuk yoluyla konuyu kamuoyunun gündemine getirmek için çalışıyor.

2009 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi “15 yaşından büyük çocukların yetişkinler gibi Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanmalarına izin veren” Terörle Mücadele Kanunu’na 2006’da yapılan değişikliklerle ilgili kaygılarını dile getirdi.⁴⁷ Komite “Gösteriler ve kamuya açık toplantılara katılmak gibi sebepler için TMK’nın uygulanmakta olduğuna dair raporlar karşısında” özellikle kaygı duyduğunu belirtti.

Komite, Türk hükümetinin TMK’nu “çocukların yetişkinler gibi Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanmamalarını sağlayacak” ve “olağan mahkemelerde çocuk adalet standartlarının korunmasını garanti altına alacak” şekilde değiştirmesini de içeren bir dizi tavsiyede bulundu. Komite ayrıca Türkiye’nin “çocukları yalnızca son çare olarak ve mümkün olan en kısa süre için gözaltında tutması” ve çocuklara bir dizi diğer usul korumasını sağlaması yönünde çağrıda bulundu.⁴⁸

Hükümet çocuklarla ilgili yasa ve uygulamaları değiştirme çabalarına başladı ama sonra bu çalışmalar durdu. Olağanüstü kamu baskısının ardından ve Çocuk Hakları Komitesi’nin kararlarını yayınlamasından hemen önce hükümet Eylül 2009’da Terörle Mücadele Kanunu’nun birçok maddesinin iptal edileceğini ve 18 yaş altındakilerin çocuk mahkemelerinde yeniden yargılanmasının sağlanacağını duyurdu.⁴⁹ İki yıldan düşük ceza almış çocukların cezaları ertelenebilecek ve 15-17 yaş arasındakiler de takdiri ceza indirimlerinden daha fazla yararlanabilecekti.⁵⁰ Ancak hükümet bu değişiklikleri, büyük olasılıkla 8 Aralık’ta PKK’nin Tokat’taki saldırısında yedi askerin ölmesine tepki olarak, Aralık 2009’da rafa kaldırdı.

Haziran 2010’da Adalet Bakanı Sadullah Ergin Türkiye’de hapishanelerde çeşitli suçlardan toplam 2506 çocuk bulunduğunu ve bunlardan 206’sının terör suçlarıyla yargılanmakta olduğunu ya da hüküm giydiğini söyledi.⁵¹ Ama yasal değişiklik için kampanya devam etti ve Mart 2010’da hükümet projeyi tekrar gündeme aldı ve 22 Temmuz 2010’da Meclis, gelecekte çocukların yalnızca çocuk adalet sisteminde yargılanmalarını garanti altına alan birçok maddede değişikliği onayladı.

⁴⁷ Bkz. Çocuk Hakları Komitesi, Türkiye’yle ilgili Nihai Gözlemler, 52. oturum, 14 Eylül 2009, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/co/CRC-C-OPAC-TUR-CO1.pdf> (erişim tarihi: 21 Mart 2010).

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ ‘Taş atan çocuklara’ yeni formül”, *Radikal* gazetesi, 30 Eylül 2009, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=956902&CategoryID=77> (erişim tarihi: 27 Ekim 2009).

⁵⁰ Bkz. yasa tasarısı, <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0775.pdf> (erişim tarihi: 30 Nisan 2010). Nisan 2010 itibarıyla tase Meclis Adalet Komisyonundaydı.

⁵¹ Bkz. basın haberi: <http://www.stargazete.com/politika/-tas-atan-cocuklar-duzenlemesi-alt-komisyonunda-haber-270184.htm> (erişim tarihi: 22 Haziran 2010).

25 Temmuz 2010 tarihli *Resmî Gazete*'de yayınlanan "Terörle Mücadele Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"da (Kanun No. 6008) yer alan bazı olumlu değişiklikler şunlar: çocuklar bundan böyle çocuk mahkemelerinde ya da çocuk mahkemeleri gibi hareket eden yetişkin mahkemelerinde yargılanacaktır; "propaganda suçu" işlemiş ya da polisin dağıtmasına direnmiş çocuklar "terör örgütü adına suç işlemek"le (TMY, Madde 2/2) suçlanmayacaktır; çocuklara ağırlaştırılmış ceza verilmeyecek ve kamu düzenine karşı işlenen suçlar için uygulanan ceza erteleme ve benzeri tedbirlerden faydalanabilecektir. Değişikliklerle, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nda gösteriler sırasında polisin dağıtma emrine cebren ve taş dahil "silahla direnme" suçları için öngörülen cezalarda da hem çocuklar hem yetişkinler için indirimle gidilmiştir.⁵²

Ancak bu yeni yasa çocukların terör propagandası yapmakla suçlanmasına izin veren hükümleri iptal etmemiştir. (TMK 7/2. Madde veya TCK 220/8.Madde uyarınca)

Yeni yasada TCK'nın 314.Maddesi ("silahlı örgüte üyeliği") nin yolladığı 220/6-7. paragraflarının ("örgüt adına suç işlemek" ve "bilerek ve isteyerek örgüte yardım etmek") çocuklar için kullanılmayacağına dair doğrudan bir atıf yoktur. Bunun yerine yasa değişikliği "propaganda suçu" işlemiş ya da polisin dağıtmasına direnmiş çocuklara TMK 2/2. Maddesinin uygulanamayacağına odaklanmıştır. Daha önce de açıklandığı üzere, TMK'nın 2/2. Maddesi şöyle demektedir: Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır ve örgüt mensupları gibi cezalandırılırlar.⁵³ Bu madde doğrudan TCK 220/6.Madde ile (örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı cezalandırılır) bağlıdır. Böylece TMK 2/2'nin çocuk göstericilerin ekserisine uygulanamazlığının, mahkemelerin TCK 220/6-7'yi ve 314/2-3'ü de çocuklar için kullanmalarını engelleyeceği anlaşılıyor. Bu noktada belirsizliği gidermek amacıyla, yeni yasanın, her ikisi de "silahlı örgüt üyeliği" olarak cezalandırılabilir 220. Maddenin 6. ("örgüt adına suç işlemek") ve 7. (yasadışı örgüte yardım etmek") paragraflarının artık çocuklar aleyhine kullanılmayacağını açıkça belirtmesi yerinde olurdu.

Yeni yasaya göre Molotov kokteyli dahil patlayıcı madde kullanmakla suçlanan çocuk göstericilerin hala "terör örgütü adına suç işlemek" ile suçlanabileceğinin de altını çizmek gerekir. Mahkemelerin bu suçlamayı kullanıp kullanmayacaklarını ancak zaman gösterecek.

⁵² Yasanın tamamı için, "Terörle mücadele kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun" (Kanun no. 6008), bkz. *Resmî Gazete*, 25 Temmuz 2010, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2010/07/20100725.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2010/07/20100725.htm> (erişim tarihi: 26 Temmuz 2010).

⁵³ "Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır ve örgüt mensupları gibi cezalandırılırlar," Madde 2/2, Terörle Mücadele Kanunu (no. 3713).

Sonuç olarak, Temmuz 2010 değişikliklerinin çocuk göstericilerin yalnızca gösterilere katıldıkları ya da bu gösterilerdeki eylemleri nedeniyle silahlı örgüt üyesi olarak yargılanmalarının önünü gerçekten kestiğini görmek için önümüzdeki aylardaki uygulamaları yakından takip etmek son derece önemli.

25 Temmuz'da değişikliklerin yürürlüğe girmesinden sonraki günlerde diğerlerinin yanı sıra Adana, Diyarbakır ve Van mahkemeleri terör bağlantılı suçlarla yargılanmakta olan ya da hüküm giymiş tüm çocukları serbest bıraktı. Önümüzdeki günlerde yetişkinleri yargılayan Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanmış olan çocuk göstericilerin tümü hakkında verilmiş mahkumiyetlerin Yargıtay tarafından düşürülmesi bekleniyor. Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri çocuklar aleyhine açılmış davalarla ilgili görevsizlik kararı vererek dosyalarını çocuk mahkemelerine gönderecek. Çocuklar çocuk mahkemelerinde (yargılandıkları bölgelerde bulunduğu takdirde çocuk ağır ceza mahkemelerinde) yeniden yargılanacaklar ve 6008 nolu kanunla yapılmış değişikliklere dayanılarak haklarındaki suçlamalar değiştirilecek. Bir çok davada “silahlı örgüt üyeliği” (TCK 314/2) ile birlikte kullanılan “örgüt adına suç işlemek” (TCK 220/6) suçlamaları düşecek. Diğer suçlardan (“terör örgütü propagandası yapmak”, TMY 7/2 gibi) mahkum olmuş birçok çocuğun ceza ertelemesinden faydalanması bekleniyor. Bu rapor adli tatil döneminde tamamlandığı için henüz yeniden yargılamalar başlamamıştı. 2010 sonbaharından itibaren yasanın yeni açılacak ve sürmekte olan davaların yanı sıra, kesinleşmiş cezaların verildiği davalarda nasıl uygulandığını izlemek önem kazanacak.

Temmuz değişikliklerinde çocuklar kadar yetişkinleri de ilgilendiren bir değişiklik de, polisin gösteriyi dağıtmasına cebir ve taş dahil silahla direnerek Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nu ihlal edenler için cezaların indirilmesiydi.⁵⁴ Her ne kadar bu rapor Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu maddeleri üzerine değilse de, bu değişiklikler yetişkin göstericilere verilen toplam cezaların daha düşük olmasına yol açabilir.

Temmuz'da yapılan yasal değişikliklerin en önemli eksiği, son derece ağır cezalar öngören “örgüt adına suç işlemek” (220/6) ve onun kadar muğlak olan “yasadışı örgüte bilerek ve isteyerek yardım etmek” (220/7) ile ilgili yasalarda değişiklik yapılmamasıdır. Bu maddeler hala yetişkin göstericiler için kullanılabilir. Yeni yasal değişikliklerin en büyük sorunu, emsal karardan sonra yüzlerce çocuk ve yetişkin göstericinin uzun hapis cezalarına çarptırılmasına

⁵⁴ Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nda yapılan en önemli değişiklik madde 33/c'dir. Değişiklikle ceza beş ila sekiz yıldan bir ila üç yıla düşürülmüştür. Bkz. 37 nolu dipnot. Yeni yasa için bkz. “Terörle mücadele kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun” (Kanun no. 6008), bkz. Resmi Gazete, 25 Temmuz 2010, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2010/07/20100725.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2010/07/20100725.htm> (erişim tarihi 26 Temmuz 2010).

yol açan sorunlu ve muğlak yasanın hala yürürlükte ve 18 yaş ve üzerindeki herkese hala yaygın biçimde uygulanacak olmasıdır.

Terör Yasalarıyla Yargılanan Çocuk Göstericiler Hakkında İstatistik Veri

2009 yılında hükümet dışı örgütler terör yasaları ile yargılanan çocuk göstericilerin davaları üzerine kendi istatistik verilerini toplamaya girişti. Bu çalışma Adana ve Diyarbakır mahkemelerinin haklarında hükme vardığı çocuklarla ilgili sistemin oldukça net görülmesini sağladı. Hükümet dışı örgütlerin Temmuz değişikliklerinin çocuk göstericilerin durumunda nasıl bir değişiklik yaratacağını izlemeye devam edeceğini dikkate aldığımızda, yapılan bu araştırmayı incelemek yerinde olacaktır.

Kasım 2009'da İnsan Hakları Derneği Adana şubesi, Haziran 2008-Ekim 2009 tarihleri arasında Adana mahkemelerinin 106 çocuğu (bunlardan 92'si 2009 yılında karara bağlandı) terör suçlarından mahkum ettiğini tespit ettiklerini açıkladı. Bu 106 çocuktan 104'ü "örgüt adına suç işlemek" (TCK 220/6) ve dolayısıyla "silahlı örgüt üyeliği" (TCK 314/2) eyleminden suçlu bulunmuştu. Bunlardan 83'ü aynı zamanda "terör örgütü propagandası yapmak" (TMY 7/2) eyleminden de mahkum olmuştu. Yaşları dikkate alınarak yapılan indirimlerden sonra bu çocuklar 4-5 yıl arasında çeşitli hapis cezalarına çarptırılmıştı. 106 çocuğun içinden yalnızca iki tanesi sadece "terör örgütü propagandası yapmak" eyleminden hüküm giymişti.⁵⁵

106 çocuğun on ikisi 13 veya 14 yaşındaydı ve tamamı Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanmıştı, oysa Türk yasaları 15 yaşından küçük çocukların çocuk ağır ceza mahkemelerinde yargılanması gerektiğini ifade eder. Adana'da bu tarz bir mahkeme yoktu ve davaları çocuk ağır ceza mahkemesinin bulunduğu başka bir şehre transfer etmek için herhangi bir ayarlama yapılmamıştı. 15 yaşından küçük 12 çocuktan biri hariç tamamı dört yılın üzerinde hapis cezasına çarptırıldı. Bu cezalar hala Yargıtay'da bekliyor ve Temmuz 2010 değişikliklerinin ardından düşürülmesi gerekiyor.

Ocak 2010'da İnsan Hakları Derneği Adana şubesi ve Çocuklar İçin Adalet Çağrıcıları adına çalışan avukatlar Adana'da haklarında bu yasalar uyarınca dava açılmış 60 çocuğun yargılandığı 11 davanın sürmekte olduğunu tespit etti. Ancak bu rakam çocuklara karşı Adana mahkemelerinde açılan tüm davaları kapsamıyor.⁵⁶

⁵⁵ Davalarla ilgili detayları için seon tablolar İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Ethem Açıkalin tarafından verilmiştir, Adana İnsan Hakları Derneği, 2 Kasım 2009.

⁵⁶ Davalarla ilgili tablolar İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne İnsan Hakları Derneği Adana Şubesi tarafından verilmiştir, Mart 2010.

Çocuklar İçin Adalet Çağrıcıları Diyarbakır koordinatörü'nün yayınlanmamış Ekim 2009 raporuna göre Diyarbakır Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemesinde yaşları 15-17 arasında olan 159 çocuk, çocuk ağır ceza mahkemesinde ise 12-14 yaşlarındaki 15 çocuk terör suçlarından yargılanmaktaydı. Raporun tamamlanması sırasında, 93 çocuk hakkında alt mahkemelerde karar çıkmış, bunların 56 tanesi mahkumiyetle sonuçlanmıştı.⁵⁷ İncelenen toplan 267 dava 2008-Eylül 2009 tarihleri arasında kapsıyordu. Rapora göre, incelenen dava dosya sayısı, dosyalara erişim güçlüğü nedeniyle bu dönemde görülen tüm davaları temsil etmiyordu.

İnsan Hakları İzleme Örgütü İstanbul, İzmir, Ankara, Van ve Malatya mahkemelerindeki davalarla ilgili rakamları bilmemektedir.

Terör Yasalarıyla Yargılanan Göstericiler Hakkında Detaylı İstatistiklerin Bulunmaması

Bu rapor için araştırma yapılırken görüşülen avukatlar tartışılan yasa maddeleriyle kovuşturmaya uğrayan gösterici sayısında son iki yılda önemli bir artış gördüklerini söylemelerine rağmen, Adalet Bakanlığı 2009 ve 2010 başlarında TCK 220 ve 314. Maddelerinden açılan davalarla ilgili istatistikleri yayınlamadı.

Bilindiği kadarıyla sivil toplum örgütleri de çocukları etkileyen aynı yasalarla yargılanan ve hüküm giyen yetişkin göstericilerin sayısı ile ilgili herhangi bir veri toplamamıştır; yine de avukatlardan gelen bilgilere ve incelenen dava dosyalarına bakarak kovuşturma ve mahkumiyet sayısının çocuklardan çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Bu rakamlar elimizde olsaydı bile herhangi bir yılda kaç davada 314'in yollamasıyla 220/6 ve 220/7 Maddelerin kullanıldığını bulamayacaktık çünkü veriler böyle ayrıştırılmıyor. 220.Maddenin yaygın olarak organize suç çetesi üyeliğini yargılamak için kullanıldığı düşünüldüğünde, bu davalardan kaçının göstericilere açılmış davalar olduğunu tespit etmek mümkün değil. Her durumda, bu rapor Mart 2008'de alt mahkemeler için bağlayıcı hale gelen Özer davasından bu yana kovuşturmalarda görülen artışa odaklanmaktadır.

⁵⁷ Yayınlanmamış rapor İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Çocuklar İçin Adalet Girişimi Diyarbakır Koordinatörü ve İnsan Hakları Derneği Diyarbakır şubesi yönetim kurulu üyesi avukat Kezban Yılmaz tarafından verilmiştir. Bu rapordaki rakamlar İnsan Hakları Derneği webitesinde yayınlanan daha önceki rapordan daha detaylı ve daha günceldir, bkz., http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1487:2008-yili-kanunla-ihtilafa-dusen-cocuklar-raporu&catid=34:el-raporlar&Itemid=90, Mayıs 2009 (erişim tarihi 12 Haziran 2009).

V. İfade ve Toplanma Özgürlüğü Haklarının Kısıtlanması

Göstericiler şiddet kullandıkları için değil, Türk yetkililer Kürt meselesiyle ilgili protesto eylemlerinin PKK'ya ideolojik destek sağladığına inandıkları için ağır cezalara çarptırılıyorlar. Savcılar ve mahkemeler kişinin silahlı bir örgüt adına hareket edip etmediğini tespit etmek için katıldığı gösteri sayısını dikkate alıyorlar. Bu bölümde, sanığın şiddet içeren hiçbir eylemde bulunmadığı ve atılan sloganların şiddete teşvik ettiği iddia edilemeyeceği davalara bakıyoruz. Bu davalarla ilgili mahkeme kayıtları sanığın birden fazla gösteriye katıldığını ve yasadışı bir örgütle ideolojik benzerlik taşıyan bir görüş sergilediğini saptamaktadır. Ceza Genel Kurulu'nun Özer davasıyla ilgili kararından sonra bir hakimin terörle mücadele yasalarının kullanılmasıyla ilgili yazdığı yazıda mahkemelerin yaklaşımı şöyle özetleniyor:

Failin örgütle organik bağ içinde süreklilik, çeşitlilik, yoğunluk ve etkinlik gösteren ancak *vahamet arzıtmeyen* eylem ve faaliyetlerde bulunduğu anlaşılması durumunda silahlı örgütün üyesi olmak suçundan cezalandırılması gerekmektedir [vurgu tarafımızdan eklenmiştir].⁵⁸

Veysi Kaya Davası

Veysi Kaya Ağustos 2005 – Şubat 2007 tarihleri arasında üç ayrı gösteriye katıldı.

Mahkemeye kanıt olarak sunulan fotoğraflar Kaya'nın 11 Ağustos 2005'te Diyarbakır'da Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın şehre gelmesini protesto için düzenlenen gösteride bulunduğunu ortaya koyuyordu. Kaya ayrıca 16 Ocak'ta PKK lideri Abdullah Öcalan'ın cezaevi koşullarını protesto etmek için, 14 Şubat 2007'de ise Öcalan'ın Türk istihbarat teşkilatlarınınca 1999'da yakalanmasının yıldönümü münasebetiyle düzenlenen gösterilerde yer almıştı.⁵⁹

Kaya üçüncü gösteriden sonra gözaltına alınarak "PKK propagandası yapmak" (TCK Madde 220/8) iddiasıyla, katıldığı her gösteri için birer kez olmak üzere üç ayrı suçlamayla karşı karşıya kalmıştır. Şiddet içeren herhangi bir fiile karıştığına dair aleyhinde herhangi bir kanıt bulunmayan Kaya, tutuklu yargılandı.

⁵⁸ Mehmet Taştan, *Terörle Mücadele Kanunu*, (Ankara: Adalet Yayınevi, Nisan 2009), s. 81-2.

⁵⁹ Diyarbakır gibi illerde göstericilerin yargılanmasını sağlamak için kanıt toplamak terörle mücadele ve güvenlik şubelerince yapılır. Bu birimler aynı suçu defalarca işleyen suçluları tespit etmek için düzenli olarak gösterilerde çekilmiş polis videolarını izlerler. Mahkemeler de polisin gösterilerde çektiği videolarda göstericilerin attıkları sloganların içeriğini tam olarak belirlemek için dudak okuma uzmanlarından faydalanmaktadır.

İki gösteride Öcalan lehine pankartlar taşıdığını gösteren kanıt fotoğraflara ve iki ayrı gösteride Öcalan lehine slogan attığının görüldüğü bilgisine dayanarak Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi 25 Nisan 2006'da Kaya'yı "terror örgütünün veya amacının propagandasını yapmak" (TCK 220/8) suçuyla ayrı ayrı üç kez mahkum etti. Sanığın taşıdığı dövizlerde "Tek muhatap Öcalan – Demokratik Halk Girişimi" (11 Ağustos'ta taşıdığı döviz) ve "Öcalan siyasi irademizdir" (14 Şubat'ta taşıdığı döviz) yazıyordu. Video görüntülerine göre Kaya 16 Ocak 2006 tarihli gösteride "Çok yaşa lider Öcalan" (*Biji serok Apo*), 14 Şubat 2006 tarihinde ise "kanımızla canımızla seninleyiz ey Başkan" diye bağırmişti. Bu üç ayrı olayın her biri için Diyarbakır mahkemesi Kaya'ya birer yıl hapis cezası verdi. Bu cezalar daha sonra onar aya indirilerek toplam 30 ay hapis cezasına dönüştürüldü. Mahkeme ayrıca Kaya'yı, terör bağlantılı suçlarda yapılageldiği üzere, hapis cezası süresince tüm siyasi haklarından (seçilme hakkı, dernek, vakıf, sendika ya da siyasi parti yönetim kurullarında yer alma gibi) men etti (TCK, 53/1).⁶⁰ Mahkeme Kaya'yı temyiz başvurusu sonuçlanıncaya kadar tahliye etti.

Mahkumiyetin ardından sanık avukatları kararı temyiz ederek Yargıtay'a götürdü. Yargıtay 9. Ceza Dairesi 4 Kasım 2008 tarihinde, Veysi Kaya'nın "propaganda" suçlarından değil, daha ağır ve 5 ila 10 yıl hapis cezası öngören bir suç olan "silahlı örgüte üye olmak" (TCK, 314/2) ile yargılanması gerektiğini çünkü "örgüte üye olmamakla birlikte yasadışı bir örgüt adına suç işlediği"ni (TCK, 220/6) gerekçe göstererek mahkumiyeti reddetti. 9. Ceza Dairesi Veysi Kaya'nın propaganda suçlamalarının yanı sıra bu maddelerden de yargılanması gerektiği kararına gerekçe olarak Kaya'nın "örgütün stratejisi doğrultusunda örgüte ait yayın organları tarafından yapılan eylem çağrısı üzerine üç ayrı tarihte düzenlenen basın açıklamasına katılıp slogan atmak, örgütü öven döviz taşımak suretiyle örgütün bilgisi ve istemi doğrultusunda gerçekleştirdiği"ni ifade etti.⁶¹

Rapor yayına hazırlandığı sırada Veysi Kaya daha ağır olan bu suçlardan Diyarbakır mahkemesinde yargılanmak üzere bekliyordu. Ancak, Özer kararından sonra Türkiye mahkemelerinin içtihatına bakıldığında Kaya'nın suçlu bulunarak daha ağır hapis cezasına çarptırılacağı neredeyse kesin.

⁶⁰ Yurttaşların normal siyasi haklarından mahrum edilmesi terör suçlarından mahkum olmuş kişilerin çoğuna uygulanmaktadır, (TCK Madde 53) ve raporda incelenen tüm davalar için bu durum geçerli olduğundan raporda bir daha tekrarlamadık.

⁶¹ 'Tüm dosya kapsamına göre, sanığın örgütün stratejisi doğrultusunda örgüte ait yayın organları tarafından yapılan eylem çağrısı üzerine üç ayrı tarihte düzenlenen basın açıklamasına katılıp slogan atmak, örgütü öven döviz taşımak suretiyle örgütün bilgisi ve istemi doğrultusunda gerçekleştirdiği eylemlerin 5237 sayılı TCK. nun 314/3 ve 220/6. maddesi yollaması ile 314/2. maddesinde tanımlanan suçu oluşturduğu anlaşıldığından bu suçtan zamanaşımı süresi içinde açılması mümkün görülmüştür.' (Yargıtay İlamı, T.C. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, esas 2007/9184, karar 2008/11733, 4 Kasım 2008).

Murat Işıkkırık Davası

Dicle Üniveristesi'nde öğrenci olan Murat Işıkkırık'ın davası Özer kararı ışığında verilmiş ilk kesinleşen hükümlerden biri.⁶²

23 yaşında Diyarbakır Dicle Üniversitesi Felsefe Bölümü dördüncü sınıf öğrencisi Murat Işıkkırık, 5 Mart 2007 tarihinde üniversite kampüsünde yapılan “izinsiz” bir gösteride bulunduğunu gösteren sadece sekiz saniyelik bir video görüntüsü kanıt olarak kullanılarak yakalandı ve tutuklu yargılandı.

Kanıt olarak gösterilen videoda bazı maskeli göstericilerin arkasında kısa süreliğine durduğu, sonra da oradan ayrıldığı görülüyor. Savcılar, derslerin boykot edildiği bu gösteriyi, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın zehirlendiği iddialarına karşı örgütün PKK'ye yakın haber kanalları vasıtasıyla talimat verdiği bir dizi gösteriden biri olarak değerlendirdi. Bu gösteride Murat Işıkkırık'ı teşhis etmesinin ardından polis elindeki film arşivini tarayarak Işıkkırık'ın, daha sonra günlerce süren şiddetli çatışmalara yol açan, 28 Mart 2006'daki PKK üyelerinin toplu cenaze töreninde de (bkz. yukarıdaki bölüm) bulunduğunu ortaya çıkardı. Video görüntülerine göre Işıkkırık 2006'daki cenaze töreninde iki parmağıyla zafer işareti yapıyordu.⁶³ Gösteride slogan da attığı iddiaları daha sonra hazırlanan bilirkişi raporunca doğrulanamadı. Ne Mart 2006 protestosundan sonra, ne de video görüntülerine göre katıldığı tespit edilen 21 Aralık 2006 protestosundan sonra Murat Işıkkırık'ın yakalanması için herhangi bir tebligat çıkarıldı. Aralık gösterisi sırasında Işıkkırık, Dicle Üniversitesi Öğrenci Derneği'nden (DÜÖ-Der) bir grubun arasındaydı –daha sonra bu gösteri ile ilgili iddia mahkeme tarafından dava dosyasından çıkarıldı-. Gösteride alkışlarken ve PKK ve ordu arasında süren savaşla ilgili ateşkes ve barış çağrısı yapan pankartın bir ucundan tutarken görüntülenmişti.

Murat Işıkkırık dava sonuçlanıncaya kadar tutuklu kaldı. 30 Kasım 2007'de Diyarbakır 5.Ağır Ceza Mahkemesince PKK üyeliğiyle eşdeğer cezai yaptırım olan “PKK adına suç işlemek”ten (TCK 220/6 ve 314/2-3) ve iki kez “PKK propagandası yapmak”tan (TMY 7/2) suçlu bulunup ilki için altı yıl üç ay, “propaganda” suçu için de onar aylık iki kez hapis cezasına çarptırıldı.

29 Ocak 2009'da Yargıtay altı yıl üç aylık cezayı onadı; “PKK propagandası yapmak” suçlamasıyla ilgili kararı usulden bozarak, yeniden yargılanmasını istedi. Bu suçlamadan mahkum olması halinde Işıkkırık en az 10 ay daha hapis cezası alacak. Işıkkırık yaklaşık üç yıldır

⁶² Murat Işıkkırık davasının tüm dökümanlarının bir kopyası İnsan Hakları İzleme Örgütü'nde mevcuttur.

⁶³ Murat Işıkkırık'ın 5 Mart 2007 ve 28 Mart 2006 tarihindeki gösterilere katıldığını gösteren video görüntülerinin kopyaları İnsan Hakları İzleme Örgütü'nde mevcuttur.

hapiste ve aşağı yukarı dört yıl daha kalacak. Esas cezası için Türkiye'deki iç hukuk yollarını tüketti ve avukatı Strasburg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurdu.

Yargıtay'da bekleyen ya da alt mahkemelerde süren benzer davalarda sanıklar aleyhine sunulan tek kanıt bir gösteride bulunmuş olmak ve gösterinin amaçlarını destekledikleri iddiaları. Yargıtay'ın son kararlarına bakarak, bu mahkumiyetlerin temyizde onaylanacağını söylemek mümkün.

Mehmet Kocakaya ve Diğerleri Davası

Bir başka Dicle Üniversitesi öğrencisi Mehmet Kocakaya, 6 Nisan 2009 tarihinde öğrenci arkadaşlarının polis tarafından vurularak öldürülmesini protesto eden bir öğrenci gösterisine katıldığı için diğer arkadaşlarıyla birlikte gözaltına alındı. Mahsum Karaoğlan ve Mustafa Dağ 4 Nisan 2009 tarihinde cezaevindeki PKK liderinin doğum gününü kutlamak ve hapis hane koşulları ile sağlık sorunlarına gösterildiği iddia edilen yetersiz ilgi ve bakımı protesto etmek için Abdullah Öcalan'ın doğduğu Urfa'nın Ömerli köyüne (Kürtçe adıyla Amara) yapılan yürüyüşte öldürüldü. Kocakaya hakkında “örgüt adına suç işlediği” gerekçesiyle “PKK üyesi olmak” ve “terör örgütünün propagandası yapmaktan” dava açıldı ve Kocakaya'nın tutuklu yargılanmasına karar verildi.⁶⁴ Savcı, hazırladığı iddianamede öğrenci eyleminin Roja Ciwan internet sayfası aracılığıyla yayınlanan ve PKK'nın “Kürdistan gençliğini” “önderliğin doğum gününü kutlamak için Amara yolunda infaz edilen Mustafa Dağ ve Mahsum Karaoğlan'ın özgürlük yürüyüşünü devam ettirme ve...Kuzey Kürdistan olmak üzere bütün Kürdistan parçalarında halkın iradesine daha güçlü sahiplenme” çağrısı üzerine düzenlendiğini ifade etti. İddianamede Kocakaya'nın o gün kampüste derslerin boykot edilmesini ve diğer öğrencilerin binalardan dışarı çıkıp kampüste slogan atmalarını organize eden ve “diğer öğrencileri yasadışı olaylara karıştırmak üzere tahrik etmeye çalışın” grubun içinde yer aldığını belirtildi. Yine iddiaya göre Kocakaya polisin kendisini gözaltına almasından da kaçmaya çalıştı. Kocakaya'nın hakkındaki tek delil ise onu “Yaşasın Başkan Apo! (Biji Serok Apo)” ve “Şehitler Ölmez!” gibi sloganları atarken gösteren kamera kayıtlarından ibaret. Mahkeme süresince tutuklu yargılanan Kocakaya, 13 Mart 2010 tarihinde yedi yıl 11 ay hapis cezasına çarptırıldıktan sonra tahliye edildi ve mahkumiyet kararına itiraz etti. Kocakaya ile birlikte yargılanan dört öğrenci arkadaşından üçü hakkında da hapis cezaları verildi ve öğrenciler temyiz başvuruları sonuçlanıncaya dek cezaevinde kalacaklar.⁶⁵

⁶⁴ Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi, İddianame, 2009/790 sayılı ve 14 Mayıs 2009 tarihli dosya, polis tutanakları ve dava ile ilgili diğer belgeler avukat Rehşan Bataray tarafından İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne verildi.

⁶⁵ Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi, İddianame, 2009/790 sayılı ve 14 Mayıs 2009 tarihli dosya, polis tutanağı, karar ve dava ile ilgili diğer belgeler Mehmet Kocakaya'nın avukatı Rehşan Bataray tarafından İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne verildi. Mahsum Akbaş, Yoldaş Fırat, İdris Baran ve Ceylan Saybak ise aynı gösteriye katıldıkları için yargılanan diğer öğrenciler ve Mahsum Akbaş dışındaki üç öğrenci halen cezaevinde. Aynı protestoya katılan Cihan Bahadır, Abdullah

Anadilde Eğitim Hakkı Kampanyası Yapan Üç Dicle Üniversitesi Öğrencisi Davası

Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi 25 Şubat 2010 tarihinde üç Dicle Üniversitesi öğrencisini daha, 15 Ekim 2008 tarihinde derslerin boykot edilmesindeki ve anadilde (Kürtçe) eğitim yapılmasını talebine ilişkin basın açıklamasının okunduğu oturma eylemindeki rolleri nedeniyle altı yıl üç ay ile yedi yıl altı ay arasında değişen hapis cezalarına mahkum etti. Savcı, Roj TV ile Rojaciwan (12 Eylül 2008) ve Kürdistan-Post (19 Eylül 2008) gibi internet sayfalarında PKK'nın anadilde eğitim konusu üzerine halk eylemleri düzenlenmesi çağrısında bulunduğunu belirtti.⁶⁶

İddianamede “örgüte müzahir kalabalıktan” oluşan bir grubun sabah saat 10 civarlarında üniversite kampüsünde toplandığı ve “Anadil haktır engellenemez!”, “PKK halktır, halk burada!”, “Başkansız yaşam olmaz!” ve “Amed [Diyarbakır] uyuma, onuruna sahip çık!” gibi sloganlar attığı belirtildi. Yine iddianameye göre grup üzerlerinde Kürtçe “Dilimiz varlığımızdır!”, “Biz anadilimizi istiyoruz!” ve “Dilin özgürlüğü halkın özgürlüğüdür!” sloganları yazılı sarı, kırmızı ve yeşil renkte karton pankartlar taşıdı. Savcının değerlendirmesine göre “grubun gerek attığı sloganlar, gerek taşıdığı kartonların renklerindeki seçim, gerekse konusu...kampüs içerisinde yasadışı PKK terör örgütünün propagandasının yapılması” anlamına geliyordu.

İddianamede ayrıca, 20-30 kişilik “örgüte müzahir” bir grubun üniversitedeki dersliklere girerek kürsülere vurduğu, “Dicle uyuma, onuruna sahip çık” gibi sloganlar attığı ve öğrencileri sınıflardan çıkmaya zorladıkları ileri sürüldü.⁶⁷

Diyarbakır'daki mahkeme Hasan Yağız ve Özgür Güven isimli iki öğrencinin “örgütün [PKK] faaliyetleri çerçevesinde” (TMK 5) diğer öğrencilerin “eğitim ve öğretimlerini engellediklerine” (TCK 112/1-b) ve “örgüt üyesi olmak” gibi cezalandırılan “PKK adına suç işlediklerine” karar verdi. Yapılan takdiri indirimlerin ardından hem Yağız hem de Güven hakkında yedi yıl altı ay hapis cezası verildi. Mahkeme, Nurettin Salhan'ın da basın açıklamasını okuduğu gerekçesiyle “PKK adına suç işlediğine” hükmetti.⁶⁸

Nas, Talat Uçar ve Sinan Kaplan isimli dört öğrencinin ise Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmaları devam ediyor ve öğrencilerin tamamı dava süresince tutuklu yargılanmak üzere cezaevinde konuldu.

⁶⁶ Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi, İddianame, 2008/162, 17 Aralık 2008.

⁶⁷ Bkz <http://www.gundem-online.net/haber.asp?haberid=87650> (erişim tarihi 4 Mart 2010).

⁶⁸ Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi, 6. Duruşma tutanağı sureti, 25 Şubat 2010. Üç öğrenci hakkındaki iddianamede bu öğrencilerin çeşitli tarihlerde diğer gösterileri de katıldıklarına ilişkin delillere yer verildi. Öğrenciler diğer suçlamaların büyük bir bölümünden beraat ettiler. Öğrencilerin aleyhindeki esas delili oluşturan 15 Ekim 2008 tarihli anadil protestosu ile ilgili olmayan suçlamaların ayrıntılarına bu raporda yer verilmedi. Ayrıca diğer iki öğrenci hakkında da 15 Ekim protestolarıyla bağlantılı olarak dava açıldı ancak beraat ettiler.

Aralarında Mehmet Kocakaya (yukarıda yer alan dava) ve Özgür Güven'in de bulunduğu cezaevindeki bir grup Dicle Üniversitesi öğrencisi Mart 2010 tarihinde basına yazdıklarını mektupta durumlarını şöyle aktardı:

Bizler, Diyarbakır (D) ve (E) Tipi cezaevlerinde tutuklu bulunan 40'ın üzerinde, Dicle Üniversitesi öğrencileriyiz. Ailelerimiz büyük olanaksızlıklar içerisinde bizleri okuttular. Bizler de Batı'daki akranlarımızın sahip olduğu imkânlarla sahip olmamamıza rağmen, adeta kafa patlatırcasına çalışıp üniversiteyi kazandık. Ancak, ülkemizde yaşanan siyasal, sosyal, ekonomik sorunlara karşı duyarsız kalmadık.

Bunun için çeşitli demokratik etkinlikler, seminerler, basın açıklamaları vb. yapmaya çabaladık. Katıldığımız tüm etkinlikler, yasal ve demokratik legal eylemlerdir. Buna rağmen, devletin güvenlik güçleri, üzerimizde her türlü baskıyı uyguladı.

[...]

Çoğumuzun aileleri Diyarbakır dışında. Görüşçülerimizin sınavları, görüş gününe denk gelmezse, okul arkadaşlarımız gelir. Ailelerimizin çoğu, ayda bir yapılan açık görüşte zar zor geliyor. Bazen de gelemiyor. Kimimiz, haftada bir gün, 10 dakika arayabileceği ailesini, köydeki telefon düşmüyor diye arayamıyor. Geriye mektuplar kalıyor. Sınav sonuçlarımızı da, arkadaşlarımızdan aldığımız mektuplardan öğreniyoruz. Okul bölüm panosundan değil. Okula cezaevi ring aracılığıyla (cehennemiyile) götürülüp getiriliyor, eller kelepçeli... Sınava; boş bir sınıfta giriyoruz, her pencere ve kapının önünde, arkasında askerler duruyor. Askerler ve hocalar gözetiminde sınavlara giriyoruz. Gören de, darbe planlarını bizler yaptık zanneder! Kimi arkadaşlar, sınav kağıdına siyasal çözümler yazıyor, kimileri makale-şiiir ve kimileri de arkadaş ve hocalarına selamlarını yazıp gönderiyor. Ne yapsınlar? Kimisi 1. sınıfın daha ilk döneminde tutuklanmış. Kaynak yok ya da yetersiz. Olsa da cezaevi psikolojisi altında hazırlanmak, ders çalışmak oldukça zor. Sonuç olarak, biz aşağıda ismi yazılı olan ve kendilerine ulaşamadığımız, ismi yazılı olmayan Dicle Üniversitesi öğrencileri olarak, 20-30 yıla varan cezalarla cezalandırılmak isteniyoruz. Her mahkeme tahliye

beklerken, bu beklentimiz yerine, taş atan çocuklarda olduğu gibi, yaşımız kadar cezalarla cezalandırılmak üzereyiz. Birkaç arkadaşımız aldı da... Uğradığımız bu haksızlığa devletin, kendi geleceği olan üniversiteli gençlerine reva gördüğü bu hukuksuzluğa karşı, sizlerden demokratik sesinizi yükseltmenizi bekliyor ve yanımızda görmek istiyoruz...⁶⁹

Vesile Tadik, Medeni Aydın ve Selahattin Erden Davası

2010 yılının başında Diyarbakır'daki mahkemeler, kişileri yalnızca slogan attıkları veya pankart taşıdıkları için "PKK üyesi olmaktan" ve "PKK adına suç işlemekten" daha ilk duruşmalarda mahkum eden bir dizi karar verdi. Söz konusu davaların tamamı 6 Aralık 2009 tarihinde Siirt il merkezinde ve Kurtalan ve Erüh ilçelerinde Abdullah Öcalan'ın hapisane koşullarını protesto eden basın açıklamalarının okunduğu gösterilerle ilgiliydi. Polisin ve savcının PKK'nın kendisine yakın medya kaynakları aracılığıyla yayınladığı çağrılar doğrultusunda düzenlendiğini savunduğu üç farklı yerde aynı gün içinde gerçekleşen gösterilere katıldıkları için çok sayıda kişinin kovuşturmaya uğradığı bildirildi. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi bu gösterilerle ilgili baktığı bazı davalarda beraat kararı verirken, Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi önüne gelen davaların daha ilk duruşmasında mahkumiyet kararları verdi. Bu bölümde söz konusu davalardan üçüne yer verilecek.

Vesile Tadik davası belki de bu davalar arasında en çarpıcı olanı.

49 yaşında ve altı çocuk annesi Vesile Tadik hakkında Cumhuriyet Savcısı tarafından hazırlanan iddianamede, Tadik'in 6 Aralık 2009 tarihinde Siirt ilinin Kurtalan ilçesindeki Demokratik Toplum Partisi (DTP) binasının etrafında toplanan bir gruba katıldığı öne sürüldü. İddiaya göre ilçedeki saat kulesinin önüne doğru yürüyüşe geçen grup, DTP ilçe başkanı Fikret Örenç'in Abdullah Öcalan'ın cezaevindeki koşulları ve Öcalan'a yapılan muameleyi protesto eden basın açıklaması okumasının ardından "olaysız" bir şekilde dağıldı. Kalabalığın içindeki bazı kişilerin "Yaşasın Başkan Apo! (Biji Serok Apo)" gibi Öcalan lehine sloganlar attığı ileri sürüldü ve Vesile Tadik polis kamerası kayıtlarında Öcalan yanlısı bir pankartı tutarken görüntülendi. İddianamede bu sahne şöyle anlatılıyor:

⁶⁹ Bkz. Oral Çalışlar, "Hapisteki Dicle Üniversitesi Öğrencileri", Radikal Gazetesi, 7 Mart 2010, http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=RadikalYazarYazisi&ArticleID=984213&Yazar=ORAL_CALISLAR&Date=07.03.2010&CategoryID=98 (erişim tarihi: 23 Mart 2010). Mektuptaki imzacılardan beşi Diyarbakır E-Tipi Cezaevi'nde tutulan kadın öğrencilerden oluşuyor.

Şüpheli Vesile Tadık'ın PKK terör örgütünün çağruları doğrultusunda 06/12/2009 günü Siirt ili, Kurtalan ilçesinde gerçekleştirilen ve terör örgütü propagandası haline dönüştürülen yasadışı gösteriye aktif bir şekilde katılarak 'Öcalan'a yaklaşım barışa yaklaşımdır' yazılı pankartı arkadaşları ile birlikte tutarak açtığı,

..böylece şüphelinin amacı Türkiye Cumhuriyetinin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını silahlı mücadele vererek devlet idaresinden ayırıp bu bölgede kürdİstan adıyla bağımsız bir kürt devleti kurmak olan ve bu amacı doğrultusunda gerçekleştirdiği şiddet içerikli (silah saldırı, silahlı çatışma, molotof atma, kundaklama, bomba koyma vb.) eylemleri nedeniyle 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 314 ncü maddesi anlamında silahlı örgüt niteliğinde olan PKK terör örgütünün çağruları üzerine Kurtalan ilçesinde gerçekleştiren yasadışı gösteriye katılarak terör örgütünün propagandasını yaptığı yapılan soruşturma sonucunda anlaşılmış olmakla...⁷⁰

Mahkeme PKK'nın kendisine yakın yayın organlarına verdiği beyanların (dört ayrı tarihte Roj TV'de yayınlanan dört ayrı açıklama) halka yönelik eylem çağrısı anlamında geldiğini ve dolayısıyla da gösterinin PKK'nın emirleri doğrultusunda gerçekleştirildiğini öne sürdü. Çarpıcı olan bir diğer husus da Cumhuriyet savcısının basın açıklamasını okuyan ve gösteriyi düzenleyen kişiler hakkında dava açmamış olması ve aslında, Vesile Tadık'ın avukatının beyanına göre söz konusu eylemin DTP ilçe teşkilatının önceden izin aldığı yasal bir gösteri olmasıdır.

Vesile Tadık 9 Mart 2010 tarihinde yapılan ilk duruşmada, kendisini "Öcalan'a yaklaşım barışa yaklaşımdır" yazılı bir pankartı tutarken gösteren bir fotoğrafa dayanılarak "terör örgütü propagandası yapmak" (TMK 7/2) ve "örgüt adına suç işlediği" (TCK 220/6) için "silahlı örgüte üye olmak"tan (TCK 314/2) (yapılan takdiri indirimlerinden ardından) yedi yıl bir ay hapis cezasına çarptırıldı. Oysa pankartta yazılı slogan şiddete teşvik içermiyordu ve ifade özgürlüğü sınırları içindeydi.

Mahkeme aynı zamanda Vesile Tadık'ın okuma yazma bilmiyor oluşunu ve Kürtçe bilip Türkçe bilmiyor olmasından ötürü tercüman nezaretine mecbur kalmasını da göz ardı etti. Tadık, tercümanı aracılığıyla Türkçe yazılı pankartı okuyamadığı belirtti. Savcı bu açıklamayı, Tadık'ın

⁷⁰ Diyarbakir 4. Ağır Ceza Mahkemesi, 2009/1742,sayıllı ve 28 Aralık 2009 tarihli iddianame.

eğitim düzeyini ve genel koşullarını göz önünde bulundurarak Tadik'in beraati istediye de, mahkeme savcının bu görüşüne katılmadı. Dava halen temyiz aşamasında bulunuyor.⁷¹

Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi Medeni Aydın'ı da “terör örgütü propagandası yapmak” (TMK 7/2), “PKK üyesi olmak” (TCK 314/2) ve “örgüt adına suç işlemekten” (TCK 220/6) mahkum etti. Aydın da, Vesile Tadik gibi, 16 Mart 2010 tarihinde yapılan ilk duruşmasında (takdiri indirimlerin ardından) yedi yıl bir ay hapis cezasına çarptırıldı. Aydın'ın suçu ise Siirt'in Eruh ilçesinde toplanan bir kalabalığın önünde okunan basın açıklamasını alkışlamak ve “Yaşasın Başkan Apo! (*Biji Serok Apo*)” sloganı atmaktı.

Vesile Tadik davasında olduğu üzere, Medeni Aydın da gösteri sırasında değil, Eruh'taki savcılığa ifade vermeye getirildiği 11 Aralık tarihinde gözaltına alındı. Savcı ve mahkeme, “Yaşasın Başkan Apo! (Biji Serok Apo)” sloganını atma suçunun Aydın'ın duruşma öncesi tutuklu kalmasını meşru kılmaya yeterli olduğu kanaatine vardı. Aydın, mahkemenin ifade özgürlüğü çerçevesinde değerlendirmesi gereken bir sloganı attığı için temyiz başvurusu sonuçlanıncaya kadar cezaevinde kalmaya devam edecek.

16 Mart 2010 tarihinde Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi 40 yaşındaki ve iki eşinden 15 çocuğu olan Selahattin Erden'i de “terör örgütü propagandası yapmak” ve “PKK adına suç işleyerek” “PKK üyesi olmaktan” yedi yıl bir ay hapis cezasına çarptırdı. Erden, tıpkı diğerleri gibi, yargılama öncesi tutuklu kaldı ve temyiz başvurusu sonuçlanıncaya dek cezaevinde kalmaya devam edecek. Selahattin Erdem'in suçu 6 Aralık 2009 tarihinde Eruh'ta düzenlenen bir gösteride, üzerinde “Ya özgür önderlik ve özgür kimlik, ya da sonuna kadar direniş ve intikam” yazılı bir pankartın bir ucundan tutmaktı. Öte yandan, Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi aynı pankartın diğer köşesini tutan Hayrettin Teğin'in PKK adına suç işlemekten beraatine karar verdi. Mahkeme Teğin'i çok daha hafif bir suç olan “terör örgütü propagandası yapmaktan” (TMK 7/2) 10 ay hapis cezasına çarptırdı ve Teğin'in temyiz başvurusu değerlendirilirken serbest bırakılmasına karar verdi.⁷²

Rihan Yıldız Davası

56 yaşında ve beş çocuk annesi Rihan Yıldız 11 Mart 2010 tarihinde görülen ilk duruşmasında “PKK adına suç işleyerek” (TCK 220/6) “terör örgütüne üye olmak”(TCK 314/2) ve toplam dört kere “PKK propagandası yapmaktan” (TMK 7/2) dokuz yıl yedi ay

⁷¹ Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi, duruşma tutanağı sureti, 9 Mart 2010.

⁷² İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne aktaran, Şakir Demir, Siirt, 28 Mart 2010.

hapis cezasına çarptırıldı.⁷³ 21 Aralık 2009 tarihinde tutuklanan ve ertesi gün cezaevine sevkedilen Yıldız, temyiz başvurusu sonuçlanıncaya kadar Diyarbakır E-Tipi Cezaevi'nde kalmaya devam edecek.

Rihan Yıldız Diyarbakır'da basın açıklamalarının okunduğu dört farklı gösteriye katıldı. Yıldız'ın aleyhindeki deliller onu gösterilerde Öcalan ve PKK yanlısı sloganlar atıp alkışlarken ve iki eylemde de pankart tutarken gösteren kamera kayıtlarından ibaret. Yıldız'ın katıldığı gösterilerin tarihleri 30 Eylül 2007 (Öcalan'ın hapisane koşulları ve sağlık sorunlarının protestosu), 26 Mart 2008 (Van, Hakkari ve Şırnak'ta Newroz olaylarında polisin ölümlerine sonuçlanan silah kullanımının protestosu), 19 Ağustos 2009 (Kürt sorununa barışçıl çözüm) ve 11 Eylül 2009 (Demokratik Toplum Partisi yetkililerinin ve Kürt aktivistlerin PKK üyesi olmaktan tutuklanmalarının protesto edilmesi). Yıldız, son gösterideki kamera kayıtlarında üzerinde "Partime dokunma, irademe dokunma, bu operasyonun altında kalacaksınız" yazan ve parti mensuplarının tutuklanmasına göndermede bulunup yetkilileri baskı politikalarına karşı uyarıcı bir pankartı tutarken görülüyor. Savcılar Yıldız'ın "Yaşasın Başkan Apo! (*Biji Serok Apo*)", "Canımız ile kanımızla seninleyiz ey Başkan!", "PKK halktır, halk burada!", "Barışın elçisi İmralıdır" gibi sloganlar attığını ileri sürdü.⁷⁴ Duruşma sırasında da mahkeme Yıldız'ı 30 Eylül 2007 tarihindeki bir eylemde "İmralı Cezaevi Kapatılsın!" yazılı bir pankartı taşıırken ve diğer eylemcilerle birlikte benzer sloganlar atarken gösteren kamera kayıtlarından teşhis etti.

Savcı gösterilerden ikisinin PKK'nın medya organları (Roj TV ve Rojaciwan internet sayfası) aracılığıyla yaptığı "çağrılar" üzerine gerçekleştirildiğini ve dolayısıyla da PKK'nın emirleri doğrultusunda düzenlendiğini ileri sürdü.

Rihan Yıldız mahkemede duruşmasını takip etmek için yeterli Türkçe bilmediğinden, Kürtçe çevirmenin yardımına başvurdu. Yıldız "benim bir oğlum örgütte [PKK] iken ölmüştü, ben ne asker annesi ne de örgüte katılan örgüt mensuplarının anneleri ağlamasın diye yapılan etkinliğe katıldım, amacım barıştır" dedi. Yıldız'ın avukatı Rihan Yıldız'ın okuma-yazma bilmediğini ve hem kendisinin hem de yaşça daha büyük olan kocasının sağlık sorunları olduğunu söyleyerek, Yıldız'ın beraatini ve serbest bırakılmasını talep etti. Mahkeme dokuz yıl yedi ay hapis cezası kararını verirken Yıldız'ın cezaevinde kalması gerektiğine karar verdi. Bu raporun yazıldığı esnada davanın temyiz aşaması devam ediyordu.

⁷³ Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi, Duruşma Tutanağı Sureti, 2010/78, 11 Mart 2010. Bilgiler İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne avukat Serkan Akbaş tarafından sağlanmıştır.

⁷⁴ Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi, İddianame sayı. 2010/80, 11 Ocak 2010.

VI. PKK Üyeliği ile Bir Tutulan Taş Atma Fıili: Orantısız suçlama ve cezalar

İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından incelenen davaların çoğunda, sanıkların polise “cebiri kullanarak direndiği” ya da dağılma ihtarlarına uymadıkları iddialarını veya kanıtını içeriyor. Yine vakaların büyük bir bölümünde söz konusu “direnme” taş ve daha nadir olarak Molotof kokteyli atma şeklinde gerçekleşmiş. Savcılar bu yöndeki ithamlarını desteklemede çoğu kez kamera kayıtlarını kullansa da, yalnızca sanığın dağılma ihtarına uymadığının görüldüğünü ifade eden polis tutanağına dayanılarak da çok sayıda mahkumiyet kararı verilmiştir.

Şimdiye dek incelenen vakalarda savcılar sanığı sadece bir ya da daha fazla gösteriye katıldığı için “PKK adına suç işlemek” ve dolayısıyla “PKK’ya üye olmakla” suçlamaktadır. Vakaların hepsinde olmasa da bir kısmında sanıkların katıldığı iddia edilen gösterilerin sayısı, sanığın suçlu olduğunu kanıtlar nitelikte değerlendirilmiştir. Sanığın taş atma ya da diğer türlü şiddete başvurmakla suçlandığı durumlarda ise, “PKK adına suç işlemek” ve dolayısıyla “PKK’ya üye olmakla” suçlanması için birden fazla gösteriye katıldığının ispatına gerek duyulmamıştır. Sanıklar tek bir gösteriye katılmış olsalar da aynı suçlamalarla karşılaşabilmektedir.

Feyzi Aslan, Fatma Gökhan ve Tufan Yıldırım Davası

Feyzi Aslan, Fatma Gökhan ve Tufan Yıldırım 26 Mart 2008 tarihinde Diyarbakır’da düzenlenen bir gösteriye katıldı. Tufan Yıldırım gösteri sırasında zafer işareti yapmak ve slogan atmak, Fatma Gökhan kimliğini gizlemek amacıyla yüzünü poşu ile kapatmak ve slogan atan grubun içinde yer almak ve davalıların tamamını da polise taş atmakla suçlandı.

Yetkililer PKK’nın kendisine yakın olan yayın organlarında Siirt, Van, Hakkari ve Yüksekova’da daha önce düzenlenen izinsiz Nevruz/Newroz gösterilerinde polislin sert müdahalesinin protesto edilmesi için eylem çağrısında bulduklarını öne sürdü.⁷⁵

İddianamede Fırat Haber Ajansı’nda ve Roja Ciwan internet sayfasında yayınlanan ve PKK’nın gösterilere katılınmasını teşvik eden beyanlarına da dikkat çekildi.

⁷⁵ Polislin aşırı güç kullanımı ile ilgili vakalar ve 22 Mart 2008 tarihinde Van’daki izinsiz Nevruz/Newroz gösterileri sırasında polisçe açılan ateş sonucu ölümlü sonuçlanan iki vaka İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Aralık 2008 tarihinde yayınladığı “Adalate Karşı Saffarı Sıklaştırmak: raporunda belgelenmişti, bkz. http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/turkey1208tuweb.pdf

Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi 10 Mart 2009 tarihinde Tufan Yıldırım ve Fatma Gökhan'a "PKK'ya üye olmak" (TCK 314/2), "PKK adına suç işlemek" (TCK 220/6), "PKK propagandası yapmak" (TMK, Madde 7/2) ve dağılmaya cebir kullanarak direnme suretiyle Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet etmekten (2911 sayılı Kanun, Madde 32/3) 11 yıl 3 ay; Feyzi Aslan'ı ise "PKK'ya üye olmak", "PKK adına suç işlemek" ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet etmekten 10 yıl 5 ay hapis cezası verdi.⁷⁶ Davaya halen temyiz aşamasında bulunuyor.

H.A. Davası

Olayın gerçekleştiği tarihte 15 yaşında olan ve bu raporda ismi gizli tutulan H.A., 19 Ekim 2008 tarihinde Şırnak ilinin Silopi ilçesinde Demokratik Toplum Partisi (DTP) şubasının düzenlendiği ve DTP il başkanının konuştuğu bir gösteriye katıldı. Söz konusu gösteri "Ne AKP ne Ergenekon: Çözüm Demokratik Cumhuriyet" sloganıyla düzenlenmişti.⁷⁷

Savcı, bu sloganın gösterinin gerçek niyetini yansıtmadığını ve arkasında PKK'nın olduğunu ileri sürdü. Yine savcının iddiasına göre Fırat Haber Ajansı, gösteriden iki gün önce Öcalan'ın hapisanede gördüğü iddia edilen kötü muameleye dair bir haber yayınladı ve PKK'nın askeri kanadı da Başbakan'a yönelik olarak Öcalan'a gelecekte yapılacak bu tür "saldırlara" yanıt verileceği tehdidinde bulundu. Bunların yanı sıra, savcı, 17 Ekim 2008 tarihinde Roj TV'nin Başbakan Erdoğan'ın 20 Ekim'de Güneydoğu Anadolu'ya yapacağı gezisini protesto etmeleri için Kürtleri gösteri yapmaya, kepenk indirmeye ve dersleri boykot etmeye çağıran yayınına da işaret etti.

Savcı bu gerekçelere dayanarak H.A.'yı Silopi'deki gösteriye PKK'nın çağrısıyla katıldığını iddia etti ve "PKK'ya üye olmak" (TCK 314/2), "PKK adına suç işlemek" (TCK 220/6), "PKK propagandası yapmak" (TMK 7/2) ve dağılmaya şiddete baş vurarak direnmekle suçladı.

Kamera kayıtları H.A.'yı Öcalan'ın resmi ve PKK bayrağının bulunduğu bir pankartı tutarak sağ eliyle zafer işareti yaptığını, yüzünün bir bölümünü poşuyla gizlediğini ve polise taş attığını gösteriyordu. 15 yaşında olan davalı mahkemede bu eylemleri gerçekleştirdiğini kabul ettiyse de PKK üyesi olmadığını, PKK propagandası yapma niyetiyle gösteriye katılmadığını

⁷⁶ Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi, 2008/192 sayılı ve 10 Mart 2009 tarihli Gerekçeli Karar. Davaya ilişkin belgelerin nüshaları İnsan Hakları İzleme Örgütü'nde mevcuttur. Yukarıda anılan hapis cezaları, yargılama öncesi alıkonulma süresinin düşürülmesinin ardından Yargıtay tarafından onanıldığı takdirde yatılacak süreyi belirtmektedir.

⁷⁷ "Ne AKP ne Ergenekon Çözüm Demokratik Cumhuriyet" sloganı, hükümet ile hükümeti devirmek amacıyla askeri bir darbenin ortamını hazırladıklarını iddiasıyla eski üst rütbeli ordu ve jandarma mensuplarının, özel polis birimlerinin, gazetecilerin, akademisyenlerin ve diğer kişilerin yargılandığı ve hala devam eden Ergenekon davasıyla nitelendirilen muhalefet arasında olduğu algılanan ayrışmaya göndermede bulunmaktadır.

ve örgütün talimatları uyarınca hareket etmediğini söyledi. H.A. “bu olaylara bir cahillik sonucu grup psikolojisiyle katıldığını” ve pişmanlık duyduğunu da ifade etti.

Hakkında mahkumiyet kararı verilen H.A., yaş haddinden ötürü yararlandığı ceza indiriminin ardından yedi yıl altı ay hapis cezasına çarptırıldı. Dava temyiz aşamasındayken kefaletle salıverildi.⁷⁸ H.A.’nın cezası Temmuz 2010 tarihinde gerçekleştirilen değişikliklerden sonra Yargıtay tarafından bozulması gerekiyor. Olası yeniden yargılanma çocuk mahkemesinde yapılacak ve hakkında verilebilecek hapis cezası ya ertelenecek ya da hükmün açıklanması geri bırakılacak.

B.S. Davası

Olayın gerçekleştiği esnada 15 yaşında bir kız çocuğu olan ve adı gizli tutulan B.S., Abdullah Öcalan’ın Suriye’den 1998 yılında sınırdışı edilmesinin on birinci yıldönümü münasebetiyle 9 Ekim 2009 tarihinde Batman’da düzenlenen bir gösteriye katıldı. Savcı, hazırladığı iddianamede gösteri sırasında polis tarafından yakalan B.S.’nin “yüzünü gizlemek amacıyla siyah-beyaz bir poşu taktığını ve taş ve Molotof kokteyli atan bir grubun içinde aktif olarak yer aldığını” belirtti. Aleyhinde delil olarak kullanılan kamera kayıtlarında B.S. teşhis edilebiliyorsa da, taş veya Molotof kokteyli attığını kanıtlayacak hiçbir görüntü bulunmuyor.

Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi 29 Aralık 2009 tarihinde yapılan ilk duruşmada B.S.’yi yedi yıl altı ay hapis cezasına mahkum etti.⁷⁹ Mahkeme tahliye talebini reddetti.

B.S.’yi Diyarbakır cezaevinde ziyaret eden iki avukat, B.S.’nin ve diğer bir genç kızın avukatlara büyük bir umutla kendilerini çıkarmaya mı geldiklerini ve artık eve gidip gidemeyeceklerini sorduklarını anlattı.⁸⁰ Temmuz 2010 değişikliklerinin ardından serbest bırakılan⁸¹ B.S.’nin cezası Yargıtay tarafından bozulacak ve yeniden yargılama olursa dava çocuk mahkemesinde görülecek.

⁷⁸ Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi, no. 2008/1586, Karar Sayısı. 2009/179, 23 Mart 2009 Bir nüsha İnsan Hakları İzleme Örgütü’nde mevcuttur.

⁷⁹ Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi, 2009/579 sayılı ve 29 Aralık 2009 tarihli gerekçeli karar. B.S. yaşı ve duruşmadaki iyi hali gözeticilerle yapılan indirimden sonra “PKK’ya üye olmak” (TCK 314/2) gibi cezalandırılan “PKK adına suç işlemekten” dört yıl iki ay, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 33/c maddesinden iki yıl, dokuz ay ve yirmi gün ve Terörle Mücadele Kanunu’nun 7/2 maddesi uyarınca da “terör örgütünün propagandasını yapmaktan” altı ay yirmi gün hapis cezasına çarptırıldı.

⁸⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne Diyarbakır Barosu Başkanı Emin Aktar tarafından aktarıldı, 5 Mart 2010.

⁸¹ Bkz. basında çıkan haber, http://www.gazeteport.com.tr/GUNCEL/NEWS/GP_733226 (erişim tarihi: 27 Temmuz 2010).

Çocuklara ve yetişkinlere yönelik yukarıda yer verilen beş örneğe benzer yüzlerce dava bulunuyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü bu tür mahkumiyetlerin verilmesini mümkün kılan yasa ve içtihatla ilgili bir kaç savcıyla görüştü. Görüşülen savcılardan biri 220. maddenin lafzının “sistemik bir hata” olduğuna ve yalnızca yasanın yeniden yazılmasıyla düzeltilebileceğine ilişkin derin kaygısını dile getirdi:

Önceleri gösterilerle ilgili olarak hazırlanan iddianamelerde bugünlerde tanık olduğumuz faaliyetlere karışan kişiler için Terörle Mücadele Kanunu’nun 7/2. Maddesini uygulayabiliyorken, Yargıtay Ceza Kurulu’nun kararından sonra, Türk Ceza Kanunu’nun 220/6 ve 314/2 maddelerini işletmek durumunda kalıyoruz. Bu konudaki içtihat hiçbir iyi amaca hizmet etmiyor. Karşı karşıya olduğumuz mesele mahkemelerin kötü uygulamaları meselesi değil; aksine, uymak zorunda olduğumuz içtihatlar.

Aynı savcı, bu yasalar çerçevesinde haklarında dava açılan çocuklara ilişkin olarak “gösteriler sırasında polis tarafından yakalanan ve mahkemeye çıkarılanlar aslında tecrübeli olanlar değil; polise taş ve Molotof kokteyli atan çocuklar çoğu zaman polisle futbol da oynamayı da kabul edecek çocuklardır” diyerek, çocukların cezaevine konulmasına karşı olduğunu ve böyle bir uygulamanın onları radikalleştireceğine inandığını belirtti:

Bu çocukların cezaevinden çıktıktan sonra dağa gitmelerinden [yani PKK’ya katılmalarından] korkuyorum. Bir çocuk hatırlarım. Mahkemede yaptıklarından ötürü samimi olarak üzgün ve pişmandı. Ama cezaevinde bir süre kaldıktan sonra bana fikrinin değiştiğini, öfkeli olduğunu ve artık hiçbir şeyden pişmanlık duymadığını yazdı.⁸²

İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün görüştüğü bir diğer savcı ise bu görüşleri paylaşmıyordu. İkinci savcı “Türkiye’de terör nedeniyle 35 binin üzerinde kişinin öldürüldüğü özel koşullar olduğuna” işaret etti. Mevcut yasaları ve Yargıtay’ın içtihatını eleştirmekten imtina eden ikinci savcı, gösteriler arasında bir ayırım yapılması için de çabada bulunmanın önemine değindi. Savcının görüşüne göre 21 Mart’ta yapılan Newroz/Nevruz kutlamaları toplumsal bir toplanma için daha meşru bir zemin oluştururken, Öcalan’ın Türkiye’ye iade edilmesinin

⁸² İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Özel Yetkili bir Ağır Ceza Mahkemesi’nde görevli Savcı A ile yaptığı görüşme, Mart 2009. (Savcının talebi üzerine isim ve yer bilgileri gizli tutuldu).

yıldönümü olan 15 Şubat tarihinin böyle bir meşruiyeti bulunmamaktaydı. Son olarak, diğer savcılar da bu doğrultuda düşünceleri gerektiğini öne sürdü.⁸³

⁸³ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Özel Yetkili bir Ağır Ceza Mahkemesi'nde görevli Savcı B ile yaptığı görüşme, Mart 2009. (Savcının talebi üzerine isim ve yer bilgileri gizli tutuldu).

VII. Yalnızca Polis Teşhisine Dayanılarak Verilen Mahkumiyet Kararları

Bir önceki bölümde ele alınan davalarda verilen kararlar, kişilerin gösterilerdeki rollerini gösteren kamera kayıtlarına dayanmaktaydı. İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından incelenen diğer vakalarda ise sanıkların aleyhlerinde kullanılan tek delil destekleyici başka bir delil olmaksızın sunulan ve sanığın gösteriler sırasında suç eylemlerine katıldığını iddia eden polis raporlarından ibaret. Mahkemeler, bu ifadelere dayanarak, yargılama öncesi tutukluluğa onay vermekte ve yargılama sürecinde söz konusu polis tutanakları çoğu zaman esas delil olarak sunulmakta. Kişilerin büyük çaplı gösteriler esnasında tespit edilebilmesinin güçlüğü dikkate alındığında, bu davaların çoğunda polislerin sanığı ya da sanıkları gösteriler sırasında ve aylar sonra da mahkemede teşhis etmeleri oldukça tartışmaya açık bir konu. Destekleyici bir delil sunulmaması halinde bu ifadeler olası bir istimar endişesi doğuruyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü bu tür davalarda, polisin sırf bir kişiyi gösteriler sırasında yakalayıp gözaltına almasını haklı çıkarmak için olaydan sonra, o kişinin eyleme aktif olarak katıldığının ve eylem sırasında taş attığının görüldüğünü iddia eden tutanaklar düzenlemiş olabileceği şüphesini taşımaktadır.

Murat Baran Davası

15 Şubat 2009 tarihinde Mersin'deki bir gösteriye katıldığı için gözaltına alınan 21 yaşındaki Murat Baran davasında polis ve savcı, Baran'ın elinde yarım bir limonun olmasını gösteriye bilerek katıldığına dair bir delil olarak nitelendirdi. Polis, göstericilerin biber gazının etkisinden korunmak için yüzlerine ve gözlerine limon sürdüklerinin herkesçe bilinen bir gerçek olduğunu ileri sürdü. Mahkeme de polisin bu iddiasına katılarak, Murat Baran'ın gösteriye katılıp katılmadığını mahkemede doğrulayacak herhangi bir tanık çağırma gereği duymadı. Böylece yapılan takdiri indirimlerinden sonra, Murat Baran hakkında "PKK'ya üye olmak" (TCK 314/2), "örgüt adına suç işlemek" (TCK 220/6), "terör örgütü propagandası yapmak" (TMK 7/2) ve polise direnmekten dokuz yıl dokuz ay hapis cezası verildi. İbraz edilen tek kanıt ise Baran'ın elindeki yarım limon parçasıydı.⁸⁴ Murat Baran tutuklu olarak yargılandı ve büyük olasılıkla temyiz başvurusu sonuçlanıncaya kadar cezaevinde kalmaya devam edecek.

Murat Baran olayı en kaygı verici davalardan biri; ancak kişilerin herhangi bir gösteriye katıldığını doğrulayacak kamera kayıtları ya da tanık ifadeleri olmaksızın alıkonulan ve

⁸⁴ Aktaran, Avukat Tugay Bek, Adana. Bkz. Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesi, 2009/190 sayılı iddianame, 7 Nisan 2009 ve 2009/93 sayılı duruşma tutanak sureti, 15 Şubat 2010. Ayrıca olaya ilişkin basında yer alan bir haber için, bkz: <http://www.milliyet.com.tr/Guncel/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetay&ArticleID=1208008&Date=09.03.2010&Kategori=guncel&b=Elinde%20yarim%20limon%20var%20diye%209%20yil%20ceza%20aldi> (erişim tarihi: 23 Mart 2010).

yargılama öncesi tutuklanan başka örnekler de mevcut. Bu örneklerin birinde polis memurlarının, Bingöl'de yaşları 13 ile 16 arasında değişen altı çocuğu terli oldukları, ellerinin tozlu ve ıslı olduğu ve bu nedenle gösteri sırasında ateş yakmış olabileceklerinin düşünüldüğü gerekçesiyle gözaltına aldıkları öne sürüldü.⁸⁵ Gözaltına alınan altı çocuktan üçü bu gerekçe nedeniyle yargılama öncesi tutuklandı ve yapılan ilk duruşmada serbest bırakıldı.

Abdulcelil Karaş Davası

Kamera kayıtlarında Abdulcelil Karaş, 28 Mart 2006 tarihinde Diyarbakır'da gerçekleştirilen protestolar sırasında kalabalığın içinde sessizce duran biri olarak görülüyor. Karaş, mahkemede verdiği ifadesinde çalıştığı kafeteryadan tahlil sonuçlarını almak için hastaneye gitmekte olduğunu iddia etti. Bir polis tutanağında Karaş'ın polise taş atanlardan biri olduğu belirtiliyordu. Polislerden biri mahkemede Karaş'ı teşhis etti; bir diğer polis ise kesin olarak teşhis edemediğini, ancak olay sırasında tutulan polis tutanağının içeriğinin doğru olduğunu söyledi. Tutuksuz yargılanan Karaş, bu ifadelere dayanılarak altı yıl üç ay hapis cezasına çarptırıldı. Dava halen temyiz aşamasında bulunuyor.⁸⁶

Salih Özbek, Seyithan Akbal ve diğerleri Davası

Benzer bir olayda, 60 yaşındaki Salih Özbek ve Seyithan Akbal'ın da aralarında bulunduğu beş şüpheli, Başbakan Erdoğan'ın 20 Ekim 2008 tarihindeki Diyarbakır gezisinin protesto edilmesi sırasında gözaltına alınıp yargılama öncesi tutuklandılar.

Salih Özbek ve Seyithan Akbal'ın aleyhlerindeki tek delil, ikisinin polisin dağıtma çabasına şiddet kullanarak direnen bir grup protestocuyu yönlendirdiklerini iddia eden bir polis tutanağıydı. Söz konusu tutanakta Özbek ve Akbal'ın ellerinde yanıcı bir madde kokusu olduğunu ileri sürülerek, bu kokunun araba lastiği yakmış olmalarından ötürü olabileceği sonucuna varıldı. Yine aynı tutanağa göre, Özbek ve Akbal'ın ellerinde taş attıklarını gösteren izler bulunuyordu. Kamera kayıtlarında her iki şüphelinin de gösteride oldukları görülebiliyor; ancak ne Özbek'i ne de Akbal'ı taş atarken ya da şiddet kullanarak direnirken gösteren herhangi bir kayıt mevcut değil. 6 Ekim 2009 tarihinde gerçekleşen duruşmada tüm şüpheliler hakkında mahkumiyet kararı verildi. Salih Özbek ve Seyithan Akbal 11 yıl üç ay

⁸⁵ Örneğin, bkz. "Mademki terlemişsin demek ki eylemcisin", *Sabah* Gazetesi, 2 Mart 2010, http://www.sabah.com.tr/Yasam/2010/03/02/mademki_terlemisgin_demek_ki_eylemcisin (erişim tarihi: 5 Mart 2010).

⁸⁶ Bkz. Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi, Sayı 2006/201; Karar Sayısı. 2008/115, 8 Nisan 2009. Bir nüshası İnsan Hakları İzleme Örgütü'nde mevcuttur.

hapis cezasına çarptırıldı. Özbek halen cezaevinde; Akbal ise daha önceki bir duruşmada tahliye edildi. Avukatları her iki mahkumiyet kararına da itiraz etmiş durumda.⁸⁷

Ramazan Uçgün and İdris Üzen Davası

Ramazan Uçgün ve İdris Üzen'in 21 Mart Newroz/Nevruz bayramından bir gece önce, 20 Mart 2008 tarihinde Cizre'de düzenlenen bir gösteride araba lastiği yakan, ve PKK ve Abdullah Öcalan lehine slogan atan bir grubun içinde yer aldıkları iddia ediliyor. Haklarında açılan davadaki tek delil ise bir polis tutanağından ibaret.⁸⁸

İdris Üzen'in omzunun çıktığını, hastanede tıbbi tedavi gördüğünü ve omzunun alçıya alındığını gösteren tıbbi raporlar var.⁸⁹ Üzen, bunun gözaltına alınırken polis memurlarının aşırı güç kullanmalarından kaynakladığını iddia ediyor ve bu konuya ilişkin olarak hem savcılıkta hem de mahkemede suç duyurusunda bulundu. Şimdiye dek Üzen'in bu şikayeti ile ilgili bir soruşturma başlatılıp başlatılmadığına dair bir bilgi mevcut değil.

Yargılanmaları sırasında neredeyse iki yıl cezaevinde kalan Uçgün ve Üzen, on ikinci duruşmalarında silahlı grubun eylem “çağrısı” üzerine “PKK adına suç işledikleri” (TCK 220/6) için “PKK'ya üye olmak” (TCK 314/2), “PKK propagandası yapmak” (TMK 7/2) ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet etmekten mahkum edildi. Yapılan takdiri indirimlerin ardından Uçgün 11 yıl üç ay, Üzen ise dokuz yıl yedi ay hapis cezasına çarptırıldı.⁹⁰ Dava halen temyiz aşamasında ve her ikisinin de tutuklulukları karar kesinleşinceye kadar devam edecek.

* * *

Medya kaynakları daha küçük ve yerel çaptaki gösterileri bildirmiyor olsa bile, PKK'nın talimatıyla hareket edildiği suçlamasına bu tür davaların tamamında yer veriliyor. Özellikle Adana'daki mahkemeler çocuk sanıkları en ağır suçlarla mahkum etme gerekçelerinde PKK'nın halkı gösterilere katılmaya davet eden “çağrısının” süreğen olduğunu iddia

⁸⁷ Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi, 2008/589 sayılı Karar Duruşması Tutanağı Sureti, 6 Ekim 2009. İddianame, polis tutanakları ve mahkeme tutanakları suretlerinin birer nüshası İnsan Hakları İzleme Örgütü'nde mevcuttur.

⁸⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü temsilcisi, İdris Üzen ve Ramazan Uçgün davasının 24 Şubat 2009 tarihinde Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde gerçekleştirilen dördüncü duruşmasına katıldı.

⁸⁹ İdris Üzen için Cizre Devlet Hastanesi tarafından 20 ve 24 Mart 2008 tarihlerinde düzenlenen tıbbi raporların birer nüshası İnsan Hakları İzleme Örgütü'nde mevcuttur. Birçok polis memuru da yüzeysel yaralanmaları gösteren tıbbi raporlar almıştır.

⁹⁰ Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi İddianamesi, Dava No. 2008/836, 18 Haziran 2008. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde gerçekleşen 12. duruşma tutanağı sureti (dosya no. 2008/354), 23 Şubat 2010. Duruşma tutanakları, savcılığa sunulan ifadeler, polis tutanakları ve tıbbi raporların da aralarında bulunduğu belgelerin nüshaları İnsan Hakları İzleme Örgütü'nde mevcuttur.

etmişlerdir. Anlaşılan PKK'nın yerel halka hitaben özel bir çağrı yapıp yapmadığına bakmaya ihtiyaç duyulmamaktadır.

M.Ö. and İ.S. Davası

İsimleri gizli tutulan ve olayın olduğu tarihte 15 yaşında olan M.Ö. ve 16 yaşındaki İ.S. Adana'nın bir mahallesinde 8 Mart 2009 tarihinde gerçekleşen bir gösteride polis tarafından gözaltına alındı. Savcının iddianamesine göre, yaklaşık 50 ile 60 kişilik bir grup Öcalan lehine sloganlar atarak yola çöp kutularıyla barikatlar kurmuş ve polise taş atma suretiyle direnmişti. Polis bu grupta bulunduğunu iddia ettiği iki sanığı gözaltına aldı. Yargılama öncesi tutuklanan iki sanık 2 Haziran 2009 tarihinde Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan ilk duruşmada TCK 220/6 ve 314/2-3 ("PKK adına suç işlemek" ve "PKK'ya üye olmak") uyarınca ve "terör örgütü propagandası yapmaktan" (TMK 7/2) dört yıl dokuz ay hapis cezasına çarptırıldı.⁹¹ Sanıklar tahliye edilmedi ve bu raporun hazırlanması sırasında İ.Ö. ve İ.S.'nin Temmuz 2010 tarihinde yapılan kanun değişikliklerinin ardından tahliye edilip edilmeyeceklerine dair bir bilgi bulunmuyordu.

Davanın iddianamesinde PKK'nın gösteriye katılmaları yönünde göstericilere özel bir "çağrı" yaptığını ileri süren herhangi bir bilgi bulunmuyor. PKK'nın tarihçesiyle ilgili bir özetin ve örgütün çeşitli kanatlarının ve organlarının adlandırıldığı iddianamede, gençlere protestolara katılmalarına yönelik genel bir "çağrının" olduğu tesbitinde bulunuluyor:

PKK KONGRA-GEL terör örgütünün gençlik yapılanması olan KOMA KOMALEN-CİWANEN DEMOKRATİK KÜRDİSTAN (Komalan Ciwan – Kürdistan Demokratik Gençlik Konfederalizmi) içerisinde faaliyet gösteren üst düzey örgüt mensuplarınca, örgüte müzahir basın ve yayın aracılığı ile Güvenlik Güçlerimizce PKK KONGRA-GEL terör örgütüne yönelik olarak gerçekleştirilen sınır ötesi ve ülke içerisindeki operasyonlara misilleme olarak ve İmraklı Cezaevi'nde bulunan terörist başı Abdullah Öcalan'ın durumunun iyileştirilmesi için metropollerde her türlü eylem çağrıları yapılmıştır...⁹²

Yargıtay'ın Özer davasına ilişkin verdiği kararda ve yerel mahkemelerin müteakiben verdiği kararlarda PKK'nın halka gösterilere katılmaları yönünde yaptığı doğrudan çağrılara işaret edilse de, Adana mahkemesi PKK'nın "çağrı" yaptığını gösterme gereğini çok daha gevşek

⁹¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü mahkemelerin ilk duruşmalarda mahkumiyet kararı verdikleri 2009 yılındaki diğer davaları belgelememiştir. Bu raporun önceki bölümlerinde değinilen davaların bir bölümünde Diyarbakır mahkemeleri sanıkları Şubat ve Mart 2010 tarihlerindeki ilk duruşmalarında mahkum etmişti.

⁹² Adana Cumhuriyet Savcılığı, 2009/194 sayılı iddianame.

bir biçimde yorumlayarak, örgütün süreğen biçimde halkı protestolara katılmaya çağırıldığını, dolayısıyla da savcıların belli bir gösteri için özel bir çağrı olup olmadığını ispat etmelerine lüzum bulunmadığı sonucunu çıkarmıştır. Savcı, mahkumiyet kararının verildiği duruşmada mahkemeye sunduğu iddiasında “sanıkların silahlı terör örgütü PKK’nın *süreklili eylem çağrısına* uyararak suç tarihinde saat 16.30’da 100 kişilik bir gruba katıldıklarını” [vurgu yazar tarafından eklenmiştir] ifade etti.⁹³

İnsan Hakları İzleme Örgütü bir hakimin Türk Ceza Kanunu’nun 220/6 ve 220/7. maddelerinin kullanılmasını doğrudan tartışmaya açarak, bu hükümlerin değiştirilmesi için Anayasa Mahkemesi’ne çağrı yaptığı iki davayla karşılaşmıştır. Diyarbakır’da görev yapan bu hakim, her iki davada da muhalefet şerhi koymuş ve mahkeme heyetinin protestocuları “örgüt adına suç işlemelerinden” ötürü “PKK üyesi olmakla” mahkum etmesine eleştirmiştir.

Bu davalardan biri, 14 Şubat 2008 tarihinde Şırnak’ın İdil ilçesinde Öcalan’ın dokuz yıl önce yakalanışının yıldönümünde düzenlenen izinsiz bir gösteriye katıldığı için gözaltına alınan Mehmet Fidan’la ilgiliydi. Hem iddianamede hem de kararda söz konusu eylem, 3 ve 5 Şubat 2008 tarihlerinde Roj TV’de ve 5 Şubat 2008’de de Fırat Haber Ajansı’nda yayınlanan PKK’nın eylem çağrısı üzerine yapılan bir gösteriler olarak değerlendirildi. Mehmet Fidan’ın “yollara barikat kuran, lastik yakan ve polisler taşa atan grubun içinde yer aldığı” ifade edildi. Bu nedenden ötürü Mehmet Fidan davası diğer davaların kapsamıyla benzerlik gösteriyor. Fidan, “PKK üyesi olmak” (TCK 220/6. maddesinin yollamasıyla 314/2 maddesi) ve polisin gösteriyi dağıtmasına şiddet kullanarak direnmekten 10 yıl beş ay hapis cezasına çarptırıldı.⁹⁴ Fidan’ın beraat etmesi gerektiği savunan hakim muhalefet şerhinde, yasayı eleştirenlerin dile getirdiği birçok noktayı vurguladı.

Türk Ceza Kanunu’nun birinci maddesinin kişi hak ve özgürlüklerinin, kamu yararının ve toplum barışının korunmasını ve suç işlenmesinin önüne geçilmesini şart koştuğunu savunan hakim, PKK’ya verilen desteğin caydırılması gerekliliğine odaklanarak Türk Ceza Kanunu’ndaki 220. madde (örgüt adına suç işlemek) yollamasıyla uygulanan 314. madde (silahlı örgüte üyelik) gibi hükümlerin Kürtleri sadece daha fazla radikalleştireceğini ve örgütü desteklemeye teşvik edeceği öne sürdü. Hakim, insanların yalnızca PKK’ya sempati duyduklarını dışa vurdukları için

⁹³ Adana 6. Ağır Ceza Mahkemesi, Karar Sayısı. 2009/25, 2 Haziran 2009. “Yapılan yargılama sonunda sanıkların silahlı terör örgütüne PKK’nın süreklili eylem çağrısına uyararak suç tarihinde saat 16:30 da 100 kişilik grubun katıldığı...”

⁹⁴ “Sanik Mehmet FIDAN’ın yollara barikat kuran, lastik yakan, polisler taşa atan grubun içerisinde yer aldığı”; Bkz.

Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi, Karar Sayı. 2009/71; Karar: 2009/495, 18 Ağustos 2009, sf.5. Kararın bir nüshası İnsan Hakları İzleme Örgütü’nde mevcuttur.

hapse atıldığı yasanın mevcut uygulamasının ironik bir biçimde “örgüte üye olmak için gerekli zihniyet yapısının edinilmesine” yol açtığını ifade ederek, göstericilerin Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanmalarının da ters bir tepki yaratarak PKK’ya olan halk desteğini önlemekten ziyade teşvik edeceğini ifade etti. Devletin PKK’nın dağ kadrolarına katılmamış ve askeri ve siyasi eğitimden geçmemiş kişileri “PKK üyesi” gibi yargılamasının oldukça sorunlu olduğuna da işaret eden hakim, yasa yapıcılara Türk Ceza Kanunu’nun 220/6 ve 220/7. maddelerini değiştirmelerini de tavsiye etti.

Karardaki muhalefet şerhinin sahibi olan bu hakim, Türk Ceza Kanunu’nun “Etkin Pişmanlık” yasası gibi bazı maddelerinin toplum barışını güçlendirmeyi ve suçu önlemeyi amaçladığını da belirtti. PKK’nın silahlı bir üyesi olarak dağda sekiz yıl geçiren bir kişi genellikle beş yıl hapis cezası alıyor ve kendi teslim olduğu takdirde etkin pişmanlık hükmü (Türk Ceza Kanunu, Madde 221) çerçevesinde cezaevine bile girmiyor. Öte yandan, PKK üyesi olarak Türkiye devletine karşı hiç silahlanmamış ve yalnızca PKK ile doğrudan bir ilişkisi bulunmayan ve barışçıl bir gösteriye katılan kişi ise “PKK’ya üye olmaktan” pişmanlık hükmünün öngördüğü indirimlerden ya da cezanın kaldırılmasından yararlanmaksızın beş yıl hapis cezası alıyor. Gösterilere birden fazla katılması ve birden fazla suç işlemesi halinde de verilen ceza artırılıyor.

Hakim, son olarak, savcıların göstericilerin PKK’nın eylem “çağrılarını” duyduklarına veya bu çağrılarını okuduklarına dair bir kanıt sunmadıklarını da belirtti.

Yapılan bu çağrıların bu şahıslara ulaştığına dair, somut bir delil bulunmamaktadır... Bu çağrıların genelde mahkeme kararıyla girilmesi yasak ancak kollukça dosyaya konulan sitelerde yapılan çağrılarda yapıldığı belirtilmekte, sanığın bu çağrıyı aldığı ve bu çağrı neticesinde suçu işlediğine dair madde bir delil bulunmamaktadır.

Hakim bu nedenden ötürü 220/6. maddenin iptali için Anayasa Mahkemesi’ne başvuruda bulunulmasını önerdi.

Karara muhalefet şerhi koyan hakim ise Mehmet Fidan’ın beraat ettirilmesi gerektiğini savundu.⁹⁵

⁹⁵ Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi, Karar Sayı. 2009/171; karar 2009/495, 18 Ağustos 2009. Gerekçeli kararın bir nüshası İnsan Hakları İzleme Örgütü’nde mevcuttur. Aynı yargıç, 3 Eylül 2009 tarihinde Mehmet Fidan davasıyla benzerlik gösteren bir başka davada da muhalefet şerhi koyarak, mahkeme tarafından Cizre’de gerçekleşen bir gösteriye katılıp PKK adına suç işledikleri gerekçesiyle mahkum edilip 10 yıl beş ay ve 11 yıl üç ay hapis cezası verilen iki sanık hakkında da “açık ve ikna edici bir delil” bulunmadığını ifade ederek, sanıkların tahliye edilmeleri gerektiğini savundu. Bahsi geçen bu dava 2009/78 sayılı ile Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi’nde görüldü ve mahkumiyet kararının verildiği celsenin tutanaklarının bir nüshası İnsan Hakları İzleme Örgütü’nde mevcuttur.

VIII. İnsan Hakları İhlalleri

Türkiye Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi⁹⁶, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi⁹⁷ ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi⁹⁸ gibi bir dizi insan hakları sözleşmesine tarafır ve Anayasa'nın 90. Maddesi uyarınca Türkiye'de kanun hükmündedir.⁹⁹ Bu sözleşmeler ifade ve örgütlenme özgürlüğünü, özgürlük ve güvenlik haklarını, gözaltı ve ceza hukuku bağlamında adil yargılanma hakkını garanti altına alır. Oysa Türkiye, göstericileri ısrarla terör suçlarıyla gözaltına alıp yargılayarak tüm bu hak ve özgürlükleri ihlal etmektedir. Bu sözleşmeler kanun hükmünde olmasına rağmen, Türkiye'de hiçbir yetkili –ne polis, ne savcılar ne de mahkemeler- devletin Kürt azınlığa yönelik politikalarına karşı çıkan meşru toplumsal eylemler söz konusu olduğunda hukuken bağlayıcı olan insan hakları yükümlülüklerini dikkate almamaktadır.

İfade ve Toplanma Özgürlüğü

Toplanma özgürlüğü sıklıkla ifade özgürlüğünün tipik bir göstergesi olarak görülür ve bu raporda incelenen vakaların da gösterdiği gibi güneydoğu Anadolu'da toplanma özgürlüğünün Kürt siyasi ve kültürel ifade özgürlüğüyle bağlantılı olduğu açıktır. Bu bağlamda, toplanma özgürlüğünün kullanılmasıyla ilgili her türlü düzenleme, müdahale ya da kısıtlama, ifade özgürlüğü ve özgürlük ve güvenlik hakkı gibi diğer haklara da bütünüyle saygı göstermelidir. Polisin her gösteriyi dağıtmak için müdahale etmesi, protesto gösterilerine katılanları yakalaması ve gösterilere katılma eyleminde buldukları için yargılamaya kalkışması ifade ve toplanma özgürlüğüne müdahale anlamına gelir. Uluslararası hukuka göre bu tür müdahaleler ancak geçerli bir hukuki zemin varsa ve demokratik bir toplumda meşru bir amaç için gerekli ve orantılıysa kabul edilebilir.¹⁰⁰

⁹⁶ *Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (MSHS)*, G.A. res. 2200A (XXI), U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, 23 Mart 1976'da yürürlüğe girdi, Türkiye 23 Eylül 2003 tarihinde onayladı.

⁹⁷ İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi (AİHS), 1950, 213 U.N.T.S. 222, 3 Eylül 1953'te yürürlüğe girdi, Türkiye 18 Mayıs 1954'te onayladı.

⁹⁸ Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS), U.N. Doc. A/44/49 (1989), 2 Eylül 1990'da yürürlüğe girdi, Türkiye 4 Nisan 1995 tarihinde onayladı.

⁹⁹ 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. Maddesi "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir" der.

¹⁰⁰ MSHS 21. Maddesi şöyle der: "Barışçıl bir biçimde toplanma hakkı hukuk tarafından tanınır. Bu hakkın kullanılmasına ulusal güvenliği veya kamu güvenliğini, kamu düzenini (*ordre public*), sağlık veya ahlaki veya başkalarının hak ve özgürlüklerini koruma amacı taşıyan, demokratik bir toplumda gerekli bulunan ve hukuka uygun olarak getirilen sınırlamaların dışında başka hiç bir sınırlama konamaz". ÇHS 15. Maddesi de çocukların toplanma hakkıyla ilgili benzer bir koruma sağlar. AİHS 11. Maddesi: "1. Herkes asayışı bozmayan toplantılar yapmak, demek kurmak, ... haklarına sahiptir. 2. Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi çeşitli durumlarda bunu açıkça belirtmiştir:

... toplanma özgürlüğü demokratik bir toplumda temel bir haktır ve böylesi bir toplumun temellerinden birini oluşturur (bkz *G v.Federal Almanya Cumhuriyeti* [No.13079/87, 6 Mart 1989 tarihli Komisyon kararı, DR 60]; *Rai, Allmond ve "Negotiate Now" v. Birleşik Krallık*, no. 25522/94, 6 Nisan 1995 tarihli Komisyon kararı, DR 81-A, s.146). Amaçlarından biri kişisel görüşün korunması olan bu hak, dar yorumlanması gereken bir dizi istisnaya tabidir ve herhangi bir kısıtlama yapılacaksa buna neden ihtiyaç duyulduğu konusunda tatmin edici olmalıdır. Sözleşmenin garanti altına aldığı hak ve özgürlüklere yönelik kısıtlamaların "demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı" incelenirken Taraf Devletler belli takdir yetkisine sahiptir ancak bu yetki sınırsız değildir... barışçıl bir toplanmaya katılma hakkı o denli önemlidir ki kişi, yasaklanmamış bir gösteriye katıldığı için –hafif disiplin cezaları söz konusu olsa bile – o esnada suç sayılabilecek bir eylemde bulunmadıkça cezalandırılmaz (bkz *Ezşelin...*).¹⁰¹

Bu raporda yer verilen davalar ifade, örgütlenme ve toplanma özgürlüğünün kısıtlanması, Kürt meselesiyle ilgili gösteri yapanlara ayrımcılık ve orantısız suçlama ve yaptırımlar uygulandığı konusunda ciddi kaygılar uyandırmaktadır. Kürt meselesiyle ilgili gösterilere katılanlar düzenli olarak diğerlerinden daha ağır cezalar alıyor ve bunun sebebi gösteriler sırasındaki davranışları yerine, protesto etmelerinin ardındaki varsayılan niyetler ve ifade ettikleri varsayılan siyasi mesajlar. Bu bağlamda Mahkeme'nin vurgu yaptığı nokta:

Toplanma özgürlüğü ve kişinin görüşlerini gösteriyle ifade etme hakkı demokratik bir toplumun en önemli değerleridir. Demokrasinin özü sorunları açık tartışmayla çözme kapasitesidir. Şiddeti teşvik etmediği ve demokratik ilkeleri reddetmediği sürece –belli görüşler ya da kelimeler yetkililer için ne kadar şok edici ve kabul edilemez olursa olsun ve yapılan talepler ne kadar gayri meşru olursa olsun- toplanma ve ifade özgürlüğünü bastırmak için önleyici nitelikte geniş kapsamlı tedbirler demokrasiye hizmet etmez ve hatta çoklukla onu tehlikeye atar.

başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir." MSHS Madde 19, AİHS Madde 10 ve ÇHS Madde 13 ifade özgürlüğüyle ilgili benzer garantileri sağlar.

¹⁰¹ *Galstyan v. Ermenistan*, 15 Kasım 2007 tarihli karar, Seri No. 26986/03, paras. 114 – 115; *Ashughyan v. Ermenistan*, 17 Temmuz 2008 tarihli karar, Seri No. 33268/03, paras. 89-90.

Hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir toplumda, kurulu düzene meydan okuyan ve barışçıl yöntemlerle gerçekleşeceği savunulan siyasi görüşlere, diğer yasal yolların yanı sıra toplanma hakkının kullanılması yoluyla ifade edilme olanağı sağlanmalıdır.¹⁰²

Mahkeme'ye göre, Sözleşmenin 11. Madde ile garanti altına aldığı toplanma özgürlüğünün özünün yitirmemek için, göstericiler şiddet eylemlerine karışmadığı sürece kamu yetkililerinin ve memurlarının barışçıl gösterilere belli bir tolerans göstermesi önemlidir.¹⁰³

Bu raporda yer alan vakalar gibi durumlarda, zanlılara atfedilen siyasi ifadeler nedeniyle daha fazla ceza verilmesi toplanma ve ifade özgürlüğünün haksız yere kısıtlanmasıdır ve Türkiye'nin insan hakları yükümlülüklerinin ihlalidir. Uygulamada, bu vakaların birçoğunda göstericilerin görüşlerini özgürce ifade etme haklarını kullanmaktan başka birşey yapmıyor. Hükümet suç olmayan bu davranışı, yalnızca gösteriye katılanlara atfettiği niyet nedeniyle (PKK emriyle hareket ettiklerini varsaymak) bir suç haline getiremez.

Kanunilik, Adil Yargılama ve Usule Uygunluk İlkeleri

Taş atmak ve lastik yakmak gibi eylemlerde bulunmuş kişilerin kovuşturularak cezalandırılması ceza kanunu bakımından meşru olabilir. Ancak ifade özgürlüğünü kullanmak ya da düşük oranlı şiddet eylemlerin ötesine geçmeyen fiileri terör suçları olarak addetmek ve cezalandırmak için yasayı geniş anlamda yorumlamak uluslararası insan hakları hukukuna aykırıdır.

İnsan hakları hukuku ve hukukun üstünlüğü, ceza yasasının öngörülebilir ve tahmin edilebilir olmasını gerektirir ve devletlerin tüm adli suçları net olarak tanımlamasını gerektirir.¹⁰⁴ Bu gereklilik Türkiye için bağlayıcı olan insan hakları sözleşme hukuku maddelerinde yer almaktadır ve ceza hukukunun genel bir ilkesidir.¹⁰⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bunu şöyle açıklamaktadır:

Hukukun üstünlüğünün önemli bir unsuru olan 7.Madde'de belirtilen garanti,
15. Madde'de de vurgulandığı üzere savaş zamanı ya da herhangi diğer bir

¹⁰² *Stankov ve Birleşik Makedonya Örgütü Ilinden v. Bulgaristan*, Seri Noları 29221/95 ve 29225/95, para. 97, AIHM 2001-IX.

¹⁰³ Bkz e.g. *Oya Ataman v. Türkiye*, Seri No. 74552/01, paras. 38-42, AIHM 2006; *Nurettin Aldemir ve Diğerleri v. Türkiye*, Seri Noları. 32124/02, 32126/02, 32129/02, 32132/02, 32133/02, 32137/02 ve 32138/02, para. 46, 18 Aralık 2007; *Saya ve Diğerleri v. Türkiye*, Seri No. 4327/02, para.46, 7 Ekim 2008.

¹⁰⁴ Kanuni netlik ilkesi Latince bir terimle anılır "*nullum crimen, nulla poena sine lege*". Anlamı herhangi bir suç ya da ceza yasalarda net olarak var olmalıdır.

¹⁰⁵ Bkz MSHS Madde 15 ve Manfred Nowak. UN Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary (2nd rev. ed.). (*BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi. MSHS Yorumu (2. düzeltilmiş baskı)*) Kehl am Rhein: Engel, 2005, pp.358 – 362; AIHS 7.Maddesi ve ÇHS 40. Maddesi.

kamusal aciliyet durumunda değiştirilmesine izin verilmemesi sebebiyle, Sözleşmenin koruma sisteminde önemli bir yere sahiptir. Amaç ve hedefine uygun olarak keyfi yargılama, mahkum etme ve cezalandırmaya karşı etkin koruma sağlayacak şekilde yorumlanmalı ve uygulanmalıdır.

Buna uygun olarak... 7.Madde, daha genel anlamda, suç ve cezayı yalnızca hukukun tanımlayabileceği ilkesini (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) ve ceza hukukunun zanlının aleyhine, örneğin analoji (mukayese) yoluyla, geniş yorumlanmaması gereği ilkesini düzenler. Bu ilkeler bir suçun kanunlarda net olarak tanımlanmış olmasını gerektirir... Dolayısıyla Mahkeme, 7. Madde’de “hukuk”tan söz ederken, tam da Sözleşmenin bu terimin kullanıldığı diğer yerlerde olduğu gibi, yazılı olduğu kadar örf hukukunu da kapsayan bir terim olduğunu ve başta erişilebilirlik ve öngörülebilirlik gibi niteliksel gerekleri kapsadığını belirtmiştir.¹⁰⁶

Türkiye’de terörle mücadele yasalarının göstericilere karşı kullanılması genel anlamda uluslararası hukukun açıklık ve kanunilik ilkelerini, özelde de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni ihlal etmektedir.

Bu raporda anılan göstericilerin büyük çoğunluğunun tipik ve mantıklı bir “terör” suçu oluşturacak eylemlere karıştığına dair hiçbir kanıt bulunmuyor. Bu protestoculara yöneltilen terör suçları tamamen orantısızdır ve fiilin doğası ve ağırlığına eş değildir. Bu tür göstericiler hakkında sunulan kanıtların esası büyük farklılık gösteriyor ve adil yargılama ve usule uygunlukla ilgili daha fazla kaygıya yol açıyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü Türk hükümetine, Türkiye’nin uluslararası hukuki yükümlülüklerini ihlal edilmesi için hukuki zemin hazırlayan bu yasalar bütünü derhal iptal etmeye ya da değiştirmeye davet etmektedir.

BM Özel Raportörü’nin Terör Yasalarının Muğlaklığına Dair Kaygıları

Terörle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesine dair BM özel raportörü Martin Scheinin BM İnsan Hakları Komisyonuna verdiği ilk raporda öncelikle yasaların hukuki kesinlik ilkesi ve net ve açık ifade edilmesi ihtiyacını dile getirmiştir.

¹⁰⁶ Bkz e.g. S.W. v. Birleşik Krallık ve C.R. v. Birleşik Krallık, 22 Kasım 1995 tarihli kararlar , sırasıyla Seri A Nos. 335-B ve 335-C, paras. 34-36, ve paras. 32-34; K.H.W. v Almanya, Seri No. 37201/97, para. 45, AIHM 2001-II.

Devletlere, eylemleri yasalarla nasıl tanımlamaları gerektiğini hatırlatırken şu tarifi yapmıştır: “yasağın çerçevesi şöyle çizilmelidir: kişi yasaya kolaylıkla erişebilmelidir ki yasanın davranışını nasıl kısıtlayacağı hakkında net bir fikir sahibi olabilsin; yasa yeterince net olmalıdır ki kişi davranışını ona göre belirlesin.” Ayrıca, “terör eylemlerinin yasaklanmasında Devletlerin bu yasakların ne olduğu bilgisinin erişilebilir olmasını, kesinlik içerecek şekilde formüle edilmesi, yalnızca terörle mücadele amacıyla uygulanabilmesini, ayrımcı olmamasını ve geriye dönük kullanılmamasını sağlaması önemlidir”.¹⁰⁷

2006 yılındaki Türkiye ziyaretinin ardından Scheinin özellikle Türk yasalarındaki terör suçları tanımıyla ilgili kaygılarını dile getirdi. Terörle Mücadele Kanunu’nun 1. Maddesindeki terör tanımıyla ilgili yorumunda, “terör suçları tanımı uluslararası norm ve standartlara, özellikle de Uluslararası medeni ve Siyasi haklar Sözleşmesi’nin (UMSHS) 15. Maddesi’nin gerektirdiği kanunilik ilkesi uygun hale getirilmelidir. *Hangi suçların terör suçları sayılacağı daha net tanımlanmalı ve bu bunlar ölümcül fiiller ya da kişilere yönelik ağır şiddet ya da rehin almak gibi fiillerle sınırlı tutulmalıdır* [vurgu yazar tarafından eklenmiştir].¹⁰⁸

Türk Ceza Kanunu’nun 220/6 ve 220/7. Maddeleri (“örgüt adına suç işlemek” ve “bilerek ve isteyerek örgüte yardım etmek”) neyin yasak olduğunu, kişiye davranışlarını nasıl düzenleyeceği ya da kısıtlayacağı hakkında herhangi bir ipucu verecek netlikte olmayan ve son derece muğlak ifade edilmiş kanun hükümlerine çarpıcı örneklerdir. Özel raportör Türkiye’yle ilgili olarak şunları da ifade etmiştir: “Hangi fiillerin terör suçları olduğu tam bir netlikle tanımlandığı takdirde üyelik, yardım ve yataklık ve bazı yetkililerin ‘fikir suçları’ olarak ifade ettiği suçlar terörle mücadele haricindeki nedenler için kötüye kullanılmasının önüne geçilebilir.”¹⁰⁹ Aşağıda incelenen davaların da ortaya koyduğu üzere, Türk Ceza Kanunu’nun 220/6 ve 314/3. Maddelerinin yolladığı 314/2. Maddesi (“silahlı örgüt üyeliği”) tam da özel raportörün dile getirdiği kaygıları barındırıyor.

¹⁰⁷ Bkz. “Report of the Special Rapporteur for the protection and promotion of human rights and fundamental freedoms in the course of countering terrorism, Martin Scheinin,” (*Terörle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesine dair BM özel raportörünün Raporu, Martin Scheinin*), 28 Aralık 2005, E/CN.4/2006/98, http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/fight_against_terrorism/3_CODEXTER/Working_Documents/2006/Sheinin%20E-CN.4-2006-98.pdf (erişim tarihi 8 Eylül 2009).

¹⁰⁸ Özel raportör şu genel kaygısını dile getirmiştir: “Terörle Mücadele Kanunu, terör teriminin aşırı genişlikte uygulanmasına olanak verecek biçimde kaleme alınmıştır. Madde 1, paragraf 1 “terörizm”i esasen amaçlarıyla ilgili olarak tanımlamaktadır. Bu amaçlar arasında Türkiye’nin ‘siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek’ ve Devlet otoritesini zaafa uğratmak” da bulunmaktadır. Bu nedenle bu madde bu amaçlara ulaşmak için kullanılan ve ölümcül ya da kişilere yönelik ağır şiddete varan taktiklerle sınırlı değildir. Aksine, bu hüküm ‘baskı, güç ve şiddet, terör, sindirme, yıldırma ya da tehdit [vurgu yazar tarafından eklenmiştir] içeren her türlü file uygulanabilir niteliktedir.” A/HRC/4/26/Add.2, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G06/149/42/PDF/G0614942.pdf?OpenElement>, 16 Kasım 2006 (erişim tarihi 8 Eylül 2009).

¹⁰⁹ Ibid.

Her ne kadar Felat Özer davasında Özer'in polise cebir kullanarak direnen bir grubun arasında olduğuna dair delil vardysa da, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun kararı gerekçelendirirken Özer'in polise cebir kullanarak direnip direnmediğine ya da şiddet eylemleriyle hayatı tehlike yaratıp yaratmadığına odaklanmamış olmasını dikkate almak önemlidir. Kurul bunun yerine gösterilerin, örgütün açıklamaları kanıt olarak kullanılan açıklamaları ışığında PKK'nın talimatıyla ya da kendisi tarafından yapıp yapılmadığına bakmıştır. Yani, Ceza Genel Kurulu esasen gösterilerdeki bireysel eylemlerle ilgilenmiyordu ve bugüne dek verilen mahkumiyet kalıbına bakıldığında şiddet eylemleriyle ilgili kanıt yalnızca, "silahlı örgüt üyeliği"ne yollayan "örgüt adına suç işlemek" gibi standart suçlamalara ilaveten kamu malına zarar vermek ya da dağılmaya cebir kullanarak direnmek gibi ek suçlamalar getirilmesine yardımcı oluyor.

Daha sonraki davalar da bu gerekçelendirmenin yolunu izliyor. Böylece mahkemeler şiddet fiilleri yerine PKK'nın çağrı yaptığı iddia edilen bir gösteriye katılmış olmayı esas alıyor. Aslında bu raprda belgelenen davaların da ortaya koyduğu üzere bazı mahkumiyet kararları şiddeti teşvik etmediği açık olan, yalnızca ifade özgürlüğü sınırları içindeki kanaatlerin şiddet içermeyen ifadesiyle ilgilidir.

IX. Çocuk Göstericilerin Yargılanmasına İlişkin Özel Kaygılar

Türkiye hükümetinin Temmuz 2010'da yaptığı olumlu yasal değişikliklerden sonra, yakalama sırasında çocuk göstericilere yönelik muameleyle ilgili İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün hala iki konuda kaygıları sürmektedir. İlk kaygı yeni yasanın gösterilerden sonra gözaltına alınan bazı çocukların mahkeme önüne çıkarılincaya kadar uzun süre gözaltında tutulma olasılığını ortadan kaldırmamış olmasıdır. İkincisi ise yakalandıktan sonra güvenlik güçlerinin çocuklara kötü muamele ettiğine dair iddiaların yetkililer tarafından soruşturulmamasıdır.

Çocukların Duruşma Öncesi Gözaltında Tutulması

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün incelediği çocuk göstericiler davalarının çoğunda sanıklar mahkemeye çıkarılincaya kadar gözaltında tutulmuşlardı. Türk mahkemelerinde işlemlerin ne kadar uzun sürebildiği göz önüne alındığında bu süre bir yıla kadar çıkabilmektedir. Bu rapor için görüşülen yerel insan hakları ve çocuk hakları grupları sık sık çocuk göstericilerin gözaltında tutulmasının onları aile sosyalizasyonundan uzaklaştırmasından ve eğitimlerini sürdürememelerinden duydukları kaygıyı dile getirmişlerdir. Bazıları, birçok çocuğun hapisanede radikalleşme olasılığından ve uzun vadede ailelerine ve topluma yabancılaşabileceği kaygısı taşımaktaydı.

Birleşmiş Milletler Çocuk hakları Sözleşmesi uyarınca çocuklar “ancak son çare olarak ve mümkün olan en kısa süre için” alıkonmalı, tutuklanmalı ya da hapsedilmelidir.¹¹⁰ Çocuğun yararı temel düşüncedir.¹¹¹ BM Çocuk Hakları Komitesi 2001 Türkiye değerlendirmesinde çocukların “uzun süreli duruşma öncesi gözaltında tutulması ve alıkonma koşullarının kötü olması ve gözaltı süresinde eğitim, rehabilitasyon ve yeniden entegrasyon programlarının yetersizliğinden” duyduğu kaygıyı ifade etti.¹¹² Türkiye'ye “duruşma öncesi gözaltının yalnızca son çare olarak ve mümkün olduğunca kısa, yasanın tariflediğinden daha uzun olmaması gerektiğini” hatırlattı ve “Mümkün olan her durumda gözaltına laternatif tedbirler kullanılmalıdır” dedi.

Komite aynı kaygıları Eylül 2009'da da tekrar ederek, Türkiye'ye şu tavsiyelerde bulundu:

¹¹⁰ ÇHS, madde. 37.

¹¹¹ ÇHS, madde 3.

¹¹² Bkz. Çocuk Hakları Komitesi Türkiye'ye Dair Nihai Hükümler, 27. Oturum, CRC/C/15/Add.152, 9 Temmuz 2001, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G01/432/64/PDF/G0143264.pdf?OpenElement> (erişim tarihi: 21 Aralık 2009).

[...]c.) Çocukların yalnızca son çare olarak ve olabildiğince kısa süreler için gözaltında tutulmasını sağlayın. Yaş ile ilgili bir belirsizlik durumunda genç kişilerin çocuk olduğu varsayılmalıdır;

d.) Terör suçları işlemekle suçlanan çocukların yaş ve incinebilirliklerine uygun koşullarda alıkonmalarını garanti altına alın;

e.) Çocuğun gözaltına alınması halinde ailesi ve yakın akrabalarına bildirin ve görüşmelerine izin verin;

g.) Çocukların gözaltında tutulmasıyla ilgili düzenli ve tarafsız incelemenin yapılmasını garanti altına alın;

h.) Gözaltındaki çocukların bağımsız şikayet mekanizmalarına erişimini sağlayın. Gözaltındaki çocuklara zalimane, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele uygulandığına dair raporlar tarafsız bir biçimde soruşturulmalıdır;

i.) Tüm gözaltındaki çocuklar için eğitim programları ve dinlenme faaliyetlerinin yanı sıra ve sosyal reentegrasyon tedbirleri sağlayın;¹¹³

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye aleyhine açılmış çok sayıda davada çocuklar için duruşma öncesi gözaltı sürelerinin çok uzun olduğuna hükmetti ve tutuksuz yargılanma hakkının ihallerini tespit etti. Örneğin *Selçuk v. Türkiye* davasında mahkeme, “Özellikle olay zamanı başvuruçunun çocuk yaşta olduğu gerçeğinden hareketle Mahkeme yetkililerin başvuranın dört aydan uzun bir süre gözaltında tutulmasına neden ihtiyaç duyulduğuna dair ikna edici bir açıklama getiremediği” sonucuna vardı.¹¹⁴ *Nart v. Türkiye* davasında Mahkeme “özellikle başvuruçunun olay sırasında çocuk olduğunu dikkate alarak”, 48 günlük duruşma öncesi gözaltının çok uzun bir süre olduğuna hükmetmiştir.¹¹⁵

Çocuk göstericilerle ilgili süregiden hukuk süreci incelendiğinde duruşma öncesi gözaltının 2009 yılında yaygın olarak kullanıldığı görülebilir. Diyarbakır ve Adana mahkemelerinde sürmekte olan davalara bakıldığında (Diyarbakır mahkemelerinde yargılanmakta olanların

¹¹³ Çocuk Hakları Komitesi Türkiye üzerine Nihai Gözlemler, 52. Oturum, 14 Eylül 2009, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/co/CRC-C-OPAC-TUR-CO1.pdf> (erişim tarihi: 21 Mart 2010).

¹¹⁴ Selçuk v. Türkiye, no. 21768/02, para. 36, 10 Ocak 2006 tarihli karar.

¹¹⁵ Nart v Türkiye, 6 Mayıs 2008 tarihli karar, Seri No. 20817/04, para. 34.

birçoğu 13-14 yaşlarında) çocukların tipik olarak beş ay duruşma öncesi tutuklu kaldığı görülebilir ancak önemli sayıda davada bu süre bir yılı aşmaktadır. Örneğin, İnsan Hakları İzleme Örgütü, 16 Şubat 2008'de Cizre'de düzenlenen gösteriye katılmış 40 çocuğun davalarını incelediğinde bir yıldan uzun süre duruşma öncesi gözaltında tutulduklarını görmüştür.¹¹⁶

Türkiye'deki hapisane nüfusunun son yıllarda önemli ölçüde arttığı biliniyor; yüksek orandaki tutuklu mahpusların olması hapisanelerin aşırı kalabalık olmasını yaygın bir durum haline getiriyor.¹¹⁷ Türk Tabipler Birliği'nin Nisan 2009 tarihinde Diyarbakır Cezaevi çocuk koğuşuna yaptığı ziyaretin raporu cezaevi koşulları hakkında ciddi kaygılara neden oldu.¹¹⁸

Bu raporda esasen yasalara yoğunlaştığımız için rapor için araştırma yürütürken gözaltı yerlerinde çocuk ve yetişkinlere yönelik muameleyle ilgili daha kapsamlı bir çalışma yapmaya kalkışmadık. Ancak, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nden bir temsilci ve Çocuklar İçin Adalet Girişimi temsilcileri cezaevinden çıkmış olan 10 çocukla Adana'da görüşmeler yaptı. Çocuk zanlılarla ilgili işlemlerde yaşandığı söylenen kötü muamele iddialarını da içeren kanunsuzlukların ciddiliği nedeniyle Adana'da yapılan görüşmelerde dile getirilen bulguların bir özeti buraya eklenmiştir.

Çocuk Şüphelilere Kötü Muamele ve Usule İlişkin Sorunlar¹¹⁹

Mayıs-Haziran 2009 tarihlerinde Adana mahkemelerinde hukuki işlemleri sürmekte olan ancak gözaltından serbest bırakılmış 10 çocukla yapılan görüşmeler sırasında İnsan Hakları İzleme Örgütü her çocuktan kötü muameleyle uğradığına dair iddialar dinledi.¹²⁰ Gerek kız gerekse oğlan çocukları Çevik Kuvvet'e bağlı polisler tarafından yakalandıkları sırada kötü muameleyle

¹¹⁶ Davalar İnsan Hakları İzleme Örgütü kayıtlarındadır.

¹¹⁷ Cezaevlerindeki nüfus dört yılda iki katına çıkmıştır. Adalet Bakanlığı Cezaevleri Müdürlüğü başkanı Avrupa delegasyonlarına Türkiye hapisanelerindeki son derece yüksek oranda tutuklu bulunmasını anlatmakta zorluk çektiğinin altını çizdi (Mayıs 2009 sonunda 111,000 kişilik hapisane nüfusunun 61,000'i tutuklu ya da mahkumiyetleri henüz kesinleşmemiş veya temyizde olan kişilerden oluşuyordu), <http://www.haber7.com/haber/20090613/Kalaman-Cezaevleri-tika-basa-doldu.php> ve http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=79951 (erişim tarihi: 13 Kasım 2009).

¹¹⁸ "Çocukken Tutuklu ve Hükümlü Olmak Tutuklu ve Hükümlü Çocuk Olmak...Diyarbakır E Tipi Kapalı Ceza Ve İnfaz Kurumunda Alıkonulan Çocukları İzleme Raporu," başlıklı rapor, 20-21 Nisan 2009, Türk Tabipleri Birliği <http://www.ttb.org.tr/index.php/haberler/basinaciklamalari/1599-diyarbakir> (accessed August 8, 2009).

¹¹⁹ Çocuk şüpheli ve sanıklara muameleyle ilgili konular ayrı ve çok daha kapsamlı bir dikkati hak etmektedir. Bu raporun esas konusu terörle mücadele yasalarının göstericilere uygulanması ve bu yasaların değiştirilmesine duyulan acil ihtiyaç olduğu için burada tartışmayı daha fazla genişletmiyoruz.

¹²⁰ Görüşülen çocukların üçü kız çocuğu, diğerleri ise oğlan çocuğuydu: S.Ö., N.K., A.B., Ö.C., B.O., H.D., Ş.Ö., E.A., M.Ö, B.Ö., B.E. (isimler saklı tutulmuştur). İnsan Hakları İzleme Örgütü'nden bir temsilci ve Çocuklar İçin Adalet Girişimi'nin üç temsilcisi (biri çocuk hakları aktivisti ve çocuk suçlularla çalışmış olan bir sosyal hizmet uzmanı, ikinci bir çocuk hakları aktivisti ve çocuk gelişimi uzmanı ve bir psikolog) 8-9 Haziran 2009 tarihlerinde sekiz çocuk ve aile üyeleriyle ayrı ayrı görüştü. Çocuklar ile babaşına görüşüldü. İnsan Hakları İzleme Örgütü temsilcisi iki çocukla iki ayrı zamanda ayrıca görüştü. Çocuklar ve aile üyeleriyle yapılan görüşmeler ve çocukların kimlikleri İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün kayıtlarında mevcuttur.

uğradıklarını –hırpalandıklarını, tokatlanıp dövüldüklerini- dile getirdi. Oğlan çocukları ayrıca yetişkin erkeklerin kaldığı Kürkçüler E-tipi cezaevine götürüldüklerinde jandarma ve ceza infaz memurlarının tarafından dövüldüklerini, tokatlandıklarını, tehdit edildiklerini ve kendilerine küfür edildiğini söyledi. Çocuklar burada Pozantı Çocuk Cezaevine transfer edilinceye kadar yaklaşık bir hafta boyunca, erkeklerden ayrı olarak tutuluyor. Çocuklar ayrıca Kürkçüler E-tipi cezaevindeki doktorların da kendilerine vurduğuna ve sözlü taciz ettiğine dair birbirleriyle tutarlı bilgiler verdi. Sonuç olarak hiçbiri cezaevine geldikleri sırada polis ve jandarmanın yaptıkları kötü muameleyi bildirmeye cesaret edemedi. Çocuklar E-tipi cezaevindeyken avukatlarıyla görüşmediği için kötü muamele şikayetleri çok sonra, genellikle ilk duruşma sırasında yapılabilir. (Kız çocukları bir kadın ceza infaz kurumuna gönderilmişti ve İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne cezaevinde kötü muamele gördüklerine dair herhangi bir şey söylemediler.) İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün bulguları, İnsan Hakları Derneği Adana şubesinin 2009 yılında çocuk göstericilere kötü muamele uygulamasıyla ilgili yaptığı daha kapsamlı bir araştırmayı destekler niteliktedir. Dernek, çocuk göstericilerin gözaltında tutuldukları sürenin çeşitli aşamalarında çok sayıda kötü muamele vakası belgelemiştir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü çocukların hepsi uyku bozukluğu ve cezaevinden çıktıktan sonra eski hayatlarına devam etmede zorluğundan şikayet etmişlerdir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Adana'da görüştüğü çocukların tamamı davalarının ele alınışında çeşitli aykırılıklardan söz etmiştir. Temel sorunların şunlar olduğu gözlemlenmiştir:

- i) Çocuk zanlılar Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube'ye transfer edilmeden önce saatlerce Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesinde tutulmuştur. Bu süre zarfında savcı ya da avukat olmadığı halde sık sık polis memurlarınca sorgulanmışlardır. Bu iki uygulama da Türkiye yasalarına aykırıdır.
- ii) Çocuklar alıkonma veya gözaltında olduklarına dair ailelerine haber verilmesi haklarıyla ilgili bilgilendirilmemiş, ailelerine hemen haber verilmemiş ve bazı vakalarda yanlışlıkla çocukların gözaltında olmadığı söylenmiştir.
- iii) Çocukların Adana Adli Tıp'ta tıbbi muayeneleri (polis gözaltında tutulan herkes için zorunludur) üstünkörü, kapı açıkken ve polislerin duyabileceği şekilde gerçekleştirilmiştir.
- iv) Adana'daki çocuklar sorgu için savcılık önüne çıkarılıncaya kadar bir avukatla görüşmemiştir. Çocuklar avukatlarla görüşebilseyse de bu ancak adliyede, savcının odasının önünde alelacele gerçekleşmiştir. Bu ise, Türk yasaları uyarınca hukuki danışma haklarından faydalanamadıklarını göstermektedir.

Bu raporla ilgili araştırma tamamlandıktan sonra Adana'daki çocuk tutuklulara kötü muamele uygulandığına dair başka bilgiler ortaya çıktı. Adana'daki avukatlar Ceyhan M-tipi cezaevinde çocuklara ağır kötü muamele yapıldığına dair suç duyurularında bulundular. H.Y, U.D., A.A., K.F., İ.T., H.Ş., and M.D.¹²¹, adlı çocuklar 22 Ocak 2010'da Pozantı Çocuk İslahevinden Ceyhan M-tipi cezaevine transfer edildi. Çocuklar avukatlarına, hep birlikte yetişkin siyasi mahkumların tutulduğu belli bir koşuza transfer edilmek istediklerini söylediklerinde ceza infaz memurlarının kendilerini uzun süre coplarda dövdüğünü anlattı. Aslında kanunen çocuklar yaşları nedeniyle yetkinlerin kaldığı bir koşuza konamazlar ama çocukların bu talebinin bir tartışma yaşanmasına ve kötü muamele yapılmasına sebep olduğu bildirildi. Çocuklar ayrıca ceza infaz memurlarının üstlerine kovalarla soğuk su döktüklerini de söyledi. Avukatları İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne çocuklarla görüştüğünde vücutlarında darp izlerinin görünür olduğunu ifade etti. Çocuklardan biri başından yaralanmış ve bandajlıymış.¹²²

Alıkonan kişilere yönelik zalimane, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve ceza uluslararası hukukta mutlak yasaklardan biridir. Çocuk Hakları Sözleşmesi bu evrensel yasağı çocuklar bakımından da net bir biçimde dile getirir. Çocukların alıkonmasına dair uluslararası ilkeler de bir çocuğun alıkonması halinde anne babası ya da vasisinin derhal bilgilendirilmesi gereğini ifade eder.¹²³ 2009 yılında BM Çocuk Hakları Komitesi Türkiye'ye öyle demiştir:

Alıkonan çocukların bağımsız şikayet mekanizmalara erişimlerini sağlayın.
Alıkonan çocukların zalimane, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele gördüklerine dair raporlar tarafsız bir şekilde soruşturulmalıdır.

¹²¹ Anılan çocukların kimliklerinin korunması amacıyla İnsan Hakları İzleme Örgütü yalnızca isimlerinin başharflerini kullanmaktadır.. Çocukların tam kimlikleri İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün bilgisi dahilindedir.

¹²² Çocukların Ceyhan kamu savcısına kötü muamele gördüklerine dair şikayette bulunmalarının üzerine savcı soruşturma başlatmıştır. (soruşturma no. 2010/583). Bilgi İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Adana barosu avukatlarından Tugay Bek tarafından verilmiştir, Mart 2010.

¹²³ Beijing Kuralları, para. 10: Her Türlü Gözaltı ya da Hapishlik Altında Bulunan Kişilerin Korunmasına Dair İlkeler Bütünü, ilke 16(3)

X. Tavsiyeler

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine:

Yetişkinlere ve çocuklara uygulanan yasaları değiştirin

- Acilen Türk Ceza Kanunu'nun belirsiz, hukuki kesinliği ve netliği olmayan ve bu nedenle keyfi uygulanabilen 220. maddesini ("suç işlemek amacıyla örgüt kurma") değiştirin ve 220/6. paragrafı (örgüte bilerek ve isteyerek yardım etme") iptal edin.
- Bu raporda tartışılan, Türk Ceza Kanunu'nun 314/2 ("silahlı örgüt üyeliği") ve 220/6 ve 220/7'ye yollayan TCK'nın 314/3 ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 2/2. maddelerini ("örgüt adına suç işlemek") vakit geçirmeden iptal edin.
- Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2 ("terör örgütü propagandası yapmak") ve TCK 220/8 ("örgütün veya amacının propagandasını yapmak") maddelerini ifade ve barışçıl toplanma özgürlüklerini kısıtlamak için kullanılmalarını önlemek ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına uygun hale getirmek için değiştirin.
- Bu maddelerden açılmış ve sonuçlanmış bütün davaları, uluslararası hukuk yükümlülükleriyle uygunluklarını ve 220/6 ve 220/7 ile bağlantılı TCK 314/2 ve 314/3 bakımından verilmiş olan cezaların iptal edilmesi bakımından incelemeleri için bir inceleme kurulu oluşturun.
- Kovuşturma yetkililerine, bu sorunlu maddeler bakımından sürmekte olan kovuşturmaları uluslararası insan hakları hukukuna uygunluklarının incelenip değerlendirilmesi tamamlanıncaya kadar ertelemeleri için talimat verin. Uluslararası insan hakları standartlarını ihlal eden tüm kovuşturmalar derhal düşürülmelidir.
- Temmuz 2010'da Terörle Mücadele Kanunu'nun 9. ve 13. Maddelerinde yapılan değişiklikler ışığında, haklarında verilmiş kararlar Yargıtay'da bekleyen ya da onaylanmış çocuklar hakkındaki bütün dosyaları inceleyin ve kararların yeni yasa çerçevesinde bir an önce iptal edilerek yeniden yargılama için çocuk mahkemelerine gönderilmesini ya da düşürülmesini sağlayın.

Yargıya:

Yetişkin göstericilerin duruşma öncesi tutukluluklarını sınırlayın

- Tutukluluk kararlarının Türkiye için yasal bağlayıcılığı bulunan ve kanun hükmünde olan uluslararası insan hakları standartlarına tamamen uygun olduklarını sağlayın. Bu standartlara göre yargılama öncesi tutukluluk norm değil istisna olmalıdır ve

mahkemeler gösterilere katıldıkları için yargılanmayı bekleyen kişilerin yrgılanma öncesi tutukluluk hallerine ilişkin kararlarını tam olarak gerekçelendirmeleri gerekir.

- Uluslararası insan hakları hukukuna uygun davranarak, şiddete başvurmamış göstericileri, aleyhlerinde duruşmaya gelmeyeceklerine ya da tanıklar ya da kanıtlara müdahale edeceklerine dair bir kanıt bulunmadığı takdirde tutuklu yargılamaktan sakının

Çocuk göstericilerin yargılama öncesi tutukluluklarına son verin

- Türkiye'nin BM Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesindeki yükümlülüklerine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına uygun olarak çocukların uzun sürelerce gözaltında tutulması uygulamasına son verin. Çocukların sadece son çare olarak ve mümkün olan en kısa süre için göaltına alınmasını sağlayın.

Çocuk tutuklulara kötü muamele uygulandığına dair tüm iddiaları soruşturun

- Çocuk şüpheliler / sanıkların hakim önünde dile getirdiği kötü muamele iddialarının soruşturulmasını sağlayın.

Polis ve Kovuşturma Görevlilerine:

Çocuk göstericilerin yakalanmasıyla ilgili uygulamayı yasaya uygun hale getirin

- Çocuk şüphelilere muamelede Ceza Muhakemesi Kanunu'nu ihlal etmeyi sona erdirin. Çocuk şüpheliler derhal Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şubesi'ne nakledilmeli, vakit geçirmeden aileleri gözaltına alındıklarına dair bilgilendirilmeli ve gözaltındaki çocuklara hakları söylenmelidir.
- Barolara gözaltındaki bütün çocuklar hakkında bilgi veilmeli, böylece barolar Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ilgili maddesi uyarınca polis gözaltındaki tüm çocuk şüphelilere hemen hukuki yardım sağlayabilmelidir.
- Savcılar çocuk şüpheliler / sanıkların dile getirdiği tüm kötü muamele iddialarını soruşturmak için harekete geçmeli ve kolluk görevlilerince yakalanmalarından sonraki sürecin her hangi bir aşamasında çocuk şüpheli/sanıklara bu tür şikayette bulunmaları için olanak sağlamalıdır.
- Adana Kürkçüler E-tipi cezaevinde 2009'un ilk altı ayında jandarma, ceza infaz memurları ve doktorların yetişkinleri ve çocukları dövdükleri ya da kötü muamele uyguladıkları yönündeki iddalar hakkında bağımsız bir soruşturma yürütün. Cezasızlık

kültürüyle mücadele etmek için güvenlik güçleri ve ceza infaz memurlarının kötü muamele yaptığına ilişkin diğer tüm iddialarla ilgili kapsamlı soruşturmalar yürütün.

Avrupa Birliği ve ABD gibi Uluslararası Mütteliklerine:

- Türkiye yetkililerini, bu raporda detaylı olarak dile getirilen kaygıları giderecek yukarıda anılan reformları gerçekleştirmeleri için her fırsatta cesaretlendirin.

EK: İlgili Kanun Maddeleri: 2005 Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanununa yapılan 2006 tarihli Değişiklik

1) Göstericileri cezalandırmak için kullanılan yasalar:

Türk Ceza Kanunu'nun 314/2 ve 314/3 ün yolladığı 220/6. Maddeleri

Suç işlemek amacıyla örgüt kurma

MADDE 220. - (1) Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması hâlinde, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir.

(2) Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olanlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Örgütün silâhlı olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza dörtte birinden yarısına kadar artırılır.

(4) Örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi hâlinde, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükmolunur.

(5) Örgüt yöneticileri, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılır.

(6) Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı cezalandırılır.

(7) Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır.

(8) Örgütün veya amacının propagandasını yapan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Silâhlı örgüt

MADDE 314. - (1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silâhlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır.

Terörle Mücadele Kanunu (no. 3713, Temmuz 2006 tarihinde yapılan değişiklikle)

Madde 2 [değişiklik yapılmadı].

(1) Birinci maddede belirlenen amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da, bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi terör suçlusudur.

(2) Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır ve örgüt mensupları gibi cezalandırılırlar.

Madde 7-

(1) Cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, 1 inci maddede belirtilen amaçlara yönelik olarak suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanlar Türk Ceza Kanununun 314 üncü maddesi hükümlerine göre cezalandırılır. Örgütün faaliyetini düzenleyenler de örgütün yöneticisi olarak cezalandırılır.

(2) Terör örgütünün propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan (İptal ibare: Anayasa Mah.nin 18/06/2009 tarihli ve E. 2006/121, K. 2009/90 sayılı Kararı ile.) yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür. Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

a) Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün tamamen veya kısmen kapatılması.

b) Terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde, örgüte ait amblem ve işaretlerin taşınması, slogan atılması veya ses cihazları ile yayın yapılması ya da terör örgütüne ait amblem ve işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.

İkinci fıkrada belirtilen suçların; dernek, vakıf, siyasî parti, işçi ve meslek kuruluşlarına veya bunların yan kuruluşlarına ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya öğrenci yurtlarında veya bunların eklentilerinde işlenmesi halinde bu fıkradaki cezanın iki katı hükmolunur.

Teşekkürler

Bu rapor İnsan Hakları İzleme Örgütü Avrupa ve Orta Asya bölümünde araştırmacı olarak çalışan Emma Sinclair-Webb tarafından yazılmış; Avrupa ve Orta Asya bölüm yöneticisi Holly Cartner, üst düzey hukuk danışmanı Aisling Reidy, Terörizm ve Terörle Mücadele bölümünden Joanne Mariner, Çocuk Hakları Bölümünden Zama Coursen-Neff ve Program ofisinden Robin Shulman tarafından gözden geçirilerek yayına hazırlanmıştır. Türkçe çevirisi Özlem Dalkıran ve Veysel Eşsiz tarafından yapılmıştır.

Aralarında Ethem Açıkalin, Arif Akkaya, Mehmet Atak, Muharrem Erbey, Nalan Erkem, Emrah Kırımsoy, Ezgi Koman, Bişeng Özdiñç, Ramazan Polat, Feray Salman, Mehmet Uçum ve Keziban Yılmaz'ın da bulunduğu Çocuklar için Adalet Girişimi ve Çocuklar için Adalet Çağrıcıları ekiplerine teşekkürü borç biliriz. Aşağıda isimlerini saydığımız tüm avukatlara da teşekkürlerimizi sunuyoruz: Diyarbakır, Cizre ve Siirt'ten Tahir Elçi, Rojhat Dilsiz, Meral Danış Beştaş, Serhat Eren, Nusin Uysal, Rehşan Bataray, Diyarbakır Baro Başkanı Mehmet Emin Aktar, Ahmet Özmen, Mehmet Nuri Deniz, Baran Pamuk, Muharrem Şahin, Sezgin Tanrıku, Serkan Akbaş, Şakır Demir, Servet Özen; Adana'dan Sevil Aracı, Tugay Pek, Vedat Öztürk, Cemsid Tabak ve Beyhan Günyeli; Van'dan Baran Bilici ve Cüneyt Canış ile İstanbul'dan Raşan Aytac Sala.

Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinde terör suçları üzerinde çalışan ve isimlerinin bu raporda yayınlanmaması koşuluyla bizimle açık açık konuşan cumhuriyet savcılarına ve Adana Emniyet Müdürlüğü mensuplarına teşekkür ederiz. Adana'da görüştüğümüz, yargılama öncesi tutukluluktan salıverilmiş çocuklara ve ailelerine özellikle şükranlarımızı iletme isteriz.

Protestoyu terör suçu saymak

Göstericileri Yargılamak ve Hapsetmek İçin Terörle Mücadele Yasalarının Keyfi Kullanımı

Türkiye’de yüzlerce kişi gösterilere katıldıkları ya da protesto eylemleri sırasında taş attıkları için terörle mücadele yasaları kapsamında tutuklu yargılanıyor ya da aldıkları uzun hapis cezalarını çekmek için hapisteler. Bunların çoğu Kürt ve Güneydoğu Anadolu’da ya da Adana, Mersin gibi illerdeki protesto gösterilerine katılmış ve yetkililerin görüşüne göre yasadışı Kürdistan İşçi Partisi’nin (PKK) savunduğu fikirlere benzer görüşleri destekliyorlar.

2005’ten bu yana yapılan yasal değişiklikler ve 2008’den beri varolan içtihat sayesinde Türkiye’de mahkemeler göstericileri, terörle mücadele konusundaki en ağır yasalar uyarınca mahkum edebiliyor. Mahkemeler bu göstericileri PKK üyeliği ve “örgüt adına suç işlemek” gibi suçlar nedeniyle cezalandırarak aslında yurttaş haklarıyla ilgili protesto eylemlerine katılan kişileri silahlı militanmışçasına yargılıyor. Temmuz 2010 tarihinde hükümet çocuk göstericilerin bu yasalar uyarınca yargılanmasını sona erdiren yasal değişiklikler yaptı. Bu gelişme her ne kadar memnuniyet verici olsa da, terörle mücadele yasalarıyla ilgili temel sorunları ve mahkemelerin bu yasaları kullanması meselesini çözmedi. Ayrıca hala yargılanmakta olan yüzlerce yetişkin göstericinin bu gelişmenin hiç bir yararı olmamıştır. Bu yasaların göstericiler aleyhine kullanılması insan hakları hukukuna aykırıdır ve kanaat, ifade ve toplanma özgürlüğünü suç haline getirmektedir.

Protestoyu Terör Suçu Saymak başlıklı rapor Diyarbakır ve Adana mahkemelerinde yargılanan göstericilerle ilgili 50 dosyanın incelenmesi, savunma avukatları, savcılar, baro başkanları, polis memurları, yargılanan göstericilerin aileleri, tahliye edilmiş sanıklar ve çocuk ve insan hakları örgütleri temsilcileriyle yapılan görüşmelere dayanılarak hazırlandı. Raporda Türkiye yetkililerine, cezalandırmak amacıyla ve keyfi olarak göstericiler aleyhine kullanılan terörle mücadele yasalarında değişiklik yapması, bu yasalarla yargılanmakta olan göstericilerin davalarını durdurması ve cezaları kesinleşmiş olanların davalarının tekrar görülmesi yönünde çağrı yapılıyor.